

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΑΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ»

***ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΣ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ***

**Ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στη διαχείριση του προσφυγικού
ζητήματος στην Ελλάδα: Η περίπτωση των Δήμων που συμμετέχουν στο
«Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη»**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Μυρτώ Γεωργία Γραμμένου

Αθήνα, 2022

Τριμελής Επιτροπή

Ιωάννης Ψυχάρης, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)

Αθανάσιος Παπαδασκαλόπουλος, Ομότιμος Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Βασίλειος Τσέλιος, Αναπληρωτής Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Μυρτώ Γεωργία Γραμμένου, 2022

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Περίληψη

Η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια βρέθηκε στο επίκεντρο της προσφυγικής κρίσης. Από την πρώτη στιγμή τέθηκε με επιτακτικό τρόπο το ζήτημα της ικανοποίησης των βασικών αναγκών των προσφύγων, δηλαδή, της σίτισης, της στέγασης, της διαμονής και της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψής τους. Η ελληνική πολιτεία μέσα σε συνθήκες σοβαρής οικονομικής κρίσης, κινούμενη στο ανθρωπιστικό πνεύμα των διεθνών και ευρωπαϊκών συνθηκών, ανέλαβε πρωτοβουλίες και δράσεις με σκοπό την ικανοποίηση των βασικών αναγκών των προσφύγων αλλά και τη σταδιακή ενσωμάτωσή τους στην ελληνική κοινωνία. Στο πλαίσιο αυτό, η τοπική αυτοδιοίκηση κλήθηκε να αναλάβει σημαντικό ρόλο. Έτσι, το 2018, δημιουργήθηκε το Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη, που αποτελεί μια πρωτοβουλία 18 Δήμων που ανταλλάσσουν καλές πρακτικές με στόχο την οργάνωση και υλοποίηση συντονισμένων δράσεων και παρεμβάσεων σε τοπικό και εθνικό επίπεδο για την προώθηση της κοινωνικής ένταξης των προσφύγων και μεταναστών και την ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής.

Η παρούσα εργασία ερευνά τον ρόλο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στη διαχείριση του προσφυγικού ζητήματος στην Ελλάδα μέσα από τη μελέτη των Δήμων που συμμετέχουν στο Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη καθώς οι ΟΤΑ αποτελούν το πρώτο σημείο επαφής με τους πρόσφυγες-μετανάστες, και πιστεύεται ότι διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαχείριση του προσφυγικού. Για το σκοπό αυτό, πραγματοποιήθηκε ποιοτική έρευνα με τη χρήση ημιδομημένης συνέντευξης σε 6 μέλη- Δήμους που συμμετέχουν στο Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη. Από τα ευρήματα προέκυψε ότι η συνεισφορά των Δήμων στην ένταξη των προσφύγων τα τελευταία χρόνια είναι ολοένα και μεγαλύτερη, με προγράμματα ένταξης και κοινωνικά προγράμματα που ακολουθούν άλλοι σε μικρότερο και άλλοι σε μεγαλύτερο βαθμό. Όσον αφορά στη χάραξη πολιτικής για την ένταξη των προσφύγων, η Τοπική Αυτοδιοίκηση, μετά την εγκαθίδρυση του «Καλλικράτη» φαίνεται ότι, στους τομείς της στέγασης, της διαμονής, της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και της ασφάλειας, έχουν κάνει σημαντικά βήματα, αλλά δεν συμβαίνει το ίδιο και για την εκπαίδευση και την απασχόληση των προσφύγων. Τέλος, ως προς την αποτίμηση του έργου της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην ένταξη των προσφύγων μέχρι στιγμής, το πρόσημο είναι θετικό, αλλά, όπως είναι φυσικό, μένουν ακόμα να γίνουν πολλά.

Λέξεις κλειδιά: Τοπική Αυτοδιοίκηση, Πρόσφυγες, Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη, Μεταναστευτική Πολιτική

Abstract

In recent years, Greece has been at the center of the refugee crisis. From the beginning of this crisis, the main issue has been the achievement of the basic needs of the refugees, which are, their food and nutrition, shelter, accommodation, and medical care. In the midst of a serious economic crisis, the Greek State within the frame of the humanitarian spirit of the international and European conditions undertakes initiatives and actions with the ultimate goal of fulfilling the basic needs of the refugees as well as their gradual integration into Greek society. In that respect, the local government is asked to take on an important role. Thus, in 2018, the Network of Cities for Integration of refugees is created, which is an initiative of 18 municipalities that exchange good practices aiming to organization and implementation of coordinated actions and interventions on a local and national level in order to promote the social integration of refugees and immigrants, but also to strengthen social cohesion.

The present paper investigates the role of Local Government in the management of the refugee issue in Greece, through the study of the Municipalities, which they participate in the Cities Network for Integration, as the local authorities are in close contact with refugees-immigrants, and are believed to play an important role in refugee management. For this purpose, qualitative research is carried out by using a semi-structured interview with 6 member-Municipalities participating in the Cities Network for Integration. The findings have shown that the contribution of the Municipalities to the integration of refugees in recent years is increasingly greater, contrary to other integration and social programs that are followed by other organizations/authorities. Concerning the formulation of the policy which is going to be used for the integration of refugees, the Local Government, after the establishment of "Kallikratis", it seems that the issues of housing, accommodation, medical care, and security, have been achieved, but education and employment of refugees are still unresolved. Finally, regarding the assessment of the efficiency of the Local Government in the integration of refugees, it has been proved that it has been successful so far, but there is still a lot of things that need to be taken into consideration.

Keywords: Local Government, Refugees, Cities Network for Integration, Migration Policy

Περιεχόμενα

Περίληψη	2
Abstract	3
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	6
Κεφάλαιο 1 – Εισαγωγή	7
1.1 Θεωρητικό υπόβαθρο	7
1.2 Σκοπός της εργασίας.....	8
1.3 Σημαντικότητα του θέματος	9
1.4 Ερευνητικά ερωτήματα.....	10
1.5 Δομή της εργασίας	10
Κεφάλαιο 2 – Βιβλιογραφική ανασκόπηση.....	12
2.1 Το προσφυγικό ζήτημα	12
2.2 Οι προεκτάσεις του προσφυγικού στην Ελληνική κοινωνία	12
2.3 Εννοιολογική Αποσαφήνιση.....	13
2.3.1 Το καθεστώς του Πρόσφυγα	13
2.3.2 Διαχωρισμός πρόσφυγα και μετανάστη	14
2.3.3 Αιτών άσυλο	14
2.3.4 Ύπατη Αρμοστέα	15
2.3.5 Μετεγκατάσταση	15
2.4 Μετανάστευση και πολιτική ένταξης μεταναστών στην Ελλάδα.....	15
2.5 Πολιτικές ένταξης μεταναστών σε τοπικό επίπεδο	19
2.6 Το Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη	22
Κεφάλαιο 3 – Μεθοδολογία.....	25
3.1 Ερευνητικός σχεδιασμός.....	25
3.2 Μεθοδολογική προσέγγιση.....	26
3.3 Ερευνητικό εργαλείο.....	27
3.4 Δείγμα της έρευνας	28
3.5 Περιορισμοί της έρευνας	29
Κεφάλαιο 4 – Αποτελέσματα.....	30
4.1 Εισαγωγικό πλαίσιο	30
4.2 Ερμηνεία αποτελεσμάτων.....	31
4.2.1 Συνεισφορά των Δήμων για την ένταξη των προσφύγων στην ελληνική κοινωνία.....	31
4.2.2 Η συμβολή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στη χάραξη πολιτικής για την ένταξη των προσφύγων.....	37
4.2.3 Αποτίμηση της μέχρι σήμερα πορείας των Δήμων στην ένταξη των προσφύγων.....	42
Κεφάλαιο 5 – Συμπεράσματα	46
Βιβλιογραφία	51
Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία	51

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία	51
Παράρτημα Ι.....	56
Παράρτημα ΙΙ.....	1

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Με την ολοκλήρωση της διπλωματικής μου εργασίας, θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες σε όλους όσοι συνέβαλλαν με οποιονδήποτε τρόπο στην εκπόνησή της.

Πρώτο από όλους θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κ. Ψυχάρη Ιωάννη, Καθηγητή του τμήματος Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Παντείου Πανεπιστημίου και επιβλέποντα της διπλωματικής μου εργασίας, για την πολύτιμη καθοδήγηση, τη συνεχή υποστήριξη και την εμπιστοσύνη που μου έδειξε από την αρχή των μεταπτυχιακών μου σπουδών έως και την ολοκλήρωσή τους.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες θα ήθελα, επίσης, να απευθύνω στα στελέχη των ΟΤΑ, που συμμετείχαν πρόθυμα στην έρευνα, καθώς χωρίς την πολύτιμη βοήθειά τους, η πραγματοποίηση της παρούσας μελέτης δεν θα ήταν εφικτή.

Τέλος, θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στα μέλη της οικογένειάς μου και τους φίλους μου, για την ηθική συμπαράσταση, την υποστήριξη, την υπομονή και την κατανόηση που επέδειξαν καθ' όλη τη διάρκεια των μεταπτυχιακών μου σπουδών μέχρι και την ολοκλήρωση της συγγραφής της διπλωματικής μου εργασίας.

Κεφάλαιο 1 – Εισαγωγή

1.1 Θεωρητικό υπόβαθρο

Η μετανάστευση για την αναζήτηση καλύτερων όρων ζωής, παρόλο που είναι ένα μαζικό και παγκόσμιο φαινόμενο που προσδιορίζει την καθεαυτή ύπαρξη του ανθρώπου (από την αρχή κιόλας της ιστορίας γίνεται γνωστό ότι ο άνθρωπος μετακινείται από περιοχή σε περιοχή, όταν δεν ικανοποιεί τις ανάγκες του ο πρώτος τόπος) (Constantin et al, 2004), τα τελευταία χρόνια, παρατηρείται ενδιαφέρον σε τοπικό επίπεδο (Anagnostou et al, 2016). Πιο συγκεκριμένα, παρόλο που το πρόβλημα δημιουργείται, παρατηρείται, εκδηλώνεται σε επίπεδο κράτους, έθνους ή ακόμα και ηπείρου, η λύση δίνεται σε τοπικό επίπεδο. Αυτό συμβαίνει γιατί οι προσπάθειες ένταξης των μεταναστών στο νέο περιβάλλον πρέπει να αρχίζουν από την πρώτη στιγμή της άφιξής τους σε ένα μέρος, αν επιδιώκεται πραγματική επιτυχία στο εγχείρημα, το οποίο σημαίνει ότι οι προσπάθειες πρέπει να ξεκινήσουν από όλα τα περιβάλλοντα στα οποία οι μετανάστες συναντούν στη νέα τους ζωή, όπως είναι για παράδειγμα, η γειτονιά όπου διαμένουν, το σχολείο των παιδιών τους, το εργασιακό τους περιβάλλον κ.ο.κ. (OECD, 2018).

Η διάσταση αυτή του θέματος δικαιολογεί γιατί, τα τελευταία χρόνια, ολοένα και περισσότεροι ερευνητές στρέφουν το ενδιαφέρον τους στην Τοπική Αυτοδιοίκηση και στον ρόλο της στην πολυεπίπεδη διακυβέρνηση (Barber, 2013. Caronio & Borkert, 2010. Zapata-Barrero et al, 2017). Έτσι, μέσα σε λιγότερο από μια δεκαετία σημειώθηκε αλλαγή προσανατολισμού στην εύρεση των καταλληλότερων πολιτικών και, ενώ προηγουμένως οι μεταναστευτικές πολιτικές θεωρούνταν σε γενικές γραμμές ότι είχαν εθνικό χαρακτήρα (Doomernik & Jandl, 2008), πιο κοντά στην εποχή που εξελίσσεται αυτή τη στιγμή, ιδιαίτερα μετά την κρίση ασύλου του 2015, η έρευνα περιλαμβάνει περισσότερο τα χαμηλότερα επίπεδα διακυβέρνησης (Glorius & Doomernik, 2016).

Ωστόσο, δεδομένα προς αυτήν την κατεύθυνση δεν υπάρχουν για όλες τις περιοχές του κόσμου, με αποτέλεσμα να μπορεί κανείς να εξαγάγει δύο συμπεράσματα: είτε ότι δεν έχει κατανοηθεί ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, τα στοιχεία που υπάρχουν δηλαδή για τη χρησιμότητά του στο ζήτημα είναι ελλιπή, είτε ότι δεν είναι επαρκώς ερευνημένος, δηλαδή οι ερευνητές δεν έχουν δώσει τη δέουσα προσοχή μέχρι στιγμής παρά τις όποιες ενδείξεις ότι μια τέτοια κίνηση θα μπορέσει να δώσει ουσιαστική και ίσως οριστική λύση στο πρόβλημα ένταξης των μεταναστών και των προσφύγων. Το αξιοσημείωτο μάλιστα είναι ότι η διαπίστωση περί ελλείμματος στοιχείων δεν αφορά μόνο στις Τρίτες Χώρες, το οποίο ενδεχομένως σε έναν βαθμό να μπορεί να εξηγηθεί, αλλά και στην Ευρώπη και, φυσικά, στην Ελλάδα. Από τις υπάρχουσες μελέτες φαίνεται ότι όλο το βάρος έχει δοθεί σε μερικές

μακροχρόνια μεταναστευτικές χώρες, όπως είναι η Ολλανδία, η Ελβετία, η Δανία και το Ηνωμένο Βασίλειο αφήνοντας έξω από το πεδίο έρευνας τις χώρες της Νότιας Ευρώπης και, κατ' επέκταση, την Ελλάδα (Kallas & Kaldur, 2007), η οποία, είτε λόγω γεωγραφικής θέσης είτε λόγω της δυνατότητας παροχής ευκαιριών, συνιστά σημαντικό μεταναστευτικό πόλο έλξης για διάφορους λαούς (European Council, 2016).

Συνεπώς, η ένταξη των προσφύγων παραμένει ένα μάλλον αμφιλεγόμενο πεδίο έρευνας και συζήτησης, ιδιαίτερα στο αστικό πλαίσιο. Οπότε, δεν είναι γνωστό σήμερα τι περιλαμβάνει αυτό που ονομάζεται ενσωμάτωση σε μια κοινωνία σε σχέση με τους πρόσφυγες και τους μετανάστες και ποια δίκτυα υποστήριξης και φροντίδας ή κοινωνικοί δεσμοί αναπτύσσονται κατά την εν λόγω διαδικασία. Ούτε, όμως, είναι γνωστές οι προτάσεις που διατυπώνουν οι τοπικές κοινωνίες για το ίδιο θέμα. Το μόνο που είναι γνωστό είναι ότι το ζήτημα της ένταξης των μεταναστών και των προσφύγων, παρόλο που θα έπρεπε να απασχολεί το κράτος το οποίο έχει και την οικονομική δυνατότητα να προσφέρει οργανωμένη και καλά εδραιωμένη λύση (Scholten & Penninx, 2016), στην πραγματικότητα μεταφέρεται στις πόλεις οι οποίες, μην έχοντας την πλήρη εικόνα του προβλήματος, παρά μόνο αυτή που διαμορφώνεται στη δική τους περιφέρεια, διαμορφώνουν τις δικές τους δράσεις και πολιτικές για την εξέρευσή λύσεων για τη στέγαση, την εκπαίδευση, την υγεία και την κοινωνική συνοχή (Vergou et al, 2021).

1.2 Σκοπός της εργασίας

Η προσφυγική κρίση που ξέσπασε το 2015 και επηρέασε πρωτίστως την Ελλάδα, που, λόγω της γεωγραφικής της θέσης, αποτελούσε πέρασμα για τις χώρες που πλήττονταν από πολέμους και είχαν πολιτική αστάθεια εκείνο το διάστημα, δημιούργησε στο εσωτερικό της μια κατάσταση ανησυχίας για τον τρόπο αντιμετώπισης του προβλήματος. Παρ' όλα αυτά, δεν υπήρξε καμία ολοκληρωμένη πολιτική σχεδιασμού για την διαχείριση του προσφυγικού κύματος από την πλευρά του κράτους. Αντίθετα, η χώρα ανέπτυξε διαφορετικές στρατηγικές και μέτρα ανάλογα με τη δέσμευση και τη συνεργασία του εκάστοτε Δήμου και του εκάστοτε τοπικού φορέα (Arvanitidis et al, 2020. Vergou, 2019), η οποία ήταν πάντα σε συνάρτηση με τον βαθμό εμπλοκής της αντίστοιχης περιοχής στο ζήτημα.

Στις διαφορετικές αυτές προσεγγίσεις του φαινομένου, επειδή εμφανίζονταν πολλές αδυναμίες, η Τοπική Αυτοδιοίκηση προσπάθησε να δώσει μια πιο οργανωμένη λύση. Στο πλαίσιο αυτό, οι δύο μεγαλύτεροι Δήμοι της χώρας, της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, τον Ιανουάριο του 2018, υπέγραψαν μεταξύ τους μνημόνιο συνεργασίας, προκειμένου να δουν από κοινού πώς θα μπορούσαν να βοηθήσουν την ελληνική Πολιτεία να συμμορφωθεί στις

διεθνείς και ευρωπαϊκές συνθήκες για την ικανοποίηση των βασικών αναγκών των προσφύγων που εισέρχονταν στη χώρα. Επρόκειτο για μια πρωτοβουλία που όχι μόνο έδωσε περισσότερες ελπίδες για την επίτευξη του κύριου σκοπού (ένταξη των προσφύγων στην ελληνική κοινωνία), αλλά αποτέλεσε ένα θετικό παράδειγμα που οδήγησε στην εισχώρηση και άλλων Δήμων στο συγκεκριμένο μνημόνιο συνεργασίας. Έτσι, σήμερα, στο Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη, όπως ονομάζεται αυτή η πρωτοβουλία των Δήμων, συμμετέχουν 18 Δήμοι (<https://www.unhcr.org/gr/24979-diktyo-polewn.html>).

Σκοπός, λοιπόν, της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση του ρόλου της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στη διαχείριση του προσφυγικού ζητήματος στην Ελλάδα μέσα από τους Δήμους που συμμετέχουν στο Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη.

1.3 Σημαντικότητα του θέματος

Η διαίρεση της κεντρικής εξουσίας σε μικρότερα μέρη ώστε να γίνεται καλύτερη κατανομή τόσο της ισχύος της όσο και της ικανότητας και δυνατότητας ελέγχου των σημείων που κρίνονταν προβληματικά, θεωρούνταν ανέκαθεν θετικό βήμα. Στο προσφυγικό ζήτημα, ωστόσο, οι δήμοι δεν ήταν απλώς φορείς εκτέλεσης των πολιτικών που ήταν εθνικά καθορισμένες, αλλά άσκησαν και δική τους πολιτική, μέσω της χάραξης των δικών τους στρατηγικών ένταξης οι οποίες πολλές φορές οδήγησαν και σε διάφορες καινοτομίες (Myrberg, 2015).

Από τη δεκαετία του 1990, Δήμοι σε χώρες όπως η Ελβετία, η Δανία και η Γερμανία είχαν αναπτύξει στοχευμένες πολιτικές ένταξης για τη στέγαση, την εκπαίδευση και την πολιτισμική εταιρότητα, όταν τέτοιες πολιτικές δεν είχαν αναπτυχθεί καθόλου σχεδόν σε εθνικό επίπεδο (Pennix, 2005). Είκοσι και πλέον χρόνια αργότερα, η Ατζέντα της ΕΕ του 2011 για την ένταξη των ανθρώπων που έρχονταν από τις Τρίτες Χώρες (κυρίως από τη Συρία, το Ιράν και το Αφγανιστάν εξαιτίας της πολιτικής αστάθειας που επικρατούσε στις περιοχές τους ή του πολέμου που γινόταν) έδωσαν έμφαση στην ενεργό συμμετοχή και τον απαραίτητο ρόλο των περιφερειακών και τοπικών αρχών στη διαμόρφωση και εφαρμογή των πολιτικών ένταξης των μεταναστών, με αποτέλεσμα, ο ρόλος των δήμων να γίνεται όλο και πιο ενεργός, αλλάζοντας μέχρι και τη θέση τους στη διακυβέρνηση μιας χώρας (Myrberg, 2011).

Παρ' όλα αυτά, μέχρι και σήμερα, όλο αυτό δεν συνοδεύτηκε και από το ανάλογο ερευνητικό ενδιαφέρον. Πολύ δε περισσότερο το εν λόγω κενό εντοπίζεται σε χώρες που δεν βρίσκονται στο επίκεντρο των επιστημόνων, όπως είναι η Ελλάδα. Οι λίγες μελέτες που υπάρχουν σήμερα αφορούν σε περιοχές όπως είναι οι Κάτω Χώρες, η Ελβετία, η Δανία και το Ηνωμένο Βασίλειο παρά σε χώρες της Νότιας Ευρώπης (Kallas & Kaldur, 2007). Ως εκ

τούτου, θεωρείται επιτακτική ανάγκη η έρευνα και στις περιοχές της Νότιας Ευρώπης, με την Ελλάδα να αποτελεί μία από τις πιο ενδιαφέρουσες περιπτώσεις, εξαιτίας των διάφορων ιδιαιτεροτήτων που κατέχει ως χώρα. Γι' αυτόν τον λόγο και επιλέγεται για τη συγκεκριμένη εργασία.

1.4 Ερευνητικά ερωτήματα

Από όσα αναφέρθηκαν μέχρι στιγμής ως επιχειρήματα τα οποία στοιχειοθέτησαν τον σκοπό της εργασίας, εύκολα διαπιστώνεται ότι τα κύρια σημεία που εμπεριέχονται στο ζητούμενο είναι ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στο προσφυγικό ζήτημα καθώς και η λειτουργία του Δικτύου Πόλεων για την Ένταξη. Συνεπώς, τα ερευνητικά ερωτήματα που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στον τελικό σκοπό της έρευνας, και δεδομένου πάντα ότι η έρευνα που πρόκειται να πραγματοποιηθεί είναι ποιοτική, είναι τα εξής:

1. Με ποιον τρόπο θα μπορούσαν οι Δήμοι να βοηθήσουν στην ένταξη των προσφύγων στην ελληνική κοινωνία;
2. Γιατί είναι σημαντική η συμβολή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στη διαχείριση του προσφυγικού ζητήματος;
3. Πώς αποτιμάται η μέχρι σήμερα πορεία των Δήμων στην ένταξη των μεταναστών;
4. Έχει επιτευχθεί η κοινωνική ένταξη των προσφυγικών πληθυσμών μέσα από τις δράσεις και τις πολιτικές που εφαρμόστηκαν;

1.5 Δομή της εργασίας

Η παρούσα εργασία, εφόσον επιλέχθηκε να είναι ερευνητική και να μην περιορίζεται στη βιβλιογραφική ανασκόπηση, θα ακολουθήσει την πενταμερή διαίρεση που εμπεριέχουν οι ερευνητικές εργασίες. Στο πλαίσιο αυτό, πέρα από την εισαγωγή και τα συμπεράσματα, θα διαθέτει επίσης, βιβλιογραφική ανασκόπηση, μεθοδολογία και ερμηνεία των αποτελεσμάτων.

Πιο συγκεκριμένα, το κομμάτι της εισαγωγής, δεν θα είναι απλώς η επιφανειακή προσέγγιση του θέματος της έρευνας, αλλά θα δίνει στον αναγνώστη της εργασίας, ακόμα και σε αυτόν που δεν γνωρίζει όλες τις λεπτομέρειες του θέματος που εξετάζεται, το θεωρητικό υπόβαθρο, τον σκοπό της εργασίας, τον λόγο για τον οποίο κρίθηκε ως καταλληλότερο το θέμα για να διερευνηθεί σε βάθος, τα ερευνητικά ερωτήματα και, βεβαίως, τη δομή της εργασίας για να γνωρίζει εξ αρχής τι πρόκειται να συναντήσει στις επόμενες σελίδες.

Το δεύτερο μέρος, που αποτελείται από το κομμάτι της βιβλιογραφικής ανασκόπησης, θα παρουσιάζεται το θεωρητικό πλαίσιο του θέματος της εργασίας, ώστε να βοηθάει τον αναγνώστη να γνωρίζει τα μέχρι αυτή τη στιγμή υπάρχοντα δεδομένα για το εξεταζόμενο αντικείμενο. Η λογική που θα ακολουθηθεί θα είναι από το γενικό προς το ειδικό, ώστε, αρχικά, να δοθεί το ευρύτερο πλαίσιο στο οποίο δημιουργείται και αναπτύσσεται το θέμα και, στη συνέχεια, να εστιάσει στο κυρίως θέμα. Με αυτήν τη συλλογιστική, η βιβλιογραφική ανασκόπηση θα αποτελείται από τρία μέρη, όπου, το πρώτο, θα είναι η μετανάστευση και η πολιτική ένταξης των μεταναστών στην Ελλάδα, το δεύτερο, οι πολιτικές ένταξης των μεταναστών σε τοπικό επίπεδο και, το τρίτο, το κύριο ζητούμενο, δηλαδή, το Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη.

Το τρίτο μέρος, το τμήμα της μεθοδολογίας, είναι η λεπτομερής περιγραφή της διαδικασίας της έρευνας και όλα τα στοιχεία για την έρευνα, όπως, για παράδειγμα, το δείγμα που χρησιμοποιήθηκε, η μεθοδολογική προσέγγιση που ακολουθήθηκε, το εργαλείο συλλογής δεδομένων και οι περιορισμοί της έρευνας. Έτσι, στο κομμάτι αυτό, θα περιγράφεται ο ερευνητικός σχεδιασμός, με όλες τις δυνατές λεπτομέρειες που χρειάζεται ο ενδιαφερόμενος, που μπορεί να είναι και μελλοντικός ερευνητής ο ίδιος, για να γνωρίζει τα στάδια, η λογική που επιλέχθηκε η συγκεκριμένη μεθοδολογική προσέγγιση και τους σκοπούς που εξυπηρετεί ή τα πλεονεκτήματα που έχει έναντι κάποιας άλλης, το δείγμα και τα βήματα που ακολουθήθηκαν για την τελική μορφή του, το εργαλείο συλλογής δεδομένων και ο λόγος και πάλι που η ερευνητική ομάδα κατέληξε σε αυτό και όχι σε κάποιο άλλο και, τέλος, τα εμπόδια που εμφανίστηκαν κατά την ερευνητική διαδικασία και δυσκόλεψαν ή οδήγησαν σε παρέκκλιση από τον αρχικό σχεδιασμό της έρευνας.

Το τέταρτο μέρος, το τμήμα της ερμηνείας των αποτελεσμάτων, θα είναι η παρουσίαση των απαντήσεων που έδωσαν οι συνεντευξιαζόμενοι και η ερμηνεία που γίνεται από την ερευνητική ομάδα στις απαντήσεις τους σε συνδυασμό με τη βιβλιογραφία και άλλες έρευνες. Εδώ, οι απαντήσεις θα αναλύονται ανά ομάδα ερωτήσεων και η επεξήγηση ή, ακριβέστερα, η ερμηνεία (γιατί πρόκειται για καθαρά υποκειμενική οπτική) θα δίνεται με όσο το δυνατόν περισσότερες και εγκυρότερες πηγές είναι εφικτό. Βεβαίως, θα πρέπει να διευκρινιστεί εδώ ότι, εφόσον η έρευνα είναι ποιοτική και οι συνεντεύξεις ολόκληρες θα υπάρχουν μόνο στο παράρτημα, μέσα στο κείμενο, για καθετί που θα γράφεται ως ερμηνεία θα υπάρχει και η παράθεση του αντίστοιχου σημείου που θα επιβεβαιώνει τα όσα υποστηρίζονται.

Το πέμπτο και τελευταίο μέρος, τα συμπεράσματα, θα είναι μια μικρή σύνοψη των όσων στοιχείων αναλύθηκαν στην εργασία και η αναλυτική απάντηση στα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν στην αρχή της εργασίας. Με αυτόν τον τρόπο, θα δίνονται, από τη

μια πλευρά, τα νέα στοιχεία που προέκυψαν από τη συγκεκριμένη έρευνα και, από την άλλη πλευρά, η προσωπική ματιά της γράφουσας, έπειτα από την αξιολόγηση όλων των στοιχείων που στοιχειοθετούν την παρούσα στιγμή την έρευνα για το εξεταζόμενο αντικείμενο.

Κεφάλαιο 2 – Βιβλιογραφική ανασκόπηση

2.1 Το προσφυγικό ζήτημα

Ενώ η μετακίνηση πληθυσμών είναι συνυφασμένη με την ιστορία της ανθρωπότητας, συχνά, θεωρείται πρωτοφανές και επικίνδυνο φαινόμενο διότι «το άτομο έχει την τάση να ταυτίζει συχνά τον εαυτό του με την ανθρωπότητα και να καταγράφει φαινόμενα που είναι νέα στην προσωπική του ζωή σαν να ήταν πρωτοφανέρωτα και στην ιστορία της ανθρωπότητας» (Τσιάκαλος, 2011). Η μετανάστευση συνιστά διαχρονικό και περίπλοκο φαινόμενο, το οποίο, λόγω της ποιοτικής και ποσοτικής μετεξέλιξής του, έχει απασχολήσει ερευνητές και μελετητές διαφόρων επιστημονικών κλάδων σε διεθνές και εθνικό επίπεδο (IOM, 2017). Οι παράγοντες που συμβάλλουν στην ανάπτυξη του φαινομένου ποικίλουν και συνδέονται με τις παγκόσμιες και εθνικές κοινωνικοοικονομικές, πολιτικές και πολιτισμικές συνθήκες. Καθώς δεν υφίσταται ένας κοινά αποδεκτός ορισμός της μετανάστευσης και η εννοιολογική της σημασία διαφοροποιείται στον χώρο και στον χρόνο, συνήθως η αναφορά στη μετανάστευση σημαίνει τη μετακίνηση ατόμων ή πληθυσμών από περιοχή σε περιοχή ή από χώρα σε χώρα και διακρίνεται σε εσωτερική και διεθνή, ακούσια και εκούσια, προσωρινή ή μόνιμη. Μέχρι και σήμερα, υπάρχουν άνθρωποι που εγκαταλείπουν χωρίς την θέλησή τους τον τόπο τους και μεταφέρονται σε άλλα γεωγραφικά μέρη. Οι διεθνείς πολιτικές εξελίξεις και το συνεχώς μεταβαλλόμενο οικονομικό και γεωπολιτικό περιβάλλον έχει προκαλέσει την ένταση του φαινομένου, καλώντας τις αρμόδιες αρχές να συνεργαστούν και να αναζητήσουν λύσεις για την αντιμετώπιση του προβλήματος (Τσακηρίδη, 2012).

Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), το 2019 υπήρχαν 70,8 εκατομμύρια αναγκαστικά εκτοπισμένοι άνθρωποι παγκοσμίως. Στον αριθμό αυτό περιλαμβάνονται περίπου 25,9 εκατομμύρια πρόσφυγες και ανάμεσά τους πάνω από τα μισά είναι παιδιά. Το 57% το προσφύγων προέρχονται από τρεις χώρες: τη Συρία (6,7 εκ.), το Αφγανιστάν (2,7 εκ.) και το Νότιο Σουδάν (2,3 εκ.). Οι αριθμοί αυτοί είναι οι μεγαλύτεροι που έχουν καταγραφεί ποτέ παγκοσμίως (UNHCR, 2020).

2.2 Οι προεκτάσεις του προσφυγικού στην Ελληνική κοινωνία

Μέχρι το πρώτο μισό του 20ου αιώνα, η Ελλάδα αποτελούσε παραδοσιακά χώρα αποστολής μεταναστών προς υπερπόντιες χώρες και, κατά τη μεταπολεμική περίοδο, προς τις

χώρες της Δυτικής Ευρώπης. Στα τέλη της δεκαετίας του 1980, η Ελλάδα μετατράπηκε από χώρα προέλευσης σε χώρα υποδοχής μεταναστών/μεταναστριών, εξέλιξη η οποία αντανακλά τη βελτίωση της οικονομικής της κατάστασης καθώς και των συνθηκών διαβίωσης και η οποία επηρεάστηκε από την κατάρρευση των καθεστώτων του υπαρκτού σοσιαλισμού της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης.

Από το 2015, η Ελλάδα βρέθηκε στο επίκεντρο της προσφυγικής κρίσης λόγω της γεωγραφικής της θέσης. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), το 2015, περίπου 856.723 άνθρωποι έφτασαν στην Ελλάδα μέσω θαλάσσης και περίπου 4.907 μέσω των χερσαίων συνόρων. Ανάμεσά τους πολλά παιδιά, περίπου το 1/3 του πληθυσμού (UNHCR, 2020). Η Ελλάδα ανέλαβε να διαχειριστεί ένα άνευ προηγουμένου κύμα εισόδου προσφύγων, μέσα σε δύσκολες οικονομικές συνθήκες γεγονός που έκανε τη διαχείριση πολύπλοκη και απαιτητική (Καραμαγκάλης, 2016).

2.3 Εννοιολογική Αποσαφήνιση

2.3.1 Το καθεστώς του Πρόσφυγα

Ήδη από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα η ανάγκη νομικής προστασίας των προσφύγων, οδήγησε την Κοινωνία των Εθνών (προκάτοχο των Ηνωμένων Εθνών) να εφαρμόσει ένα σύνολο συμβάσεων και αρχών διεθνούς δικαίου.

Στο πλαίσιο αυτό, στις 28 Ιουλίου του 1951, στη Γενεύη, η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών ενέκρινε τη Σύμβαση για το καθεστώς των προσφύγων. Η Σύμβαση καθορίζει ακριβώς το ποιος είναι ο πρόσφυγας, το είδος της νομικής προστασίας που απολαμβάνει, τα κοινωνικά δικαιώματα που απορρέουν από αυτόν το χαρακτηρισμό, καθώς και τις νομικές υποχρεώσεις των χωρών υποδοχής.

Σύμφωνα με το Άρθρο 1 της σύμβασης, *πρόσφυγας ορίζεται το άτομο που βρίσκεται εκτός της χώρας καταγωγής του ή του τόπου κατοικίας του, έχει δικαιολογημένο φόβο δίωξης για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε ορισμένη κοινωνική ομάδα ή λόγω πολιτικών πεποιθήσεων και, εξαιτίας αυτού του φόβου δίωξης, αδυνατεί ή δεν επιθυμεί να απολαμβάνει την προστασία αυτής της χώρας ή την επιστροφή του σε αυτήν.*

«Θεματοφύλακας» της Σύμβασης είναι η Ύπατη Αρμοστεία, η οποία σε παρατήρηση των συνθηκών στις χώρες που έχουν υπογράψει τη Σύμβαση του 1951 και είναι υποχρεωμένες να τηρήσουν τους όρους της, επεμβαίνει, εάν χρειάζεται, «για να βεβαιωθεί ότι στους πραγματικούς πρόσφυγες θα χορηγηθεί άσυλο και δεν θα εξαναγκαστούν να επιστρέψουν σε χώρες, όπου η ζωή τους κινδυνεύει».

Μέχρι σήμερα η σύμβαση έχει επικυρωθεί από 145 κράτη μεταξύ αυτών και η Ελλάδα που με το Νομοθετικό Διάταγμα 3989/59 «Περί κυρώσεως της πολυμερούς συμβάσεως περί της νομικής κατάστασης των προσφύγων» (ΦΕΚ 201-26.09.1959), επικυρώνονται τα παραπάνω στην ελληνική νομοθεσία.

2.3.2 Διαχωρισμός πρόσφυγα και μετανάστη

Στη Σύμβαση του 1951 γίνεται διαχωρισμός μεταξύ πρόσφυγα και μετανάστη «η Σύμβαση δεν προοριζόταν να ρυθμίσει μεταναστευτικά κύματα εκατομμυρίων "οικονομικών" ή άλλων μεταναστών, που τα τελευταία χρόνια επωφελήθηκαν από τη βελτίωση στην επικοινωνία για να αναζητήσουν μια καλύτερη ζωή σε άλλες χώρες, κατά κύριο λόγο δυτικές. Δεν θα πρέπει ωστόσο να συγχέονται με τους πρόσφυγες οι οποίοι τρέπονται σε φυγή φοβούμενοι για τη ζωή τους και όχι απλώς για οικονομικούς λόγους. Οι κυβερνήσεις πρέπει να αντιμετωπίζουν αυτά τα προβλήματα με δύο διαφορετικούς τρόπους -τα θέματα των προσφύγων να αντιμετωπίζονται μέσω των διαδικασιών ασύλου και να διαχωρίζονται από τα προβλήματα της μετανάστευσης». Επιπλέον στη σύμβαση αποσαφηνίζεται ο όρος οικονομικός μετανάστης «το άτομο που εγκαταλείπει τη χώρα του με τη θέλησή του προς ανεύρεση μιας καλύτερης ζωής, συνεχίζοντας να απολαμβάνει την προστασία της χώρας του/της».

Η αρχική σύμβαση του 1951 περιόριζε την παροχή προστασίας στους Ευρωπαίους που είχαν εκτοπιστεί λόγω του Β' Παγκοσμίου πολέμου πριν την 1 η Ιανουαρίου του 1951. Με το Πρωτόκολλο του 1967 έγινε άρση των γεωγραφικών και χρονικών περιορισμών καθώς το πρόβλημα των εκτοπισμένων πληθυσμών εξαπλωνόταν σε όλο τον κόσμο (UNHCR, 2010). Για τις μεγάλες προσφυγικές κρίσεις που ακολούθησαν, όπως της δεκαετίας του 1960 στην Αφρική με τη λήξη των αποικιοκρατιών, τις κρίσεις των εκτοπίσεων στην Ασία και τη Λατινική Αμερική, αλλά και με τους πολέμους στα Βαλκάνια, το Αφγανιστάν, το Ιράκ, τη Συρία, η Συνθήκη του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967 αποτελέσαν και αποτελούν μέχρι και σήμερα τα κύρια νομικά εργαλεία για την προστασία των προσφύγων.

2.3.3 Αιτών άσυλο

Το άτομο που έχει υποβάλει το αίτημα να αναγνωριστεί ως πρόσφυγας, αλλά το αίτημά του δεν έχει αξιολογηθεί οριστικά. Ο όρος αναφέρεται στο χρονικό διάστημα που μεσολαβεί από την υποβολή του αιτήματος μέχρι την οριστική απόφαση και σε καμία περίπτωση δεν προδικάζει την έκβαση της απόφασης, αφού μερικοί αιτούντες άσυλο θα αναγνωρισθούν ως πρόσφυγες και μερικοί άλλοι όχι (UNHCR, 2010).

2.3.4 Ύπατη Αρμοστεία

Πρόκειται για την υπηρεσία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τους πρόσφυγες. Η διαδικασία της εφαρμογής ενός σώματος διεθνούς δικαίου για τους πρόσφυγες ξεκίνησε μετά τη λήξη του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου από την Κοινωνία των Εθνών, τον πρόγονο των Ηνωμένων Εθνών. Η Ύπατη Αρμοστεία ιδρύθηκε από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, μετά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο, το 1950 και ξεκίνησε τη λειτουργία της τον Ιανουάριο του 1951. Επιθυμία των κρατών μετά τις καταστροφές του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου ήταν η δημιουργία ενός αποτελεσματικού οργανισμού που θα φρόντιζε για τα συμφέροντα και την προστασία των προσφύγων. Επιπλέον, η Ύπατη Αρμοστεία θα στήριζε τις κυβερνήσεις, ώστε να βρίσκουν «μόνιμες λύσεις» για τους πρόσφυγες (Ύπατη Αρμοστεία, 2018).

Η αρχική θητεία της Ύπατης Αρμοστείας περιοριζόταν σε τρία χρόνια για την ανακούφιση των προσφύγων του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου. Καθώς το πρόβλημα του εκτοπισμού των προσφύγων γινόταν εντονότερο, τον Δεκέμβριο του 2003, η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ κατάργησε την ανάγκη να ανανεώνει η Ύπατη Αρμοστεία την εντολή της κάθε τρία χρόνια. Ειδικότερα, το άρθρο 35 της Σύμβασης του 1951 για τους πρόσφυγες καλεί τα συμβαλλόμενα κράτη να συνεργάζονται με το γραφείο του Ύπατου Αρμοστή σε θέματα που σχετίζονται με την εφαρμογή της ίδιας της Σύμβασης, καθώς και με οποιουδήποτε νόμους σχετίζονται με τους πρόσφυγες.

2.3.5 Μετεγκατάσταση

Οι πρόσφυγες δεν μπορούν να επιστρέψουν πάντα στην πατρίδα τους ή να παραμείνουν στη χώρα ασύλου, επειδή κινδυνεύουν με διώξεις. Στις περιπτώσεις αυτές η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ αναλαμβάνει να τους μετεγκαταστήσει σε τρίτες χώρες όπου θα ζουν με ασφάλεια. Μόνο λίγα κράτη συμμετέχουν στα προγράμματα μετεγκατάστασης της Ύπατης Αρμοστείας και δέχονται πρόσφυγες με ποσοτώσεις σε ετήσια βάση. Μέσω της μετεγκατάστασης οι πρόσφυγες αποκτούν νομική προστασία (IOM, 2016)

2.4 Μετανάστευση και πολιτική ένταξης μεταναστών στην Ελλάδα

Η πολιτική που ακολούθησε η Ελλάδα στο μεταναστευτικό ζήτημα πέρασε από διάφορα στάδια τα οποία δεν ήταν πάντα μέρος μιας καθαρά δικής της επιλογής, αλλά, σε κάποιες περιπτώσεις, αποτέλεσμα της γενικότερης στάσης του ευρύτερου πλαισίου όπου ανήκει η Ελλάδα, δηλαδή, της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) στο εν λόγω ζήτημα όλα τα χρόνια. Παρ' όλα αυτά, η ευθύνη για τον αρνητικό κοινωνικό αντίκτυπο αποδίδεται εξ' ολοκλήρου στην Ελλάδα, καθώς είχε την ευθύνη των τελικών αποφάσεων, ανεξάρτητα από τον βαθμό εμπλοκής της στη χάραξη των πολιτικών (Christopoulos, 2020).

Πιο συγκεκριμένα, λοιπόν, από τη δεκαετία του 1990, όπου η Ελλάδα μετατρέπεται σε χώρα υποδοχής μεταναστών, ακολουθεί πολιτική ανάλογη της ΕΕ (Sciripioni, 2018), η οποία χαρακτηρίζεται από καταστολή των μεταναστών και των προσφύγων, στρατιωτικοποίηση και έλεγχο, με σκοπό την προστασία των εξωτερικών συνόρων (Kounert, 2018). Έτσι, η Ελλάδα υιοθετεί μια φιλοσοφία εξαναγκασμού των μεταναστευτικών πληθυσμών στο κοινωνικό περιθώριο και τους αρνείται στέγαση σε ανθρώπινες συνθήκες (Kourachanis, 2018a. Papatzani et al, 2021), πρόσβαση σε θεμελιώδη στοιχεία κοινωνικής ένταξης, όπως εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, πολιτισμική εξοικείωση (Daskalaki et al, 2017) κ.ο.κ., καθώς επίσης και αξιοπρεπείς θέσεις και συνθήκες εργασίας (χαμηλοί μισθοί και αδήλωτη εργασία, μη προστασία τους κατά την εργασία, σοβαρή εργασιακή ανασφάλεια κ.ο.κ.) (Kapsalis, 2018).

Αρκετά χρόνια αργότερα, κατά τα μέσα της δεκαετίας του 2000, και, ενώ το νομικό πλαίσιο για την ένταξη των μεταναστών και στην Ελλάδα και διεθνώς φαίνεται να αλλάζει, παρέχοντας προστασία στους αιτούντες άσυλο και τους υπηκόους τρίτων χωρών, η ύφεση, που δημιουργείται από το ξέσπασμα της οικονομικής και χρηματοπιστωτικής κρίσης το 2008, επανέφερε την αντικοινωνική πολιτική διαχείρισης των προσφύγων στην ΕΕ, περικλύποντας σημαντικά τις δαπάνες κοινωνικής πολιτικής των κρατών (McBride et al, 2016). Παράλληλα, η επικράτηση της νεοφιλελεύθερης πολιτικής και η λογική της ατομικής ευθύνης που τη συνόδευε, έθετε επιπλέον εμπόδια στην ανάπτυξη κοινωνικών δράσεων για τη διασφάλιση μιας αξιοπρεπούς ανθρώπινης διαβίωσης (Kourachanis, 2020), με αποτέλεσμα, και πάλι το μεταναστευτικό ζήτημα να αντιμετωπίζεται με εχθρότητα και με έλλειμμα σεβασμού προς τα ανθρώπινα δικαιώματα. Έτσι, οι λίγες κοινωνικές δράσεις που πραγματοποιούνται υπό το καθεστώς της κρατικής κοινωνικής πολιτικής, οργανώνονται και χρηματοδοτούνται από υπερεθνικούς οργανισμούς και υλοποιούνται από μη κυβερνητικούς οργανισμούς (Williams & Mooney, 2008. Arapoglou & Gounis, 2017).

Πιο συγκεκριμένα, όμως, το 2005 εισήχθη για πρώτη φορά στην Ελλάδα η ιδέα ενός καθορισμένου ρυθμιστικού πλαισίου για την ολοκληρωμένη κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών με τον Ν. 3386/2005 με τίτλο «Είσοδος, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην ελληνική επικράτεια». Στο άρθρο 66 παρ. 4 αυτού του Νόμου, η ένταξη προέβλεπε: (1) πιστοποιημένη γνώση της ελληνικής γλώσσας, (2) επιτυχή συμμετοχή σε εισαγωγικά μαθήματα ιστορίας, πολιτισμού και τρόπου ζωής της ελληνικής κοινωνίας, (3) ένταξη στην ελληνική αγορά εργασίας και (4) ενεργό κοινωνική συμμετοχή.

Ωστόσο, μετά το ξέσπασμα της οικονομικής και χρηματοπιστωτικής κρίσης, όπου, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, οι δαπάνες σε αυτόν τον τομέα μειώθηκαν, η Ελλάδα εισήγαγε μία ακόμα εθνική στρατηγική ένταξης για υπηκόους τρίτων χωρών, στο πλαίσιο της

Ευρωπαϊκής Ατζέντας του 2011 για την Ένταξη των Πολιτών Τρίτων Χωρών (η εφαρμογή ξεκίνησε τον Απρίλιο του 2013). Η στρατηγική αυτή, που θέτει σημαντικούς περιορισμούς (ορθολογική διαχείριση των μεταναστευτικών ροών, διαχείριση της νόμιμης μετανάστευσης με βάση τις ανάγκες της αγοράς εργασίας και ομαλή κοινωνική και πολιτιστική ένταξη των μεταναστών με βάση τις αρχές και τις αξίες της Ελληνικής Δημοκρατίας) στηρίζεται στην ένταξη διά της επιλογής. Δηλαδή, για την ένταξη απαραίτητη προϋπόθεση είναι το ύψος του κοινωνικού κεφαλαίου των μεταναστών (όσοι μετανάστες έχουν κάποια συγκεκριμένα χαρακτηριστικά κρίνονται κατάλληλοι και λαμβάνουν ένα επίδομα-επιστροφή, οι υπόλοιποι απορρίπτονται). Βέβαια, θα πρέπει να αναφερθεί ότι η συγκεκριμένη στρατηγική είναι μία προσπάθεια συσχέτισης με τους στρατηγικούς στόχους και δράσης που έθετε εκείνο το διάστημα η ΕΕ, προκειμένου να ρυθμίσει το ύψος της χρηματοδότησης που θα διέθετε σε αυτόν τον τομέα για την περίοδο 2014-2020 (Ministry of Interior, 2013).

Παρ' όλα αυτά, τόσο το χρηματοδοτικό πρόγραμμα όσο και η στρατηγική ένταξης που είχε ξεκινήσει να εφαρμόζεται, ανατράπηκε το 2015, όταν η αύξηση των προσφύγων άνοιξε ένα νέο κεφάλαιο για τις πολιτικές υποδοχής μεταναστευτικών και προσφυγικών πληθυσμών στην Ελλάδα, καθώς, λόγω της γεωγραφικής της θέσης, δέχτηκε ένα τεράστιο κύμα μεταναστών αυτήν την περίοδο. Έτσι, η Στρατηγική Ένταξης του 2011 επεκτείνεται, αλλά ταυτόχρονα αναδιαμορφώνεται, και καθορίζεται νέα στρατηγική τον Ιούνιο του 2018 (δημοσιεύτηκε επίσημα τον Ιανουάριο του 2019) με την οποία προτείνεται ένα νέο μοντέλο ένταξης, πιο κοινωνικό, το οποίο προσαρμόστηκε στη δυναμική και στις ιδιαιτερότητες της ελληνικής κοινωνίας και πολιτείας. Συγκεκριμένα, στόχευε στη δημιουργία και διατήρηση μιας ανοιχτής κοινωνίας που σέβεται τη διαφορετικότητα, προστατεύοντας τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των ατόμων που διαμένουν στην Ελλάδα. Υπό αυτές τις συνθήκες, με τη νέα αυτή στρατηγική προωθείται η αλληλεπίδραση, η συνεργασία και ο διάλογος μεταξύ διαφορετικών κοινοτήτων (εθνικών, πολιτιστικών κ.ο.κ.) και ενισχύεται η αμοιβαία κατανόηση, αποδοχή και κοινωνική συνοχή, προάγοντας την ανάπτυξη της χώρας υποδοχής (Ministry of Migration Policy, 2018).

Όλο αυτό, λοιπόν, μεταφράζεται ως πρόσβαση στο εκπαιδευτικό σύστημα, την αγορά εργασίας και τις δημόσιες υπηρεσίες, μεταξύ άλλων, ως βασικές συνιστώσες της ένταξης των μεταναστών και των δικαιούχων διεθνούς προστασίας. Συγκεκριμένα, όσον αφορά στην εργασία, σύμφωνα με το άρθρο 15 του Ν. 4540/2018, οι αιτούντες άσυλο έχουν άμεση πρόσβαση στην αγορά εργασίας ως μισθωτοί ή πάροχοι υπηρεσιών ή εργασίας από τη στιγμή που καταθέτουν αίτηση ασύλου και εφοδιάζονται με κάρτα αιτούντος άσυλο. Από το 2019, όμως, με τον Ν. 4636/2019 το δικαίωμα αυτό πήγε ένα βήμα πίσω, καθώς εισήγαγε προθεσμία

6 μηνών πριν από τη χορήγηση πρόσβασης στην αγορά εργασίας στους αιτούντες άσυλο. Ως αποτέλεσμα, η πρόσβαση των αιτούντων άσυλο στην εργασία περιορίστηκε και η δυνατότητά τους να είναι αυτόνομοι και ανεξάρτητοι από το κλειστό σύστημα υποδοχής της χώρας παρεμποδίζεται σοβαρά.

Όσον αφορά στην εκπαίδευση, με τον Ν. 4547/2018 ρυθμίστηκε περαιτέρω το θέμα των δομών, το οποίο το 2019 οδήγησε στις λεγόμενες Δομές Υποδοχής Εκπαίδευσης Προσφύγων (ΔΥΕΠ) (Απόφαση 147357/Δ1/2019), που είναι ενσωματωμένες στις σχολικές μονάδες της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και περιλαμβάνουν συγκεκριμένα προπαρασκευαστικά μαθήματα μικρής διάρκειας για παιδιά ηλικίας 4-15 ετών, προκειμένου να διευκολυνθεί, σε πρώτη φάση, η ένταξή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία και, σε δεύτερη φάση, η ένταξή τους στις κανονικές τάξεις στα ελληνικά σχολεία.

Όσον αφορά στην υγεία, συνεχίζεται ό,τι είχε νομιμοποιηθεί με το ΠΔ 141/2013, άρθρ. 31, παρ. 1 με τίτλο «Υγειονομική περίθαλψη», σύμφωνα με το οποίο, οι δικαιούχοι διεθνούς προστασίας έχουν πρόσβαση στην ιατρική περίθαλψη με τους ίδιους όρους που ισχύουν για τους Έλληνες πολίτες. Στην κατηγορία αυτή συμπεριλαμβάνονται οι έγκυες γυναίκες, οι άνθρωποι με αναπηρία, τα θύματα βασανιστηρίων, βιασμού ή άλλων σοβαρών μορφών σωματικής, ψυχολογικής ή σεξουαλικής βίας ή οι ανήλικοι που έχουν πέσει θύματα οποιασδήποτε μορφής κακοποίησης, παραμέλησης, εκμετάλλευσης, βασανιστηρίων, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή έχουν υποφέρει λόγω των ένοπλων συγκρούσεων.

Παράλληλα, η εν λόγω στρατηγική χωρίζεται σε δύο επίπεδα: (1) Υποδοχή, η οποία ισχύει για όλους τους αιτούντες διεθνούς προστασίας, όπου το κράτος καλείται να παρέχει προστασία και βασικά αγαθά επιβίωσης (π.χ. στέγαση, οικονομική βοήθεια, πρόσβαση στις υγειονομικές υπηρεσίες κ.ο.κ.) αμέσως μετά τη διαδικασία ταυτοποίησης στα σημεία εισόδου. (2) Ένταξη, η οποία ισχύει για όλους τους αιτούντες διεθνούς προστασίας και για τους μετανάστες, με την οποία το κράτος καλείται να εξασφαλίσει όλες τις προϋποθέσεις για την επιτυχή ένταξή τους στην κοινωνία (π.χ. στέγαση, βιοπορισμό και πρόσβαση στην αγορά εργασίας, υγεία, εκπαίδευση, κοινωνική συμμετοχή, έγκυρες πληροφορίες κ.ο.κ.). Οι δράσεις και τα μέτρα που λαμβάνονται σε αυτό το πλαίσιο θέτουν τα θεμέλια για την ομαλή ένταξη του πληθυσμού στην κοινωνία υποδοχής και λειτουργούν ως παράδειγμα πρόωρης ένταξης. Οι δράσεις και τα μέτρα που προάγουν την ένταξη αποσκοπούν στην ομαλή μετάβαση από το καθεστώς προστασίας στην ένταξη στην κοινωνία υποδοχής.

Επιπλέον, ένα άλλο πολύ σημαντικό στοιχείο που προστέθηκε στη Στρατηγική του 2018 ήταν η αξία της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των τοπικών κοινωνιών στη διαδικασία της ένταξης. Στις επόμενες ενότητες θα παρουσιαστεί το θέμα πιο αναλυτικά, οπότε, εδώ θα

ειπωθεί μόνο ότι, σε μια προσπάθεια αποκέντρωσης της διαδικασίας εφαρμογής, οι τοπικές κυβερνήσεις ορίστηκαν ως κύριος εκτελεστικός μηχανισμός των πρωτοβουλιών ένταξης και διαδραμάτισαν βασικό ρόλο στην ανάπτυξη των πολιτικών ένταξης υπό την επίβλεψη και τον συντονισμό της διοίκησης της κεντρικής κυβέρνησης, γεγονός που προώθησε τη μεταξύ τους συνεργασία. Επιπλέον, η Στρατηγική προέβλεπε την ενεργό συμμετοχή και συμβολή της κοινωνίας των πολιτών, συμπεριλαμβανομένων των ενώσεων μεταναστών και προσφύγων, ΜΚΟ και υπηρεσιών του ΟΗΕ, στην υλοποίηση των σχεδιαζόμενων δράσεων υποδοχής και ένταξης.

2.5 Πολιτικές ένταξης μεταναστών σε τοπικό επίπεδο

Η διακυβέρνηση σε τοπικό επίπεδο στην Ελλάδα ανέκαθεν βρισκόταν σε δεινή θέση, καθώς το συγκεντρωτικό σύστημα που επικρατούσε στη χώρα άφηνε μικρά περιθώρια ανάπτυξης της, είτε από οικονομική άποψη είτε από άποψη ικανοτήτων και δυνατοτήτων (μόνο το 7,1% των δημοσίων δαπανών διετίθετο σε υποεθνικό επίπεδο). Παρ' όλα αυτά, η θέση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης φαίνεται να αλλάζει το 2010 με το Σχέδιο Καλλικράτης, με το οποίο μεταφέρονται αρμοδιότητες στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής από τις επαρχίες στους δήμους. Οι νέες αρμοδιότητες αφορούν στην ημερήσια φροντίδα παιδιών, την προστασία των ηλικιωμένων, τη στήριξη οικογενειών και ευάλωτων ομάδων, την εφαρμογή προγραμμάτων δημόσιας υγείας και την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού και της περιθωριοποίησης φτωχών, μεταναστών και ανασφάλιστων. Όμως, ενώ φαίνεται να γίνονται σοβαρές προσπάθειες αποκέντρωσης του κυβερνητικού έργου, το γεγονός ότι ο προϋπολογισμός που διετίθετο, παρέμεινε ίδιος, δυσκόλεψε πολύ την υλοποίηση αυτής της λογικής σκέψης που είχε σχεδιαστεί. Έτσι, η όποια εφαρμογή, τελικά έγινε με τα σποραδικά προγράμματα ένταξης μεταναστών και προσφύγων (OECD, 2018).

Η ένταξη των μεταναστών σε τοπικό επίπεδο άρχισε να απασχολεί την Ελληνική Πολιτεία μόλις το 2006, με το άρθρο 75 του Κώδικα Κοινοτήτων και Δήμων με τον οποίο καθορίστηκαν για τους Δήμους οι σχετικές αρμοδιότητες. Σε σχέση με σήμερα, ωστόσο, ο αριθμός αυτών των αρμοδιοτήτων ήταν πολύ μικρός. Οι δομές Τοπικής Αυτοδιοίκησης αναδιοργανώθηκαν το 2010 με το Πρόγραμμα Καλλικράτης και έτσι οι νέες Αποκεντρωμένες Διοικητικές Αρχές ανέλαβαν σημαντικό μέρος της εφαρμογής των πολιτικών ένταξης. Από εδώ και στο εξής, λοιπόν, και με χρήματα της ΕΕ, κατά κύριο λόγο, οι δήμοι παρέχουν προσωρινή στέγαση, κοινωνική βοήθεια, εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, επαγγελματική κατάρτιση και υπηρεσίες υγείας, εκδίδουν άδειες παραμονής μέσω μονοαπευθυντικών θυρίδων σε ολόκληρη την επικράτεια, ενώ παρέχουν και πληροφορίες όσον αφορά στις

αιτήσεις, τα απαραίτητα έγγραφα, και τη χορήγηση/ανανέωση αδειών διαμονής για υπηκόους Τρίτων Χωρών.

Πιο συγκεκριμένα, όμως, ο νόμος 3852/2010 καθιέρωσε τα Συμβούλια Ένταξης Μεταναστών (εκλεγμένοι δημοτικοί σύμβουλοι και εκπρόσωποι κοινοτήτων και οργανώσεων μεταναστών) ως συμβουλευτικά όργανα στους ελληνικούς Δήμους. Αυτά είναι υπεύθυνα για τον εντοπισμό και τη βοήθεια των τοπικών αρχών να αποκτήσουν γνώσεις σχετικά με τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο μεταναστευτικός πληθυσμός που διαμένει νόμιμα στον δήμο τους σε ό,τι αφορά στην ένταξη και στην επαφή του με τις δημόσιες ή τις δημοτικές αρχές. Έτσι, ο ρόλος τους είναι να προτρέπουν τους πρόσφυγες και τους μετανάστες σε δράσεις και δημόσιες εκδηλώσεις που έχουν σκοπό την προώθηση της ομαλής κοινωνικής ένταξης και της κοινωνικής συνοχής, ενώ, παράλληλα, τους βοηθούν να έχουν πρόσβαση σε τοπικές υπηρεσίες και τους εμπλέκουν σε τοπικές δομές και διαδικασίες χάραξης πολιτικής (European Commission, 2020).

Αρκετά πιο πρόσφατα, συστάθηκαν τα Κέντρα Κοινότητας, μια δομή που βρίσκεται υπό τη δικαιοδοσία και εποπτεία της Διεύθυνσης Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Υγείας και εξυπηρετεί όλους τους κατοίκους του δήμου (υπηκόους, μετανάστες, πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο), λειτουργώντας ως κέντρο για υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας, υπηρεσίες υγείας και υπηρεσίες απασχολησιμότητας (OECD, 2018). Μέσω αυτών των κέντρων, οι πολίτες κάθε δήμου ενημερώνονται για επιδόματα για τα οποία μπορούν να υποβάλουν αίτηση, καθώς και για άλλες σχετικές κοινωνικές υπηρεσίες. Οι πολίτες που αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα, όπως η μακροχρόνια ανεργία, η φτώχεια ή η έλλειψη στέγης, μπορούν επίσης να απευθυνθούν σε αυτά τα κέντρα.

Επιπλέον, υπό τη δικαιοδοσία των δήμων τελούν τα Κέντρα Ένταξης Μεταναστών, τα οποία σχεδιάστηκαν από το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (2015-2019) και χρηματοδοτήθηκαν από το ΕΣΠΑ (2014-2020). Τα Κέντρα Ένταξης Μεταναστών αποτελούν παραρτήματα των κέντρων κοινότητας (Ν. 4368/2016, άρθρο 4) και είναι επίσης υπεύθυνα για την υλοποίηση δράσεων που προάγουν την ένταξη, όπως μαθήματα γλώσσας και άλλες επιμορφώσεις που σχετίζονται με ευκαιρίες απασχόλησης. Η πρωτοβουλία στοχεύει στη διασφάλιση ενός σημείου εισόδου για τους μετανάστες και τους πρόσφυγες στις κρατικές υπηρεσίες. Τα Κέντρα αυτά παρέχουν καθοδήγηση προς άλλες υπηρεσίες ανάλογα με τις ανάγκες των δικαιούχων, όπως διαμονή, συμβουλές εργασίας ή οικονομική βοήθεια με κοινωνικές υπηρεσίες για νεοεισερχόμενους. Υπάρχει διαπολιτισμικός μεσολαβητής για μετανάστες/αιτούντες και δικαιούχους διεθνούς προστασίας, ο οποίος έχει γνώση των εθνικών/πολιτισμικών χαρακτηριστικών των μεταναστευτικών/προσφυγικών

κοινοτήτων καθώς και της γλώσσας τους και υποστηρίζει την πρόσβαση τους στις δημόσιες υπηρεσίες. Η πρωτοβουλία αυτή, ιδρύθηκε, μέσω χρηματοδότησης της ΕΕ που κατανέμεται σε επίπεδο Περιφερειών.

Ακόμα πιο πρόσφατα, συγκεκριμένα παραδείγματα τοπικών θεσμών έχουν δρομολογηθεί στις μεγάλες ελληνικές πόλεις και ιδιαίτερα στην Αθήνα. Η Αθήνα έχει ιδρύσει το Κέντρο Συντονισμού Αθηνών για Θέματα Μεταναστών και Προσφύγων που φιλοδοξεί να λειτουργήσει ως συντονιστικό κέντρο για τη γόνιμη ανταλλαγή καλών πρακτικών και τεχνογνωσίας μεταξύ τοπικών και διεθνών ΜΚΟ, διεθνών οργανισμών και δημοτικών φορέων (Bagavos et al, 2019). Το Κέντρο αποτελεί μία σύμπραξη που περιλαμβάνει 75 μέλη (κρατικοί και μη φορείς όπως δωρητές, εκπρόσωποι της κοινωνίας των πολιτών, τοπικές και διεθνείς ΜΚΟ και ιδρύματα, καθώς και η διοίκηση της πόλης) που δραστηριοποιούνται σε οτιδήποτε σχετίζεται με τη μετανάστευση και τους πρόσφυγες. Περισσότεροι από 200 είναι οι εκπρόσωποι των μελών του συμμετέχουν ενεργά στις λειτουργίες του εν λόγω Κέντρου. Οι διαβουλεύσεις με τους εταίρους εντοπίζουν τις ανάγκες και κενά στις υπηρεσίες που απευθύνονται στους πρόσφυγες και τους μετανάστες που ζουν στην Αθήνα (OECD, 2018). Το Κέντρο αποτελείται πέντε επιτροπές που εξυπηρετούν έναν συγκεκριμένο τομέα (στέγαση, απασχόληση, υγεία, εκπαίδευση, νομική υποστήριξη). Κάθε επιτροπή συνεδριάζει μια φορά τον μήνα για να εντοπίσει κενά στην στις υπάρχουσες υπηρεσίες και να σχεδιάσει νέες δράσεις (OECD, 2018).

Τέλος, πρέπει επίσης να αναφερθεί ότι, για τη διακυβέρνηση σε τοπικό επίπεδο, είναι σύνηθες οι ΜΚΟ να συνεργάζονται μεταξύ τους και με την τοπική αυτοδιοίκηση σε έργα που χρηματοδοτούνται από ευρωπαϊκές πηγές. Σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, οργανώσεις που συμμετέχουν σε προγράμματα και δράσεις ένταξης είναι οι ΜΚΟ Anasa, η οργάνωση Nostos για κοινωνική ένταξη, η ΜΚΟ Babel –SYNeirmos, Δίκτυο Μεταναστριών Γυναικών Melissa, Civis Plus, METAδράση και Amaka. Επιπλέον, οι οργανώσεις μεταναστών και προσφύγων Ελληνικό Φόρουμ Μεταναστών και Ελληνικό Φόρουμ Προσφύγων, καθώς και το Ελληνικό Συμβούλιο για τους πρόσφυγες συμμετέχουν και αυτές σε αυτού του είδους τις δραστηριότητες. Σύμφωνα με την ίδια πηγή, οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα της ένταξης είναι η Ελληνική Ένωση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, η Generation 2.0, η ΜΚΟ Αντιγόνη, η ΜΚΟ Ance Hellas, τα Medicines du Monde Greece, η Ένωση για την Κοινωνική Υποστήριξη των Νέων, το Ίδρυμα Μαραγκόπουλου για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και η ΜΚΟ Αρωγή ΑΜΚΕ (European Commission, 2020). Ο κάθε οργανισμός, αναλαμβάνει διαφορετικές πρωτοβουλίες και δραστηριότητες ένταξης των μεταναστών και των προσφύγων.

2.6 Το Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη

Το Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη ως σχέδιο μπορεί να είναι έργο της τελευταίας δετίας, ως ανάγκη, όμως, και προβληματισμός υπάρχει από τον Απρίλιο του 2013, όπου η τεράστια αύξηση του μεταναστευτικού φαινομένου και η έκταση που λάμβανε, κυρίως για την Ελλάδα που την έπληττε άμεσα, καθιστούσε κάτι περισσότερο από επιτακτική την ανάγκη εξεύρεσης λύσης. Έτσι, στην εν λόγω περίοδο, κατατίθεται το πρώτο σχέδιο από την πλευρά της ελληνικής Πολιτείας για την ομαλή ένταξη των πολιτών των Τρίτων Χωρών στην περιοχή, ώστε να έχουν οι άνθρωποι αυτοί καλύτερους όρους διαβίωσης και ευνοϊκότερες συνθήκες ζωής για τους ίδιους και τις οικογένειές τους, εφόσον δεν μπορούσαν κάτι τέτοιο να έχουν στις χώρες προέλευσής τους, εξαιτίας της πολιτικής αστάθειας και των πολέμων που επικρατούσαν εκεί (Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, 2019).

Επειδή, όμως, δεν είναι απόλυτα ξεκάθαρο τι εννοείται με τους καλύτερους όρους διαβίωσης και τις ευνοϊκότερες συνθήκες ζωής, δεδομένου ότι οι ανάγκες συνεχώς αυξάνονται και, κατ' επέκταση, αναθεωρούνται, κάτι ανάλογο έπρεπε να γίνει και με την Εθνική Στρατηγική για την Ένταξη. Έτσι, στο πλαίσιο αυτό, θεωρήθηκε ότι ένας πιο ενεργός ρόλος των δήμων θα βοηθούσε ιδιαίτερα την κατάσταση, καθώς βρίσκονται πιο κοντά στις κοινότητες στις οποίες οι μετανάστες και οι πρόσφυγες που έρχονται στην Ελλάδα, προσπαθούν να ενταχθούν. Ως εκ τούτου, επειδή, από τη μια πλευρά, οι δήμοι βρίσκονται και πιο κοντά στις επιθυμίες και στις ανάγκες αυτών των ανθρώπων και, από την άλλη πλευρά, γνωρίζουν με μεγαλύτερη ακρίβεια τα όρια των δυνατοτήτων των τοπικών κοινωνιών, κρίνονται ως καταλληλότεροι για να ασχοληθούν με το συγκεκριμένο θέμα (<https://www.unhcr.org/gr/wp-content/uploads/sites/10/2020/08/CNI-NEWSLETTER-JULY-2020.pdf>). Άλλωστε, οι πόλεις και τα δίκτυα πόλεων, τόσο εντός του ίδιου κράτους όσο και διεθνώς, θεωρούνται δέουσας σημασίας για την επίλυση διάφορων προβλημάτων, και από το 2009, στη Λευκή Βίβλο, δίνοντας έμφαση στην Πολυεπίπεδη Διακυβέρνηση της Επιτροπής των Περιφερειών, υπογραμμίζεται με τον πλέον ξεκάθαρο τρόπο ο καίριος ρόλος των δικτύων των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) σε διάφορους επιχειρησιακούς μηχανισμούς εδαφικής συνεργασίας (Καρβούνης, 2017).

Οπότε, με αυτήν τη συλλογιστική, τον Ιανουάριο του 2018, οι δύο μεγαλύτεροι Δήμοι της χώρας, της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, συνάπτουν μεταξύ τους μνημόνιο συνεργασίας με γνώμονα την ουσιαστική ένταξη των νόμιμα διαμενόντων αλλοδαπών στη χώρα με ό,τι συμπεριελάμβανε αυτό. Παράλληλα, ωστόσο, έντονο ενδιαφέρον υπήρχε και για τον τρόπο που θα μπορούσαν αυτές οι τοπικές κοινωνίες να επωφεληθούν από την κατάσταση που δημιουργούταν με τους μετανάστες και τους πρόσφυγες. Επομένως, τέθηκαν δύο ζητούμενα:

το ένα ήταν ο προσδιορισμός και η αξιολόγηση των αναγκών για τη χάραξη πολιτικής από τους Δήμους, δηλαδή, τον προσδιορισμό των στόχων, την προτεραιοποίηση των αναγκών και την επιλογή ή/και τον σχεδιασμό των δράσεων που θα οδηγούσαν στην ικανοποίηση των αναγκών των ανθρώπων που προσπαθούσαν να ενταχθούν στις ελληνικές κοινότητες και, το δεύτερο, ήταν η ανάπτυξη μηχανισμών και πρωτοβουλιών με ταυτόχρονο όφελος για τον προσφυγικό και μεταναστευτικό πληθυσμό και τις κοινωνίες υποδοχής. Δηλαδή, η εξέταση της προσφοράς των εν λόγω ανθρώπων στις τοπικές κοινωνίες, ώστε και αυτές, στη συνέχεια, να γνωρίσουν μεγαλύτερη ανάπτυξη που θα γεννήσουν, με τη σειρά τους, και νέες ευκαιρίες.

Στο δίκτυο πόλεων για την ένταξη, εντάχθηκαν και άλλες πόλεις, με αποτέλεσμα σήμερα να αποτελείται από 18 Δήμους-μέλη και από αυτά να «προστατεύονται» περισσότεροι από 3 εκατ. άνθρωποι. Τα επιπρόσθετα μέλη είναι: το Δέλτα, το Ηράκλειο, τα Ιωάννινα, η Καλαμαριά, η Καρδίτσα, η Κατερίνη, η Λάρισα, η Λειβαδιά, η Νεάπολη Συκεών, η Νέα Φιλαδέλφεια Νέας Χαλκηδόνας, ο Πειραιάς, η Τήλος, τα Τρίκαλα, η Τρίπολη, τα Χανιά και ο Άγιος Δημήτριος. Όλα τα μέλη ακολουθούν κοινή πολιτική, η οποία προκύπτει έπειτα από καθολική συμμετοχή στον σχεδιασμό και ανταλλαγή απόψεων για την πιο ομαλή και με τα μέγιστα δυνατά οφέλη ένταξη του μεταναστευτικού και προσφυγικού πληθυσμού στην κάθε περιοχή από όσες συμμετέχουν στο Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη. Απώτερος στόχος είναι η ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής. Από τον Απρίλιο του 2020, το εν λόγω Δίκτυο ενισχύεται ακόμα περισσότερο, καθώς, με πρωτοβουλία του Δήμου Αθηναίων, υποστηρικτικό και συνεργατικό ρόλο έχουν επίσης ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης και η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (<https://www.cnigreece.gr/about-cni/>).

Στην πράξη, λοιπόν, το Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη λειτουργεί ως ένας ζωντανός κόμβος συλλογής, επεξεργασίας και προώθησης των προτεραιοτήτων των ελληνικών Δήμων που επιδιώκουν να εντάξουν προσφυγικό και μεταναστευτικό πληθυσμό. Συλλέγει εμπειρία, γνώσεις και προτάσεις από τα μέλη του και το δίκτυο συνεργατών του. Διασυνδέει τους Δήμους μεταξύ τους και με σημαντικούς φορείς με στόχο την ανταλλαγή και ανάπτυξη τεχνογνωσίας. Σχεδιάζει και υλοποιεί πρωτοβουλίες με στόχο την ενδυνάμωση των δημοτικών δομών και των τοπικών κοινοτήτων και προωθεί θεσμικές αλλαγές σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο, ενώ, την ίδια στιγμή, δυναμώνει τη φωνή των Δήμων μέσα από διαδικασίες διαβούλευσης και την προβολή καλών πρακτικών (<https://www.cnigreece.gr/about-cni/>).

Η ομάδα συντονισμού αποτελείται από την επιτροπή των δημάρχων των πόλεων-μελών του Δικτύου, το τεχνικό forum και τις τοπικές τεχνικές ομάδες δήμων-μελών. Η επιτροπή των δημάρχων συνίσταται όχι μόνο από τους δημάρχους, αλλά και από τους αιρετούς εκπροσώπους της κάθε πόλης και έχει την αρμοδιότητα της χάραξης των στρατηγικών

προτεραιοτήτων του Δικτύου. Το τεχνικό σκέλος αποτελείται από το τεχνικό forum και τις τοπικές τεχνικές ομάδες εργασίας, οι οποίες συμβάλλουν στον σχεδιασμό και την υλοποίηση πρωτοβουλιών. Στις ομάδες αυτές συμμετέχουν δημοτικοί υπάλληλοι και άλλο προσωπικό με εμπειρία σε προγράμματα κοινωνικής ένταξης ευάλωτων ομάδων. Τέλος, η ομάδα συντονισμού του Δικτύου διασυνδέει τους Δήμους-μέλη με βάση τις ανάγκες και την τεχνογνωσία τους, συντονίζει κοινές δράσεις και προωθεί την επίτευξη των στόχων που θέτουν τα μέλη του. Αξίζει να διευκρινιστεί ότι, εντός του Δικτύου, οι αποφάσεις λαμβάνονται από όλα τα μέλη ανεξάρτητα από το μέγεθός τους, έτσι ώστε να υπάρχει ισότιμη εκπροσώπηση (<https://www.cnigreece.gr/about-cni/>).

Οι καλές πρακτικές που προχώρησαν μέχρι σήμερα κινήθηκαν γύρω από έξι (6) βασικούς άξονες, οι οποίοι βρέθηκαν μέσα σε αντίστοιχο αριθμό κατηγοριών. Πιο συγκεκριμένα, ο πρώτος άξονας ήταν η ανάγκη για την ανάπτυξη εργαλείων συντονισμού και συνεργασίας, ο οποίος εντάχθηκε στην κατηγορία διασύνδεση, συντονισμό και διακυβέρνηση. Ο δεύτερος άξονας ήταν η ανάγκη για ενδυνάμωση και εκπαίδευση μεταναστών και προσφύγων και η κατηγορία ήταν η εκπαίδευση, η εργασιακή ένταξη, η πληροφόρηση και η διασύνδεση. Ο τρίτος άξονας ήταν η ανάγκη για ενδυνάμωση/ενίσχυση δυναμικού Δήμου και Δημοτικών δομών, στην κατηγορία πληροφόρηση/διασύνδεση, ενδυνάμωση δημοτικών δομών, στέγαση και φιλοξενία, ο τέταρτος άξονας ήταν η ανάγκη για την ανάπτυξη δράσεων ευαισθητοποίησης και συμπερίληψης, στην κατηγορία ευαισθητοποίηση/συμμετοχή, ο πέμπτος άξονας η ανάγκη για την ενίσχυση δομών και υπηρεσιών πρόνοιας και προστασίας ευάλωτων ομάδων, στην κατηγορία υγεία και ο έκτος και τελευταίος άξονας ήταν η ανάγκη για την προώθηση θεσμικών αλλαγών σε κεντρικό και τοπικό επίπεδο, στην κατηγορία προώθηση θεσμικών αλλαγών (<http://www.parnonas.gr/wp-content/uploads/2019/12/ΚΑΛΕΣ-ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ-ΤΕΛΙΚΟ.pdf>).

Τα κριτήρια που τέθηκαν για να χαρακτηριστεί μια πρακτική καλή και, ως εκ τούτου, να πάρει τον δρόμο της υλοποίησης είναι, κατά πρώτον, να είναι τεχνικά εφικτή, δηλαδή, εύκολα υλοποιήσιμη και με δυνατότητες μετάδοσης, κατά δεύτερον, να είναι αποδοτική και επιτυχής, δηλαδή, να είναι επιτεύξιμη σε συγκεκριμένες συνθήκες και να έχει ήδη κάποια επιτυχημένη εφαρμογή με θετικά αποτελέσματα για τον πληθυσμό στον οποίο απευθύνεται (στην παρούσα περίπτωση τους πρόσφυγες και τις τοπικές κοινότητες), κατά τρίτον, να σέβεται τα ανθρώπινα δικαιώματα, δηλαδή, να μην παραβιάζει τις αρχές του δικαίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, του ανθρωπιστικού δικαίου και του προσφυγικού δικαίου, κατά τέταρτον, να έχει δυνατότητες αναπαραγωγής και προσαρμογής, δηλαδή, να αναπαραχθεί τόσο στις ίδιες συνθήκες όσο και σε διαφορετικές, καθώς επίσης και σε διαφορετικά τοπικά ή

εθνικά περιβάλλοντα, κατά πέμπτον, να είναι ευαίσθητη σε θέματα φύλου, δηλαδή, να λαμβάνει ως απόλυτα ίσα τα δύο φύλα και να εντάσσει τη διάσταση του φύλου σε όλες τις πτυχές της, έκτον, να εμπεριέχει τη συμμετοχικότητα, δηλαδή, να προάγει την ενεργό συμμετοχή της τοπικής και μεταναστευτικής/προσφυγικής κοινότητας στην λήψη αποφάσεων και στην υλοποίηση των δράσεων, ενισχύοντας τη μεταξύ τους αλληλεπίδραση, έβδομον, να είναι καινοτόμος, να προσβλέπει σε πρωτότυπες λύσεις για την υποδοχή και την ένταξη των προσφύγων που θα βελτιώνουν πραγματικά τη ζωή τους και θα προωθούν την κοινωνική συνοχή και, όγδοον, να προάγει τη δικτύωση και τον συντονισμό, δηλαδή, να δρα στο πλαίσιο της συνεργατικής διακυβέρνησης που θα δημιουργείται από δημοτικές αρχές, ομάδες βάσης, τοπικά δίκτυα επαγγελματιών, επιχειρηματίες, ακαδημαϊκούς, ανθρωπιστικές οργανώσεις και άλλους συμμετέχοντες (PandPAS, 2018).

Συνεπώς, το Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη είναι η συνεργασία ενός αριθμού πόλεων με ισότιμο τρόπο, ανεξάρτητα από το μέγεθος της καθεμιάς από αυτές, προκειμένου να προσφέρουν στον μεταναστευτικό και προσφυγικό πληθυσμό που εισέρχεται στη χώρα και επιθυμεί με νόμιμο τρόπο να παραμείνει, καλύτερους όρους ζωής και ευνοϊκότερης διαβίωσης από τις χώρες τους όπου για λόγους αδυναμίας επιβίωσης έφυγαν. Πρόκειται, με άλλα λόγια, για την αξιοποίηση της δύναμης και της δυναμικής που έχει η διακυβέρνηση σε μικρότερο επίπεδο από την κεντρική εξουσία, προκειμένου να δημιουργήσουν τις συνθήκες εκείνες που και οι πολίτες τους θα μπορούν να ζουν αξιοπρεπώς και παράλληλα με διάθεση να προσφέρουν και να δημιουργήσουν οι ίδιοι και οι πόλεις θα αποκομίζουν τα ανάλογα οφέλη από την προσφορά αυτή των πολιτών τους, ανεξάρτητα από το αν είναι ομογενείς ή αλλοεθνείς.

Κεφάλαιο 3 – Μεθοδολογία

3.1 Ερευνητικός σχεδιασμός

Η παρούσα έρευνα ξεκίνησε και ολοκληρώθηκε μέσα σε διάστημα 10 μηνών (Νοέμβριος 2021 – Σεπτέμβριος 2022), διάστημα κατά το οποίο πραγματοποιήθηκε ο σχεδιασμός του τρόπου διεκπεραίωσης της εργασίας, η αναζήτηση και αποδελτίωση του υλικού, η μελέτη του υλικού, η συγγραφή του θεωρητικού μέρους, η υλοποίηση της έρευνας και η συγγραφή του ερευνητικού μέρους και των συμπερασμάτων. Κατά την πρώτη φάση (Νοέμβριος 2021 – Ιανουάριος 2022), η έμφαση δόθηκε στην αναζήτηση και αποδελτίωση του υλικού, ο επόμενος μήνας (Φεβρουάριος 2022) αφιερώθηκε στον σχεδιασμό της έρευνας και τη μεθοδολογική προσέγγιση, αφού, βεβαίως, είχαν προηγηθεί ο προσδιορισμός του σκοπού της εργασίας και των ερευνητικών ερωτημάτων που τον πλαισίωναν. Από τις αρχές Μαρτίου μέχρι και τα μέσα Απριλίου 2022 μελετήθηκε ενδελεχώς το αποδελτιωμένο υλικό και έγινε

καταγραφή της λογικής σειράς με την οποία επιδιώχθηκε να αποδοθεί, σύμφωνα πάντα με το σχεδιάγραμμα στο οποίο είχε γίνει στην πρώτη φάση. Οπότε, ο επόμενος μήνας αποτέλεσε τον μήνα συγγραφής του θεωρητικού μέρους. Βέβαια, θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι, στο διάστημα αυτό, το θεωρητικό μέρος, τουλάχιστον ως προς κάποια κομμάτια του, γράφτηκε περισσότερες από μία φορές μέχρι να λάβει την τελική του μορφή και αυτό, γιατί, στη δεύτερη και τρίτη ανάγνωση κάποια μέρη του είτε κρίθηκαν ακατάλληλα για τον σκοπό της εργασίας είτε ξαναγράφηκαν με πιο εμπειριστατωμένες πληροφορίες και με πιο απλοποιημένο μεν επιστημονικό δε τρόπο.

Για το ερευνητικό μέρος, οι ερωτήσεις των συνεντεύξεων αποστάλθηκαν στους συνεντευξιαζόμενους ηλεκτρονικά (μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου), εξαιτίας της διασποράς του πληθυσμού που αποτελούσε το υποκείμενο της έρευνας. Στο κάθε e-mail υπήρχαν όλες οι απαραίτητες για την απάντηση των ερωτήσεων πληροφορίες, καθώς και τα προσωπικά μας στοιχεία, ώστε να μπορούν ανά πάσα στιγμή να μας βρουν σε περίπτωση που κάτι δεν ήταν επαρκώς διευκρινισμένο. Μετά την αποστολή των e-mail ακολούθησε τηλεφώνημα στην κεντρική υπηρεσία της κάθε πόλης ώστε να επιβεβαιωθεί η λήψη τους και η αποδοχή συμμετοχής τους στην έρευνας. Σε κάποιες από αυτές τις πόλεις, ωστόσο, τόσο η προσπάθεια επικοινωνίας μας όσο και η εκ νέου κρούση που επιχειρήθηκε, έπεσε στο κενό.

Ο χρόνος που δόθηκε για τη συμπλήρωση των απαντήσεων που απάρτιζαν την κάθε συνέντευξη, αρχικά υπολογίστηκε να είναι δύο μήνες (αρχές Ιουνίου – τέλη Ιουλίου), αλλά, το γεγονός ότι μέχρι τη λήξη αυτής της διορίας είχαν συγκεντρωθεί μόνο τρεις συνεντεύξεις, αποφασίστηκε η παράταση του χρόνου για τη διεύρυνση της συμμετοχής. Έτσι, η οριστική διορία έληξε στο τέλος του δεύτερου δεκαημέρου του Αυγούστου, προκειμένου να υπάρξει ένα ικανοποιητικό περιθώριο για την εξέταση των απαντήσεων και την ανάλυσή τους. Το τελευταίο στάδιο της ανάλυσης ξεκίνησε μόνο έπειτα από την εκ νέου αδειοδότηση από τη πλευρά των συνεντευξιαζομένων ότι εξακολουθούσαν να δίνουν την έγκρισή τους για τη συμμετοχή τους στην έρευνα και ότι δεν επιθυμούσαν να αλλάξουν κάποια ή κάτι από τις απαντήσεις τους όπως τις απέστειλαν.

3.2 Μεθοδολογική προσέγγιση

Δεδομένου ότι η μεθοδολογική προσέγγιση επιλέγεται πάντα σε σχέση με τον σκοπό της έρευνας και τα ερευνητικά ερωτήματα, είναι απαραίτητο πριν ξεκινήσει οποιαδήποτε ερευνητική διαδικασία, όλα αυτά να έχουν αποσαφηνιστεί πλήρως και να έχουν δοθεί όλες οι απαντήσεις σχετικά με το ζητούμενο και τον τρόπο που αυτό θα εξεταστεί. Από εκεί και πέρα, θα πρέπει να σχεδιαστούν με κάθε λεπτομέρεια τα αντίστοιχα βήματα για να φτάσει ο

ερευνητής και η ερευνητική ομάδα στα επιθυμητά αποτελέσματα. Πρέπει, ωστόσο, προηγουμένως, να γνωρίζουν επακριβώς τι προσφέρει η κάθε μεθοδολογική προσέγγιση ώστε να επιλέξουν την καταλληλότερη για το εξεταζόμενο αντικείμενο που έχουν θέσει από την αρχή.

Στην παρούσα περίπτωση, λοιπόν, εφόσον το ενδιαφέρον ήταν στραμμένο στο πώς και στο γιατί (Polkinghorne, 2005) συμβαίνει κάτι και όχι στο αν, σε ποια ποσότητα ή σε ποιον βαθμό (Patton & Cochran, 2002), η καταλληλότερη μεθοδολογική προσέγγιση ήταν σαφέστατα η ποιοτική. Ένας από τους λόγους που επιλέχθηκε αυτή ήταν η μη χρήση αριθμητικών δεδομένων που επέτρεπε την ερμηνεία του νοήματος των δεδομένων, ώστε η κατάληξη να είναι η κατανόηση του τρόπου που λειτουργεί το Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη και, εν τέλει, του ρόλου που έχει η Τοπική Αυτοδιοίκηση στο μεταναστευτικό και προσφυγικό ζήτημα (Punch, 2013). Κάτι τέτοιο, στη συνέχεια, θα βοηθήσει και στη διατύπωση και οικοδόμηση νέων θεωριών (Leedy & Ormrod, 2001), γεγονός που θα εξελίξει την έρευνα στο συγκεκριμένο αντικείμενο. Ένας άλλος λόγος για την επιλογή της συγκεκριμένης μεθόδου ήταν τα περιθώρια που δίνει στον ερευνητή να γνωρίσει σε βάθος το αντικείμενο που εξετάζει, έτσι ώστε η κατανόηση, στη συνέχεια, να είναι και πιο ουσιαστική (Creswell, 2009).

Συνεπώς, η ποιοτική προσέγγιση που αποφασίστηκε να χρησιμοποιηθεί στην παρούσα έρευνα, ήταν η μέθοδος που θα μπορούσε να απαντήσει με σαφήνεια τα ερευνητικά ερωτήματα με τον τρόπο που διατυπώθηκαν και αυτό την καθιέρωνε ως καταλληλότερη μέθοδο για τον απώτερο σκοπό της έρευνας.

3.3 Ερευνητικό εργαλείο

Στην ποιοτική μεθοδολογική προσέγγιση μπορεί κανείς να χρησιμοποιήσει διαφορετικούς τρόπους συλλογής δεδομένων, ανάλογα με τους στόχους και τον σκοπό της έρευνας και πάλι (όπως και στην περίπτωση της μεθοδολογικής προσέγγισης) και ανάλογα με το είδος μεθοδολογικής προσέγγισης που θα επιλεγεί από τον ερευνητή. Οι τρεις κύριοι τρόποι για τη συλλογή ποιοτικών δεδομένων είναι: η παρατήρηση, οι συνεντεύξεις (μη δομημένες ή δομημένες) και τα ερωτηματολόγια (Relacion, n.d.). Παρ' όλα αυτά, επειδή η ποιοτική έρευνα είναι μια μορφή κοινωνικής δράσης που δίνει έμφαση στον τρόπο που οι άνθρωποι ερμηνεύουν τις εμπειρίες τους για να κατανοήσουν την κοινωνική πραγματικότητα των ατόμων, μπορεί να χρησιμοποιηθεί και ένας ακόμα τρόπος, όπως είναι η ανάλυση περιεχομένου δεδομένων οπτικού ή κειμενικού υλικού ή προφορικής ιστορίας, σε περίπτωση που τα δεδομένα προκύπτουν από κάποιο κείμενο (Zohrabi, 2013). Η τελική επιλογή, όμως, εξαρτάται από τον συνδυασμό που προκύπτει από το ζητούμενο στην έρευνα και το υλικό που θα εξασφαλίσει τα ακριβέστερα γι' αυτό το ζητούμενο δεδομένα.

Στην παρούσα έρευνα, δεδομένου ότι το ενδιαφέρον εστιάζει στην κατανόηση του τρόπου που ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα λειτουργεί, τα στοιχεία δεν θα μπορούσαν να προκύψουν με κάποιον άλλον τρόπο πέρα από τη διερεύνηση των απόψεων των ανθρώπων που σχετίζονται με το αντικείμενο ως εργαζόμενοι σε αυτό. Οπότε, η καταλληλότερη στρατηγική δεν είναι άλλη από τις συνεντεύξεις, γιατί οι απαντήσεις πρέπει να είναι όσο αναλυτικές θέλουν οι συνεντευξιαζόμενοι για να εκφράσουν αυτό που πιστεύουν (Lambert & Loiselle, 2007). Πιο συγκεκριμένα, όμως, οι ημι-δομημένες συνεντεύξεις, όπου, ο μεν συνεντευκτής θα μπορεί να διατυπώσει τις ερωτήσεις του όπως εκείνος κρίνει για να βγάλει τα συμπεράσματά του, «ψυχολογώντας» τον συνεντευξιαζόμενό του, ο δε συνεντευξιαζόμενος θα μπορεί να δώσει την απάντησή του με τον τρόπο που επιθυμεί εκείνος, χωρίς να καλείται να επιλέξει σε κάποιες προκαθορισμένες απαντήσεις και χωρίς να έχει περιορισμό στον χώρο ή/και στον χρόνο (Todd, 2006. Berg, 2009).

3.4 Δείγμα της έρευνας

Κατά τη διεξαγωγή μιας έρευνας οι τρόποι που μπορεί να χρησιμοποιήσει κανείς για τη δειγματοληψία μπορεί να είναι πολλοί. Ωστόσο, στην ποιοτική έρευνα, το κυρίαρχο χαρακτηριστικό είναι η μικρή ποσότητά του (Lyell, 1998). Αυτό συμβαίνει γιατί οι συμμετέχοντες στην έρευνα επιλέγονται γενικά επειδή είναι σε θέση να παρέχουν πλούσιες περιγραφές των εμπειριών τους ή, στην προκειμένη περίπτωση, των απόψεών τους σχετικά με το αν το Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη εφαρμόζει στην πράξη τον σκοπό για τον οποίο δημιουργήθηκε, ώστε να δώσουν στον ερευνητή τις πληροφορίες εκείνες που θα τον οδηγήσουν στην κατανόηση του εξεταζόμενου αντικειμένου (Crabtree & Miller, 1992. Hutchinson & Wilson, 1991).

Υπό αυτές τις προϋποθέσεις, ο κατάλληλος αριθμός συνεντευξιαζομένων δεν μπορεί να προσδιοριστεί από την αρχή. Σημασία έχει, όμως, πάντα το δείγμα να είναι αντιπροσωπευτικό, γεγονός που σημαίνει ότι, από τη μια πλευρά, ο αριθμός του θα πρέπει να μπορεί να δώσει πληροφορίες που με τη μεταξύ τους σύγκριση θα βοηθήσουν τον ερευνητή να αντιληφθεί ο τρόπος που εκδηλώνεται και αναπτύσσεται το εξεταζόμενο αντικείμενο και, από την άλλη πλευρά, να έχει άμεση σχέση με το εξεταζόμενο αντικείμενο (Onwuegbuzie & Leech, 2005). Ως εκ τούτου, στην παρούσα περίπτωση, εξαιτίας του ότι το Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη αποτελείται από 18 πόλεις-μέλη, ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα θα απαιτούσε τουλάχιστον ένα άτομο από την κάθε πόλη. Ταυτόχρονα, όμως, το άτομο αυτό θα έπρεπε και να είναι κάποιο ενεργό μέλος αυτού του Δικτύου. Ένα άτομο που απλώς γνωρίζει για το Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη ή εργάζεται σε κάποιον από τους Δήμους-μέλη, αλλά το αντικείμενο

της εργασίας του δεν έχει να κάνει με αυτό, δεν είναι αποδεκτό για το ζητούμενο της παρούσας εργασίας.

Λαμβάνοντας, λοιπόν, τα παραπάνω στοιχεία υπόψη, η ερευνήτρια απευθύνθηκε σε όλους τους Δήμους-μέλη του συγκεκριμένου Δικτύου και, αφού εξήγησε αναλυτικά τον σκοπό της έρευνας, ζήτησε τη συμμετοχή ενός τουλάχιστον ατόμου από την κάθε πόλη. Δυστυχώς, όμως, στην πράξη τα πράγματα δεν ήταν τόσο εύκολα όσο έμοιαζαν στη θεωρία, καθώς κάποιοι από τους Δήμους-μέλη αγνόησαν τη στήριξη της ερευνητικής προσπάθειας. Έτσι, από τους συνολικά 18 Δήμους, στις συνεντεύξεις τελικά συμμετείχαν μόνο 7 άτομα και, μάλιστα, η συνέντευξη του ενός κρίθηκε ότι δεν μπορούσε να συμπεριληφθεί στις έγκυρες, καθώς ο συνεντευξιαζόμενος έδινε μονολεκτικές απαντήσεις. Οπότε, συνολικά, οι συνεντεύξεις ήταν 6 και οι πόλεις που συμμετείχαν, ήταν η Λειβαδιά, ο Δήμος Καλαμαριάς (Θεσσαλονίκη), τα Τρίκαλα, τα Χανιά, η Λάρισα και η Καρδίτσα.

3.5 Περιορισμοί της έρευνας

Οι περιορισμοί της έρευνας μπορεί να θεωρηθεί ότι ήταν μόνο ένας, ο οποίος, όμως, είχε τρεις διαφορετικές διαστάσεις. Αυτός δεν ήταν άλλος από τη διασπορά του δείγματος, το οποίο, ενώ, αν λειτουργούσε, θα ήταν ιδιαίτερα σημαντικό πλεονέκτημα για την έρευνα, εφόσον δεν λειτούργησε (που ήταν και το πιθανότερο εξ αρχής), δημιούργησε κάποια κενά και μερικές αποκλίσεις από τον αρχικό σχεδιασμό.

Η πρώτη διάσταση, λοιπόν, ήταν η μείωση του αριθμού του δείγματος από τους, τουλάχιστον 18 συνεντευξιαζόμενους που είχαν αρχικά υπολογιστεί, στους μόλις 6. Ο αριθμός αυτός, ενώ είναι συνήθως επαρκής για τις ποιοτικές έρευνες γενικά, καθώς μπορούν να βγουν σαφή συμπεράσματα, δεν έδινε πληροφορίες για όλα τα μέλη που συμμετέχουν στο Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη. Θα μπορούσε, επομένως, κάποιος να υποστηρίξει ότι δεν ικανοποιείται το στοιχείο της αντιπροσωπευτικότητας και, κατ' επέκταση, δεν υπάρχει εγκυρότητα. Παρ' όλα αυτά, κάτι τέτοιο θα ήταν υπερβολικό να ειπωθεί, γιατί η ποσότητα εδώ δεν παίζει τόσο μεγάλο ρόλο όσο παίζει η ποικιλομορφία των συμμετεχόντων στην έρευνα, κάτι που επιτυγχάνεται. Οπότε, ενώ θα μπορούσε κάποιος να το καταγράψει ως κενό στην έρευνα, θα ήταν άστοχο να ισχυριστεί ότι η έρευνα δεν μπορεί να θεωρηθεί και έγκυρη.

Η δεύτερη διάσταση ήταν η μη απευθείας επαφή συνεντευκτή-συνεντευξιαζόμενων, προκειμένου να αντληθούν πληροφορίες και από τον τρόπο έκφρασης των τελευταίων, είτε από τη γλώσσα του σώματος είτε από τη ροή του λόγου τους και την ενδεχομένη αμηχανία ή άνεση στον τρόπο που έδιναν τις απαντήσεις. Βέβαια, από τη στιγμή που οι συνεντεύξεις ήταν

από την αρχή προγραμματισμένο να δοθούν ηλεκτρονικά και να απαντηθούν γραπτώς, αυτός ήταν ένας περιορισμός που κρίθηκε δευτερεύοντα για χάρη της διασποράς του δείγματος.

Τέλος, η τρίτη διάσταση ήταν η μη τήρηση του χρονικού περιορισμού που είχε τεθεί στους συνεντευξιαζόμενους, καθώς, κατά τη λήξη του, είχαν απαντήσει στις συνεντεύξεις μόνο οι τρεις. Έτσι, αποφασίστηκε να δοθεί χρονική παράταση μερικών ημερών και να ασκηθεί μεγαλύτερη πίεση προκειμένου να αυξηθούν οι συμμετέχοντες. Επειδή, όμως, τέτοιου είδους παρεκκλίσεις είναι συνήθεις στις έρευνες, και είχε κατά κάποιον τρόπο, υπολογιστεί κιόλας, ο συγκεκριμένος περιορισμός δεν δημιούργησε κανένα ουσιαστικό πρόβλημα.

Κεφάλαιο 4 – Αποτελέσματα

4.1 Εισαγωγικό πλαίσιο

Στην ποιοτική έρευνα, τα δεδομένα είναι απόψεις, θέσεις, στάσεις, οπτικές κ.ο.κ. των συμμετεχόντων στην έρευνα που εκφράζονται ελεύθερα και όσο αναλυτικά επιθυμούν οι ίδιοι ή όσο τους επιτρέπουν οι ερευνητές ή ο χρόνος που διατίθεται για τη συλλογή των δεδομένων. Τα δεδομένα, επομένως, δεν είναι ούτε ποσοτικά ούτε αριθμητικά στοιχεία, αλλά κείμενα, λόγος ή αρχεία. Υπό αυτές τις προϋποθέσεις, δεν μπορεί να γίνει λόγος για ανάλυση αποτελεσμάτων, καθώς κανένα στατιστικό πρόγραμμα ή μαθηματικός υπολογισμός δεν μπορεί να φτάσει σε αυτά, αλλά για ερμηνεία αποτελεσμάτων, που δεν είναι κάτι άλλο από την οπτική που δίνει ο ερευνητής/αναλυτής, στις εμπειρικές του γνώσεις, το επιστημονικό του υπόβαθρο, την εκπαίδευσή του, τα ενδιαφέροντά του και, φυσικά, την εξοικείωσή του με το αντικείμενο (Kielmann et al, 2012). Για να γίνει, όμως, αυτό με έναν τρόπο που και ο αποδέκτης της εκάστοτε ερμηνείας των διάφορων αποτελεσμάτων να μπορεί να αντιλαμβάνεται τον τρόπο προσέγγισης του εξεταζόμενου θέματος, είναι απαραίτητο να ακολουθείται μια σειρά. Ωστόσο, μια τέτοια συλλογιστική δεν θα βοηθήσει μόνο τον αποδέκτη, αλλά και τον ίδιο τον αναλυτή, αφού θα μπορεί από κάπου να ξεκινήσει την ανάλυσή του και κάπου να καταλήξει.

Στην παρούσα εργασία όπου το εξεταζόμενο αντικείμενο είναι η διερεύνηση του ρόλου της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στη διαχείριση του προσφυγικού ζητήματος στην Ελλάδα μέσα από τις πόλεις που εντάσσονται στο Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη, ακολουθώντας μια λογική από το γενικό προς το ειδικό, δηλαδή, από το ευρύτερο πλαίσιο της έρευνας προς το πιο εξειδικευμένο, οι ερωτήσεις χωρίστηκαν σε τρεις κατηγορίες: (Α) τη συνεισφορά των Δήμων για την ένταξη των προσφύγων στην ελληνική κοινωνία, (Β) τη συμβολή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στη χάραξη πολιτικής για την ένταξη των προσφύγων στην ελληνική κοινωνία

και (Γ) την αποτίμηση της μέχρι σήμερα πορείας των Δήμων στην ένταξη των προσφύγων στην ελληνική κοινωνία.

4.2 Ερμηνεία αποτελεσμάτων

4.2.1 Συνεισφορά των Δήμων για την ένταξη των προσφύγων στην ελληνική κοινωνία

Από τις αρχές της δεκαετίας του 2000, όπου η πολιτική της ΕΕ στο μεταναστευτικό ζήτημα άρχισε να κινείται προς μια λογική σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στη συζήτηση για την ένταξη των μεταναστών και των προσφύγων στις νέες κοινωνίες που έφταναν και ορίζεται, από τη μια πλευρά, από την παραχώρηση ίσων δικαιωμάτων (μαζί με τις υποχρεώσεις) και την απαγόρευση των διακρίσεων στους μετανάστες και, από την άλλη, από τον σεβασμό και τη διατήρηση της πολιτιστικής τους ταυτότητας, δόθηκε έμφαση στο πρώτο σκέλος χωρίς, όμως, να παραβλεφθεί το δεύτερο (European Commission, 2002). Επειδή, όμως, η ίση μεταχείριση θα εξασφαλιζόταν πρωτίστως με την εκμάθηση της γλώσσας της κοινωνίας υποδοχής και αυτό επιτυγχανόταν κυρίως σε τοπικό επίπεδο, πολύ γρήγορα έγιναν αντιληπτές οι δυνατότητες που είχαν οι τοπικές αρχές στην ένταξη των μεταναστών και σταδιακά το εν λόγω ζήτημα μεταφέρθηκε από το εθνικό στο τοπικό επίπεδο (Anagnostou et al, 2016).

Έτσι, στο πλαίσιο αυτό, οι πολιτικές της τοπικής αυτοδιοίκησης για την ένταξη των μεταναστών ταξινομήθηκε σε τέσσερις διακριτούς τομείς (Alexander, 2007): (1) τον νομικο-πολιτικό τομέα, που περιλαμβάνει πολιτικές σχετικά με το νομικό καθεστώς και την πολιτικο-αστική συμμετοχή των μεταναστών, (2) τον κοινωνικο-οικονομικό τομέα, που περιλαμβάνει τις υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας, τις πολιτικές για την αγορά εργασίας, την εκπαίδευση κ.λπ., (3) τον πολιτιστικο-θρησκευτικό τομέα, που περιλαμβάνει πολιτικές που σχετίζονται με τις θρησκευτικές και πολιτιστικές πρακτικές και γενικά την πολιτιστική ποικιλομορφία και (4) τον χωρικό τομέα, που περιλαμβάνει πολιτικές που αφορούν σε οτιδήποτε έχει να κάνει με τον χώρο που καταλαμβάνουν οι πρόσφυγες, π.χ. στέγαση, πολεοδομικός σχεδιασμός των κατοικιών τους κ.ο.κ.

Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι πολιτικές που λαμβάνονται σε αυτούς τους τέσσερις πολιτικούς τομείς δεν αναπτύσσονται με τον ίδιο τρόπο σε όλους τους δήμους ούτε σε όλες τις χρονικές περιόδους (Anagnostou et al, 2016), αν και καθοριστικό ρόλο σε αυτό παίζουν και οι συνεργασίες που κάνουν οι δήμοι είτε με Μη Κυβερνητικούς Οργανισμούς (ΜΚΟ), είτε με εθνικούς φορείς, είτε με ιδιώτες που επιθυμούν να στηρίξουν τις όποιες αποφάσεις λαμβάνονται (OECD, 2018). Γι' αυτόν τον λόγο, στο πρώτο σκέλος των ερωτήσεων που τέθηκαν στους συνεντευξιζόμενους έγινε προσπάθεια να ιδωθεί τι έχει υιοθετήσει ο κάθε δήμος από τους εξεταζόμενους. Τέθηκαν, επομένως, ερωτήματα για τα

προγράμματα ένταξης, τα κοινωνικά προγράμματα, όπως οι υπηρεσίες ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, τα προγράμματα απασχόλησης, τα προγράμματα που προωθούν τη συμμετοχή των προσφύγων, τα προγράμματα στέγασης και τις δράσεις για την αναγνώριση της πολιτιστικής ποικιλομορφίας και τα αποτελέσματα επιβεβαίωσαν την υπόθεση ότι η διαφορετικότητα κυριαρχεί όχι μόνο σε επίπεδο ανθρώπων, αλλά και σε επίπεδο πολιτικών.

Πιο συγκεκριμένα, όμως, στην πρώτη ερώτηση που αφορούσε στα προγράμματα και στις στρατηγικές που εφαρμόζει ο εκάστοτε Δήμος για την προώθηση της ένταξης των παιδιών των προσφύγων στην εκπαίδευση, όλοι οι Δήμοι που συμμετείχαν στην έρευνα έδωσαν θετική απάντηση. Παρ' όλα αυτά, κάποιοι από αυτούς, οι οποίοι δήλωσαν ότι υπήρχε συνεργασία και με εξωτερικούς φορείς, πέρα από τις τοπικές αρχές, ανέφεραν περισσότερα τους ενός προγράμματα και δράσεις. Για παράδειγμα, ως προς το πρώτο σκέλος:

«Ναι, δράσεις που αφορούν στην εκπαίδευση των παιδιών, ένταξη στο πρόγραμμα κατασκήνωση στη πόλη, συνεργασίες με δομές του δήμου για μαθήματα Ελληνικών» (Δήμος Λαρισαίων).

«Ναι, υπάρχουν προγράμματα αλλά και στρατηγικές που επιδιώκει και εφαρμόζει ο Δήμος Καρδίτσας για την ένταξη των παιδιών στα σχολεία» (Δήμος Καρδίτσας).

Ως προς το δεύτερο σκέλος:

«Ο Δήμος Λεβαδέων πέρα από την διασφάλιση αξιοπρεπών συνθηκών διαβίωσης των προσφύγων, εργάστηκε από την πρώτη ημέρα εγκατάστασης των προσφύγων στη πόλη για την ομαλή ένταξη των παιδιών στα σχολεία της πόλης... Πέρα όμως από την ένταξη των παιδιών στα σχολεία, η Κοινωνικής Επιχείρηση του Δήμου Λεβαδέων, που είναι ο φορέας υλοποίησης του προγράμματος ESTIA, σχεδίασε προγράμματα εκμάθησης ξένων γλωσσών τόσο για τα παιδιά όσο για τους ενήλικες πρόσφυγες, σε συνεργασία με εθελοντές καθηγητές. Επιπλέον, το 2018 συνεργάστηκε με τον ΔΟΜ για την εκμάθηση υπολογιστών σε παιδιά Συριακής καταγωγής» (Δήμος Λεβαδέων).

«Υπάρχει συνεχής ενημέρωση, υποστήριξη κατά τη διαδικασία των εγγραφών, συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς και τα ΣΕΠ, ώστε να μην παρατηρούνται φαινόμενα ελλιπούς φοίτησης ή διακοπής της φοίτησης. Στενή συνεργασία με όλους τους εμπλεκόμενους, συμπεριλαμβανομένων και των γονέων των μαθητών. Συνεργασία με ΜΚΟ για παροχή

μαθημάτων γλώσσας και ενισχυτικής διδασκαλίας, ώστε να διευκολυνθεί η σχολική φοίτηση. Παρακολούθηση της σχολικής φοίτησης καθ' όλη την διάρκεια του σχολικού έτους και παρεμβάσεις όπου χρειάζονται» (Δήμος Καλαμαριάς).

Αυτά δείχνουν, από τη μια πλευρά, ότι η εκπαίδευση θεωρείται ένα από τα θεμέλια για την ένταξη των προσφύγων στις κοινωνίες υποδοχής και οφείλει να είναι μέρος των εθνικών συστημάτων αν το ζητούμενο είναι συνύπαρξη των προσφύγων με τους ομογενείς και όχι η περιθωριοποίηση τους (Dryden-Peterson, 2016. UNESCO, 2018a) και, από την άλλη πλευρά, η συνεργασία των τοπικών αρχών με άλλους φορείς για την ένταξη των προσφύγων στις κοινωνίες υποδοχής μπορεί να πολλαπλασιάσει τα θετικά οφέλη που θα έχουν οι διάφορες προσπάθειες, καθώς οι τελευταίοι μπορεί να συνεισφέρουν οικονομικά, διοικητικά ή ακόμα και δημιουργικά, προτείνοντας εναλλακτικές λύσεις, όταν κάτι δεν λειτουργεί ή όταν οι υπάρχουσες πολιτικές οδηγήσουν σε αδιέξοδο (Spencer & Devino, 2018)

Στην ερώτηση, τώρα, για τα κοινωνικά προγράμματα των Δήμων, και πάλι όλοι είχαν να αναφέρουν κάτι, η διαφορά μεταξύ των πόλεων, ωστόσο, φαινόταν στον αριθμό και στην ποικιλομορφία αυτών των προγραμμάτων, καθώς άλλες είχαν να παρουσιάσουν μόνο ό,τι είχε σχέση με τα πολύ βασικά αγαθά επιβίωσης (υγεία, τροφή) και άλλες επεκτείνονταν και σε προγράμματα που προστάτευαν και την ψυχική υγεία και την ενδοοικογενειακή βία και την ένδυση και τη συμβουλευτική και την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και, γενικότερα, οτιδήποτε χρειάζεται ένας άνθρωπος για να μπορεί να ζει με αξιοπρέπεια. Πιο συγκεκριμένα:

«Κέντρο Κοινότητας, Κοινωνικό Παντοπωλείο, Συμβουλευτική με Διαπολιτισμικό Διαμεσολαβητή» (Δήμος Χανίων).

«Κοινωνικό παντοπωλείο, κοινωνικό φαρμακείο, ΚΕΜ, Κέντρο Στήριξης Θυμάτων Ενδοοικογενειακής Βίας, Κινητή Μονάδα Ψυχικής Υγείας» (Δήμος Τρικκαίων).

«Ιατροφαρμακευτική περίθαλψη από το ΚΕΠ του Δήμου, το Δημοτικό Ιατρείο και το Κοινωνικό φαρμακείο, με πληθώρα ιατρικών ειδικοτήτων, όπως παιδίατρος, ψυχίατρος, παθολόγος, νευρολόγος, καρδιολόγος, ορθοπαιδικός, ψυχολόγος, διαιτολόγος κ.ά. Έκτακτη βοήθεια μέσω του κοινωνικού παντοπωλείου όταν χρειαστεί σε έκτακτες περιπτώσεις, παροχή ρουχισμού και άλλων προϊόντων ανάλογα με τις ανάγκες, καθώς οι περισσότεροι λαμβάνουν μηνιαίο επίδομα από το Υπουργείο» (Δήμος Καλαμαριάς).

«...Τα άτομα των προσφυγικών κοινοτήτων εξυπηρετούνται από δομές ψυχοκοινωνικής υποστήριξης όπως το ΚΕΘΕΑ, την Οργάνωση ΑΠΟΣΤΟΛΗ και άλλες κινητές ομάδες πρόληψης υγείας που έχουν έρθει στην πόλη μας. Τέλος, οι πρόσφυγες που διαμένουν στην πόλη μας, εξυπηρετούνται από τις κοινωνικές δομές του Δήμου όπως Κοινωνικό Φαρμακείο, Κοινωνικό Παντοπωλείο, Τράπεζα Ρούχων κ.λπ., αλλά και οργανώσεις σίτισης της εκκλησίας» (Δήμος Καρδίτσας).

Αυτό δείχνει ότι οι χώρες υποδοχής, και ιδιαίτερα οι πόλεις, δεν οφείλουν μόνο να εντάσουν τους μετανάστες και τους πρόσφυγες στους κόλπους τους, αλλά να τους προσφέρουν και την προστασία που χρειάζονται ως άνθρωποι για να νιώσουν ασφαλείς, να έχουν τα απαραίτητα για να ζήσουν και να μπορέσουν να γίνουν μέρος της συγκεκριμένης κοινωνίας και να προσφέρουν και αυτοί, στη συνέχεια, στον εκάστοτε τόπο με τις δικές τους δυνάμεις και τις δικές τους ικανότητες (UNISEF, 2020).

Κάτι παρόμοιο γίνεται και με τη γενικότερη κοινωνικο-οικονομική ένταξη, η οποία, βάσει των διεθνών συμβάσεων, πρέπει να διασφαλίζεται και να εξασφαλίζεται στα κράτη υποδοχής, μέσω των δήμων όπου εγκαθίσταται το κάθε άτομο μεμονωμένα. Έτσι, οι μετανάστες και οι πρόσφυγες που μπορούν νόμιμα να βρίσκονται σε ένα άλλο κράτος θα πρέπει απαραίτητως να έχουν πρόσβαση στη(ν) (κατάλληλη) στέγαση, στην αγορά εργασίας, καθώς και σε διαδικασίες και ζητήματα που επηρεάζουν τις κοινότητες της χώρας υποδοχής και εμπίπτουν στη σφαίρα του πλέγματος εγκατάστασης και ένταξης (Murphy, 2010). Ως εκ τούτου, εκτός από τα διάφορων μορφών κοινωνικά προγράμματα και την εκπαίδευση, τα κράτη υποδοχής θα πρέπει να παρέχουν και τη δυνατότητα οι άνθρωποι αυτοί να εργαστούν, να στεγαστούν και να έχουν πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες που χρειάζεται να απολαμβάνει οποιοσδήποτε άνθρωπος για να μπορεί να ζει σε συνθήκες πολιτικής και οικονομικής ελευθερίας, καθώς επίσης και να μπορεί να είναι και αυτός συνδιαμορφωτής γνώμης για τον τρόπο που επιθυμεί να ζήσει, ακόμα και στο ξένο γι' αυτόν κράτος.

Έτσι, λοιπόν, από τις ερωτήσεις που αφορούν στα ζητήματα απασχόλησης και επαγγελματικής κατάρτισης, στην προώθηση της συμμετοχής στα κοινά και στα προγράμματα στέγασης και πρόσβασης σε αγαθά και υπηρεσίες (ερωτήσεις 3, 4 και 5 της πρώτης κατηγορίας), αναμένεται οι απαντήσεις των συνεντευξιαζόμενων να είναι το ίδιο θετικές με τις προηγούμενες ερωτήσεις, έστω και με αποκλίσεις ως τον τρόπο προσέγγισης ή ως προς τον αριθμό των προγραμμάτων και των δράσεων που λαμβάνουν χώρα. Ωστόσο, κάτι τέτοιο δεν συμβαίνει, γεγονός που δείχνει κάποιες αδυναμίες της Ελλάδας, είτε επειδή ως κράτος

υποδοχής εισήλθε πολύ πρόσφατα στην ιστορία είτε επειδή ο υπέρμετρα αυξημένος αριθμός των προσφύγων και των μεταναστών που έρχονται στη χώρα, λόγω της γεωγραφικής της θέσης, είναι πολύ παραπάνω από τις δυνατότητές της ως χώρας να τους εντάξει στους κόλπους της (Ministry of Migration and Asylum, 2021a, b).

Για του λόγου το ασεφάλες, όσον αφορά στα προγράμματα απασχόλησης και επαγγελματικής κατάρτισης:

«Δεν υπάρχουν συγκεκριμένα προγράμματα απασχόλησης και επαγγελματικής κατάρτισης για τους πρόσφυγες που διαμένουν στην πόλη μας. Ο Δήμος έχει γραφείο απασχόλησης για όλους τους δημότες και οι ωφελούμενοι με την συνδρομή της ομάδας έργου της Κ.Ε.ΔΗ.Α μπορούν να εγγραφούν και να γίνει η απαραίτητη επαφή με εργοδότες» (Δήμος Λεβαδέων).

«Υπάρχει «ΓΡΑΦΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΚΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ» το οποίο προσφέρει: (α) Υποδοχή ανέργων και πληροφόρηση σε θέματα εργασίας, (β) Αναζήτηση διαθέσιμων θέσεων εργασίας και αντιστοίχιση αυτών με τα επαγγελματικά προσόντα του ανέργου, (γ) Διαμόρφωση εργασιακού προφίλ και ενίσχυση επαγγελματικών δεξιοτήτων, (δ) Εξατομικευμένες συνεντεύξεις και ατομικές/ομαδικές εκπαιδεύσεις ανέργων και (ε) Υποστήριξη στην σύνταξη βιογραφικού κ.ά» (Δήμος Καλαμαριάς).

Όσον αφορά στα προγράμματα που προωθούν τη συμμετοχή των προσφύγων στα κοινά:

«Δεν υπάρχει Συμβούλιο Ένταξης Μεταναστών στον Δήμο Λεβαδέων. Από τις αρχές του έτους, ο Δήμος Λεβαδέων συμμετέχει στο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα «MUlti STakeholder Labs for migrants and stakeholders (MUST-a-Lab): Εργαστήρια πολλαπλών φορέων για μετανάστες και εμπλεκόμενους φορείς» διάρκειας 3 ετών (2022-2024) με στόχο την προώθηση του διαλόγου με εκπροσώπους φορέων που εμπλέκονται σε διάφορους τομείς για την ένταξη μεταναστών και προσφύγων» (Δήμος Λεβαδέων).

«Ναι στο Δήμο μας, από τον Ιούνιο του 2022 υπάρχει Συμβούλιο Ένταξης Μεταναστών (ΣΕΜ). Μέχρι σήμερα υπάρχει ένα άτυπο όργανο στον Δήμο Καρδίτσας, το Urban Working Group στο οποίο συμμετέχουν όλοι οι φορείς που παρέχουν υπηρεσίες σε πρόσφυγες και μετανάστες και συνεδριάζει κάθε 2-3 μήνες» (Δήμος Καρδίτσας).

Όσον αφορά στα προγράμματα στέγασης και πρόσβασης σε αγαθά και υπηρεσίες:

«Όχι» (Δήμος Καλαμαριάς)

«Ναι, συνεργασία με ΜΚΟ, φιλόπρωχα συσσίτια και οργανισμούς» (Δήμος Χανίων).

Ακόμα, στην ερώτηση για την αναγνώριση και την υποστήριξη της πολιτισμικής και θρησκευτικής ετερότητας, όλοι οι Δήμοι που συμμετέχουν στην παρούσα έρευνα δίνουν απάντηση που αφορά στη στέγαση των νεοεισερχομένων στην ελληνική κοινωνία. Αυτό σημαίνει είτε ότι δεν αντιλήφθηκαν την ερώτηση (το οποίο δεν ισχύει για όλους τους Δήμους, καθώς ο Δήμος Χανίων απαντάει ρητά και κατηγορηματικά, έστω και αν η απάντησή του δεν είναι ούτε αναλυτική ούτε επεξηγηματική), είτε ότι η πολιτισμική ποικιλομορφία επέρχεται μόνο με την παροχή στέγασης στους ανθρώπους αυτούς, είτε ότι πρόκειται για ένα δευτερεύουσας σημασίας ζήτημα που δεν σχετίζεται καθόλου με την ένταξη, γεγονός που στην πράξη παραβιάζεται η πολιτισμικο-θρησκευτική πλευρά της ένταξης (Alexander, 2007) και, ως εκ τούτου, τα ανθρώπινα δικαιώματα. Πιο συγκεκριμένα:

«Εκτός από το πρόγραμμα Estia το οποίο ξεκίνησε το 2017 και αναμένεται να τελειώσει το 2022 σύμφωνα με την απόφαση του υπουργείου μεταναστευτικής πολιτικής, δεν υπάρχει κάποιο άλλο πρόγραμμα στέγασης (δεν συμπεριλαμβάνω το camp)» (Δήμος Λαρισαίων).

«Όχι» (Δήμος Χανίων).

Κλείνοντας αυτήν την πρώτη κατηγορία ερωτήσεων, που αναφέρεται στα κοινωνικά προγράμματα και στις δράσεις που παρέχουν οι Δήμοι στους πρόσφυγες και στους μετανάστες στο πλαίσιο της ένταξής τους στις συγκεκριμένες κοινότητες, η τελευταία ερώτηση διερευνά ποιες δράσεις αναπτύσσονται στις τοπικές αυτές κοινωνίες που να μην μπορεί να συγκαταλεγεί στον τομέα της εκπαίδευσης, της επαγγελματικής κατάρτισης, της στέγασης και της συμμετοχής των προσφύγων στα κοινά. Οι απαντήσεις που δίνονται, είναι επίσης ποικίλες και όλες οι πόλεις έχουν κάτι να αναφέρουν. Χαρακτηριστικά παραδείγματα:

«Ο Δήμος Λεβαδέων συμμετέχει στο ευρωπαϊκό πρόγραμμα IncluCities (2020 – 2022)... Το πρόγραμμα στοχεύει στη βελτίωση της ένταξης των υπηκόων τρίτων χωρών σε πόλεις μικρού και μεσαίου μεγέθους, μέσω της συνεργασίας 8 ευρωπαϊκών πόλεων και των

αντίστοιχων Εθνικών Ενώσεων Δήμων και Περιφερειών. Οι στόχοι του έργου είναι να διευκολύνει την ανταλλαγή γνώσεων μεταξύ των 4 πόλεων-καθοδηγητών (mentor cities) και των 4 καθοδηγούμενων πόλεων (mentee cities), να αναπτύξει τις ικανότητες των πόλεων που συμμετέχουν στη δημιουργία και εφαρμογή πιο αποτελεσματικών πολιτικών ένταξης και να ενδυναμώσει το ρόλο των Εθνικών Ενώσεων ως κομβικών συντελεστών για τον καλύτερο συντονισμό των δράσεων μεταξύ των διαφορετικών επιπέδων διακυβέρνησης και για την ενίσχυση της διαδικασίας ανταλλαγής γνώσεων» (Δήμος Λεβαδέων).

«Όλες οι πολιτιστικές δράσεις κοινωνικής ενδυνάμωσης και ένταξης των προσφύγων που έχουν πραγματοποιηθεί τα τελευταία χρόνια» (Δήμος Τρικκαίων).

«Έκθεση φωτογραφίας σε συνεργασία με το ΔΟΜ, ημερίδα Α21» (Δήμος Χανίων).

«Φεστιβάλ με χορούς από τις φιλοξενούμενες κοινότητες και διαπολιτισμική κουζίνα» (Δήμος Καρδίτσας).

Αυτά όλα δείχνουν ότι οι τοπικές κοινωνίες, εκτός από τα βασικά αγαθά που οφείλουν να προσφέρουν στους πρόσφυγες και στους μετανάστες ώστε να μπορούν να αποτελούν μέρος και πραγματικά μέλη μιας κοινωνίας, συγκεκριμένα της κοινωνίας της πόλης ή της περιοχής που εγκαθίστανται, πρέπει να φροντίζουν να καταπολεμούν τα αρνητικά στερεότυπα που δημιουργούνται στις κοινωνίες από την παρουσία αλλογενών και να αντιμετωπίζονται από τους ομογενείς ως ίσοι με αυτούς και όχι οτιδήποτε λιγότερο. Γι' αυτόν τον λόγο, οι διάφορες πόλεις ολοένα και πιο συχνά οργανώνουν δράσεις που να φέρνουν κοντά τους ομογενείς με τους αλλοεθνείς, οι οποίες πρέπει να επεκτείνονται και στον ελεύθερο χρόνο αυτών όλων των ανθρώπων, όπως για παράδειγμα, προγράμματα φίλων για τους πρόσφυγες, εργαστήρια χορού, μουσικής, δημιουργικότητα κ.ο.κ , ώστε να υπάρχει μια ευρύτερη τριβή μεταξύ τους και να διαπιστώνουν τις ανάγκες, τις δυνατότητες, τις ικανότητες και τον χαρακτήρα ή τον τρόπο συμπεριφοράς τους ως ανθρώπους και όχι ως κάτι διαφορετικό (Intercultural cities, n.d.).

4.2.2 Η συμβολή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στη χάραξη πολιτικής για την ένταξη των προσφύγων

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση γίνεται φορέας άσκησης πολιτικής στην Ελλάδα στα τέλη της δεκαετίας του 1990, όταν το Σχέδιο «Καποδίστρια», που έγινε το 1998, ενίσχυσε και εκσυγχρόνισε τις δομές της, στο πλαίσιο της πολυπόθητης για το ελληνικό κράτος

αποκέντρωσης που είχε ανάγκη μέχρι τότε. Η μεταρρύθμιση, παρόλο που ήταν ένα σημαντικό βήμα προόδου και εκσυγχρονισμού και βοήθησε στην καλύτερη διοίκηση του κράτους, δεν πέτυχε να αλλάξει τη δομή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Ως αποτέλεσμα, ένας μεγάλος αριθμός εξουσιών και αρμοδιοτήτων εξακολουθούσε να βρίσκεται υπό τον έλεγχο της κεντρικής κυβέρνησης (Skamnakis, 2011).

Βέβαια, παρά τα μη επιθυμητά αποτελέσματα που έφερε αυτή η κίνηση, ακόμα και σήμερα συγκαταλέγεται στις θετικές προσπάθειες, γιατί άνοιξε το δρόμο στην αναδιαμόρφωση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και της πραγματικής αποκέντρωσης (Aktivopoulou et al, 2012). Έτσι, το 2010, με τον Ν. 3852/2010, συστάθηκε ο «Καλλικράτης», με τον οποίο μεταφέρθηκαν μια σειρά από αρμοδιότητες στους δήμους και οι δήμοι, με τη σειρά τους, μετατράπηκαν σε οντότητες με δυνητικά αυξημένη χωρητικότητα (Ν. 3852/2010 – 07/06/2010). Παράλληλα, επεδίωξε τον εξορθολογισμό των πόρων και των τοπικών δαπανών, δημιουργώντας οικονομίες κλίμακας, βελτίωσε την παροχή υπηρεσιών σε πολίτες και επιχειρήσεις σε τοπικό επίπεδο, μέσω της εφαρμογής νέων τεχνολογιών, και εισήγαγε σημαντικά μέτρα για την ενίσχυση της διαδικασίας εκπροσώπησης και διαβούλευσης (OECD, 2012).

Η σημαντικότερη, όμως, όλων των αλλαγών ήταν η αύξηση των αρμοδιοτήτων των δήμων στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής. Έτσι, μία από τις δικαιοδοσίες τους πλέον έγινε η προστασία και στήριξη ευάλωτων ομάδων, η εφαρμογή προγραμμάτων δημόσιας υγείας και η αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού και της περιθωριοποίησης, μεταξύ άλλων και των μεταναστών (Leotsakos et al, 2014). Επομένως, από εδώ και στο εξής, βάσει του νόμου, η Τοπική Αυτοδιοίκηση είναι φορέας υπεύθυνος για την υλοποίηση προγραμμάτων ή τη συμμετοχή σε δράσεις που στοχεύουν στην κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ένταξη των μεταναστών και προσφύγων (Ν. 3852/2010 – 07/06/2010). Συνεπώς, στη δεύτερη αυτή κατηγορία ερωτήσεων που τέθηκαν στην παρούσα έρευνα, σκοπός είναι η διερεύνηση της εφαρμογής αυτού του νόμου και, αν αυτό δεν συμβαίνει στην πραγματικότητα, να εντοπιστούν τα αίτια που το αποτέλεσμα είναι αρνητικό.

Ομαδοποιώντας τις ερωτήσεις, λοιπόν, καθολικότητα στις θετικές απαντήσεις υπάρχει στην ερώτηση για τη στέγαση, τη διαμονή και την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, καθώς και την ασφάλεια. Σε αυτές τις δύο ερωτήσεις, όλοι οι Δήμοι που συμμετέχουν στην έρευνα υποστηρίζουν ότι τόσο η στέγαση, η διαμονή και η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη όσο και η ασφάλεια είναι στοιχεία που οι δήμοι μπορούν και τα παρέχουν στους μετανάστες και στους πρόσφυγες που ζουν στην περιοχή τους. Πιο συγκεκριμένα, στο θέμα της στέγασης, της διαμονής και της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης:

«Ο Δήμος Λεβαδέων ήταν ο πρώτος περιφερειακός δήμος που συνεργάστηκε με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα το 2016 (Νοέμβριος 2016), υλοποιώντας πιλοτικά τη φιλοξενία των προσφύγων σε διαμερίσματα, μέσω των υπηρεσιών του, και συγκεκριμένα μέσω της Κοινωφελούς του Επιχείρησης. Ήταν ένα Πρόγραμμα που πέτυχε σε σύντομο χρονικό διάστημα τον στόχο του, καταρρίπτοντας τις αμφιβολίες των εταίρων και κερδίζοντας την εμπιστοσύνη της κοινωνίας που στήριξε τη φιλοξενία των προσφύγων σε διαμερίσματα μέσα στον ιστό της πόλης. Επιπλέον, διεκδίκησε την άμεση και ίση πρόσβαση των προσφύγων στις ιατρικές δομές και την εκπαίδευση...» (Δήμος Λεβαδέων).

«Ο Δ. Καλαμαριάς συμμετέχει στο Εταιρικό σχήμα REACT-ESTIA 2021, με επικεφαλής τον Δήμο Θεσ/νίκης, ενώ συμμετέχουν στο σχήμα αυτό και άλλοι Δήμοι και ΜΚΟ της πόλης. Το πρόγραμμα λειτουργεί από το 2016 έως σήμερα. Παρείχε και εξακολουθεί να παρέχει φιλοξενία σε μισθωμένα από τον Δήμο διαμερίσματα, σε αιτούντες ασύλου και πρόσφυγες. Υποστηρίζει τους ωφελούμενους ψυχοκοινωνικά, τους προετοιμάζει για την ένταξη, προσφέρει πρόσβαση ιατροφαρμακευτική, ψυχολογική υποστήριξη, ενώ ταυτόχρονα συνεργάζεται και παραπέμπει σε νοσοκομεία, άλλες ΜΚΟ και ό,τι άλλη ανάγκη προκύψει. Επίσης, τους υποστηρίζει σε νομικά ζητήματα και ζητήματα παιδικής προστασίας με συνεργασίες και παραπομπές σε άλλες ΜΚΟ» (Δήμος Καλαμαριάς).

Στο θέμα της ασφάλειας:

«Ναι, αρκεί να υπάρχουν προγράμματα τα οποία να απασχολούν εξειδικευμένο προσωπικό, ικανοποιητικό προσωπικό για να παρέχει υπηρεσίες φροντίδας, όπως στέγασης, συνοδεία υπηρεσιών κ.λπ.» (Δήμος Λαρισαίων).

«Εκτιμούμε ότι η Καρδίτσα είναι μία πόλη ασφαλής χωρίς ιδιαίτερα φαινόμενα κοινωνικού ρατσισμού (εάν εννοείται αυτό στην ερώτησή σας). Όσον αφορά στην έκδοση αριθμού και κάρτας κοινωνικής ασφάλισης (για το σύστημα υγείας), είναι υπεύθυνη για την έκδοσή τους η Υπηρεσία Ασύλου» (Δήμος Καρδίτσας).

Παρ' όλα αυτά, δεν συμβαίνει το ίδιο με τους τομείς που αφορούν στην απασχόληση των προσφύγων και στον σχεδιασμό και την υλοποίηση προγραμμάτων εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης. Σε αυτές τις δύο ερωτήσεις, κάποιιοι απαντούν θετικά και κάποιιοι

αρνητικά για τη δυνατότητα άσκησης πολιτικής των δήμων σε αυτούς τους τομείς. Πιο συγκεκριμένα, σε ζητήματα απασχόλησης:

«Δυστυχώς ο Δήμος δεν έχει καταφέρει ακόμα να χαράξει πολιτικές αναφορικά με την απασχόληση των προσφύγων. Στόχος του Δήμου μας είναι η διεκδίκηση προγραμμάτων κοινοφελούς εργασίας και η ένταξη των προσφύγων σε αυτά, ώστε να γίνει πιο ομαλή η ένταξη και η συνύπαρξη των προσφύγων με την τοπική κοινωνία» (Δήμος Λεβαδέων).

«Συνεργασία με ΜΚΟ, συμμετοχή στο Δίκτυο Πόλεων» (Δήμος Χανίων).

Σε ζητήματα εκπαίδευσης ή επαγγελματικής κατάρτισης:

«Ο Δήμος δεν πραγματοποιεί προγράμματα εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης» (Δήμος Χανίων).

«Μέσω της Επιτροπής Παιδείας και του ΣΕΜ συμβάλλει στον σχεδιασμό προγραμμάτων εκπαίδευσης. Επίσης, στη Δομή Δια Βίου Μάθηση προσπαθεί να εντάξει προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης που να είναι εφικτό να τα παρακολουθήσουν πρόσφυγες» (Δήμος Καρδίτσας).

Από τις ερωτήσεις αυτές διαπιστώνεται, αν αντιμετωπιστούν συγκριτικά, η μη συμβολή στη χάραξη πολιτικής στους τομείς που εξετάζονται από κάποιους από τους Δήμους που συμμετέχουν στην έρευνα, δείχνει ότι το πρόβλημα ότι είναι κυρίως οι πόροι υλοποίησης τέτοιων ενεργειών. Αυτό φαίνεται ξεκάθαρα από το γεγονός ότι οι δήμοι που δίνουν θετικές απαντήσεις για τους δύο από τους τέσσερις τομείς που εξετάζονται, αναφέρουν ταυτόχρονα και τη συμμετοχή κάποιας ΜΚΟ ή την άσκηση πολιτικής μέσω κάποιου προγράμματος που χρηματοδοτείται από πόρους που δεν προέρχονται από τον ίδιο τον Δήμο κ.ο.κ. Επομένως, η μη συμμετοχή των δήμων στη διαμόρφωση των τομέων που αποκαλύπτεται, κατά τη συνέντευξη, δεν είναι ούτε θέμα κάποιας ενδεχόμενης ιδεολογίας ούτε θέμα προτεραιοτήτων, είναι θέμα κατά κύριο λόγο οικονομικό.

Αυτό το επιχείρημα μπορεί πολύ εύκολα επίσης να ενισχυθεί από το γεγονός ότι, την περίοδο στην οποία γίνονται οι συνεντεύξεις, η Ελλάδα βιώνει ακόμα τις συνέπειες της παγκόσμιας οικονομικής και χρηματοοικονομικής κρίσης που ξέσπασε το 2008 στις ΗΠΑ και στην Ελλάδα εκδηλώθηκε το 2010, η οποία τραυμάτισε βαριά την Τοπική Αυτοδιοίκηση με

την περικοπή δαπανών που αποφασίστηκε από τις τότε κυβερνήσεις, με αποτέλεσμα να στερείται υπερπολύτιμους πόρους για την υλοποίηση προγραμμάτων που έχει υπό τη δικαιοδοσία της. Η κατάσταση που περιγράφεται από τους Δήμους που δηλώνουν αδυναμία στην ενεργό συμμετοχή τους στους προαναφερθέντες τομείς είναι μάλλον, επομένως, φυσική συνέπεια μιας κατάστασης που ξεκίνησε διαφορετικά και διαφορετικά κλήθηκε να υλοποιηθεί (Anagnostou et al, 2016).

Κλείνοντας και αυτήν την κατηγορία ερωτήσεων και, σε συνέχεια της έλλειψης πόρων στους δήμους, η τελευταία ερώτηση, η οποία αναφέρεται στις πηγές χρηματοδότησης, έρχεται να επιβεβαιώσει με τον πιο εμφατικό τρόπο όσα προηγήθηκαν και υποστηρίχθηκαν ως υπόθεση στις παραπάνω ερωτήσεις. Πιο συγκεκριμένα:

«Κύριες πηγές χρηματοδότησης για τα προγράμματα που αφορούν την στέγαση και την εκπαίδευση των προσφύγων ήταν τα διάφορα διαρθρωτικά ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (DG ECHO, DG HOME). Πλέον, η χρηματοδότηση των προγραμμάτων βασίζεται στο Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης (AMIF) της Ευρωπαϊκής Ένωσης» (Δήμος Λεβαδέων).

«Αρχικά η Υπατη Αρμοστεία και μετέπειτα το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου» (Δήμος Καλαμαριάς).

«Η Χρηματοδότηση των προγραμμάτων που αφορούν το προσφυγικό είναι εξολοκλήρου από την Ε.Ε.» (Δήμος Λαρισαίων)

«Οι περισσότερες δράσεις και προγράμματα που υλοποιούνται στο Δήμο μας χρηματοδοτούνται από το Ταμείο Μετανάστευσης και Ασύλου της ΕΕ» (Δήμος Καρδίτσας).

Από τις απαντήσεις φαίνεται, αν ιδωθούν συνδυαστικά με τις δυνατότητες χάραξης πολιτικής, όσοι απαντούν εμπλοκή στην τελευταία (χάραξη πολιτικής) είναι και αυτοί που χρηματοδοτούνται από την ΕΕ, η οποία επίσης μείωσε τις δαπάνες, γιατί η φιλελεύθερη πολιτική που ακολούθησε, οδήγησε τους Δήμους να αναζητήσουν πόρους από ιδιώτες. Όσοι από αυτούς δεν κατάφεραν να βρουν κάποιον χρηματοδότη, βρέθηκαν σε μειονεκτική θέση ως προς τα προγράμματα που αφορούσαν στην κοινωνική πολιτική. Το αντίστροφο συνέβαινε στην περίπτωση που υπήρχαν συνεργαζόμενοι με τους Δήμους οργανισμοί και προσέφεραν τους πόρους τους.

4.2.3 Αποτίμηση της μέχρι σήμερα πορείας των Δήμων στην ένταξη των προσφύγων

Στην τρίτη και τελευταία κατηγορία ερωτήσεων που τέθηκαν στους Δήμους που συμμετέχουν στο Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη, με βάση τη ροή που ορίστηκε από την αρχή η σειρά των ερωτήσεων, ζητούμενο είναι η αποτίμηση της ενασχόλησης των Δήμων με την ένταξη των προσφύγων. Οπότε, στο πλαίσιο αυτό, οι ερωτήσεις αφορούν στην επίτευξη των στόχων που ξεκίνησε το συγκεκριμένο Πρόγραμμα, στις δυσκολίες που προέκυψαν κατά την υλοποίησή του, στην υποδοχή του Προγράμματος από την κοινωνία, στην επιτυχία της εφαρμογής του Προγράμματος Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη, στα αποτελέσματα της συνεργασίας μεταξύ των Δήμων που συνιστούν μέλη του εν λόγω Προγράμματος και, τέλος, στις προτάσεις των Δήμων για την αποτελεσματικότερη λειτουργία του εξεταζόμενου Προγράμματος στο μέλλον.

Οι ερωτήσεις αυτές έδωσαν ιδιαίτερα χρήσιμα αποτελέσματα, καθώς οι απαντήσεις των συνεντευξιαζόμενων Δήμων αποτύπωναν με καθαρό ρεαλισμό την ισχύουσα εικόνα από την εφαρμογή του Προγράμματος Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη. Επειδή, όμως, η ερμηνεία των αποτελεσμάτων απαιτεί ομαδοποίηση των ερωτήσεων, είναι χρήσιμο στο μέρος αυτό της εργασίας να παρουσιαστούν οι ερωτήσεις συνδυαστικά. Υπό αυτές τις συνθήκες, η ερώτηση για την επίτευξη της κοινωνικής ένταξης των προσφυγικών πληθυσμών στην περιοχή μέσα από τις δράσεις και τις πολιτικές που εφαρμόστηκαν στον ερωτώμενο κάθε φορά Δήμο με την επιτυχία της εφαρμογής του Προγράμματος και την αποτίμηση της συνεργασίας των Δήμων που συμμετέχουν στο Δίκτυο Πόλεων για την ένταξη, μπορούν να διερευνηθούν όλες μαζί, καθώς όλες αναφέρονται στη λειτουργία ή όχι του συγκεκριμένου Προγράμματος. Δηλαδή, με πιο απλά λόγια, και οι τρεις αυτές ερωτήσεις, με το περιεχόμενό τους, στοχεύουν στην εξέταση του αποτελέσματος που είχε μέχρι σήμερα η εφαρμογή του εξεταζόμενου Προγράμματος.

Από εκεί και πέρα, στο ερώτημα για το πώς η επίτευξη της κοινωνικής ένταξης των προσφύγων στις περιοχές που συμμετέχουν στην έρευνα μπορεί να θεωρείται ότι εξετάζει αποτέλεσμα και το ίδιο να συμβαίνει και για την ερώτηση για την επιτυχημένη εφαρμογή του Προγράμματος και για την αποτίμηση της συνεργασίας με τους άλλους Δήμους που συμμετέχουν στο Πρόγραμμα, η απάντηση δίνεται από την απλή ματιά, από τη μια πλευρά, στις ευθύνες που έχουν οι τοπικές αρχές στο θέμα της ένταξης των μεταναστών και των προσφύγων και, από την άλλη πλευρά, στους στόχους που έθεσε το Πρόγραμμα Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη, κατά τη σύστασή του. Δεδομένου, λοιπόν, ότι οι τοπικές αρχές είναι επιφορτισμένες με την ευθύνη της προστασίας των μεταναστών και των προσφύγων, αλλά,

ταυτόχρονα, και με τη μη περιθωριοποίησή τους, ενώ το Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη με τον προσδιορισμό των στόχων για την ένταξη των μεταναστών και των προσφύγων και με την αλληλεπίδραση ή την ομαλή σύμπραξη των συμμετεχόντων στο Πρόγραμμα Δήμων, οι απαντήσεις στις ερωτήσεις αυτές θα δώσουν τα αποτελέσματα που επιδιώκονται να διερευνηθούν στην παρούσα έρευνα.

Πιο συγκεκριμένα, όμως, όσον αφορά στο πώς κρίνουν οι συμμετέχοντες στην έρευνα Δήμοι το αποτέλεσμα των δράσεων και των πολιτικών που εφαρμόστηκαν για την ένταξη των προσφύγων, όλοι δίνουν θετικές απαντήσεις. Χαρακτηριστικά παραδείγματα:

«Θεωρούμε ότι έχει επιτευχθεί σε μεγάλο βαθμό η κοινωνική ένταξη των προσφύγων στον Δήμο μας. Η δυνατότητα να μείνουν σε διαμερίσματα και όχι σε camp, ανάμεσα σε Έλληνες κατοίκους υπό τις ίδιες συνθήκες αποτέλεσε ένα σημαντικό βήμα. Το μεγάλο ποσοστό ένταξης των παιδιών στα σχολεία και η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας τους βοήθησε στη συνύπαρξη με την τοπική κοινωνία και στην ευκολότερη εξυπηρέτησή τους. Επιπλέον, η καθημερινή παρουσία τους σε δομές υγείας, τοπικές δημόσιες υπηρεσίες και στην τοπική αγορά συνέδραμε σημαντικά. Τέλος, ακόμα και στον τομέα της εργασίας υπήρχαν περιπτώσεις που κατάφεραν να εργαστούν είτε νόμιμα είτε παράνομα και να ενταχθούν με αυτόν τον τρόπο στην τοπική κοινωνία» (Δήμος Λεβαδέων).

«Ναι, το πρόγραμμα ESTIA παρείχε βοήθεια για την ομαλή ένταξη των προσφύγων βοηθώντας τους να κάνουν τα απαραίτητα βήματα για να ενταχθούν, κάνοντας χρήση υπηρεσιών και καθοδηγώντας τους μέσω δράσεων ενημέρωσης» (Δήμος Λαρισαίων).

«Έχουν εργαστεί συνολικά κατά την παραμονή τους εδώ περίπου 50 άτομα σε εποχιακές και άλλες εργασίες, τα παιδιά φοιτούν στα σχολεία της πόλης με μικρό ποσοστό σχολικής διαρροής και ένα μικρό ποσοστό αυτών (περίπου 5 άτομα) που παρέμειναν στην πόλη διαβιώνουν αυτόνομα πλέον σε αυτή» (Δήμος Καρδίτσας).

Αν, τώρα, σε αυτές τις θετικές απαντήσεις δώσει κανείς μεγαλύτερη έμφαση και κοιτάξει τις λεπτομέρειες των απαντήσεων μέσω των παραδειγμάτων που αναφέρονται, θα διαπιστώσει πως από όσα αναφέρουν οι συμμετέχοντες επιβεβαιώνεται το θετικό αποτέλεσμα, γιατί, όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενη ενότητα, η Τοπική Αυτοδιοίκηση έχει υπό τη δικαιοδοσία της την κοινωνικο-οικονομική πολιτική των ευάλωτων ομάδων των περιοχών της. Αν, λοιπόν, ως κοινωνικο-οικονομική πολιτική θεωρηθεί ότι είναι η αξιοπρεπής διαβίωση

αυτών των ανθρώπων, που επιτυγχάνεται μέσω της εργασίας, της εκπαίδευσης και της στέγασης, δεν μπορεί να υπάρξει η παραμικρή αμφιβολία για την επιτυχία του Προγράμματος.

Ως συνέχεια του ίδιου συμπεράσματος, έρχεται να δείξει η δεύτερη ερώτηση που αναφέρεται σε αποτελέσματα και οι απαντήσεις που δόθηκαν. Και εδώ όλοι οι συμμετέχοντες στην έρευνα Δήμοι, εκτός από τον Δήμο Χανίων, ο οποίος μπορεί, στη συγκεκριμένη περίπτωση, να θεωρηθεί μεμονωμένη περίπτωση, δίνουν επίσης θετική απάντηση. Πιο συγκεκριμένα:

«Ευχάριστη και χρήσιμη συνεργασία. Επιτυχημένη με την έννοια ότι ήρθαμε σε επαφή επαγγελματίες που ασχολούνται στο πεδίο απ'όλη σχεδόν την Ελλάδα και ως έναν βαθμό μοιραστήκαμε κοινά προβλήματα και πρακτικές/ιδέες» (Δήμος Καλαμαριάς).

«Είναι ένα καλό πρόγραμμα ως προς την ανταλλαγή καλών πρακτικών» (Δήμος Τρικκαίων).

«Ήταν μια επιτυχημένη φιλότιμη προσπάθεια για το χρονικό διάστημα που κράτησε, γίνανε δράσεις, ενημερώσεις, παρείχε ουσιαστική βοήθεια σε ανθρώπους που το είχαν ανάγκη» (Δήμος Λαρισαίων).

«Η εφαρμογή του Προγράμματος Δικτύου Πόλεων δε θεωρώ ότι ήταν πετυχημένη στο Δήμο Χανίων» (Δήμος Χανίων).

Ως επιστέγασμα του συγκεκριμένου κύκλου ερωτήσεων έρχεται η ερώτηση για την αξιολόγηση της συνεργασίας των Δήμων που συμμετέχουν στο Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη μεταξύ τους. Πιο συγκεκριμένα:

«Η συνεργασία μας με τους άλλους Δήμους είναι εξαιρετική» (Δήμος Λεβαδέων).

«Πάρα πολύ χρήσιμη και φυσικά επιτυχημένη» (Δήμος Καρδίτσας).

Στον δεύτερο κύκλο ερωτήσεων της συγκεκριμένης κατηγορίας, βρίσκονται αυτές που αναφέρονται στις δυσκολίες και στα εμπόδια που προέκυψαν κατά την προσπάθεια υλοποίησης του Προγράμματος Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη, όπου φαίνεται ότι οτιδήποτε τέτοιο υπήρξε, προερχόταν κυρίως από εξωτερικούς παράγοντες και ήταν άκρως επιλύσιμο,

όπως φάνηκε εκ του αποτελέσματος. Πιο συγκεκριμένα, στην ερώτηση για τις δυσκολίες κατά την υλοποίηση του Προγράμματος:

«Πριν από την έλευση των προσφύγων στην πόλη μας υπήρξαν αρκετά ρατσιστικά σχόλια στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Όμως, όλα αυτά εξαλείφθηκαν αμέσως όταν έφτασαν οι πρώτες πολυμελείς οικογένειες Σύριων και Ιρακινών προσφύγων στην πόλη και ήρθαν σε επαφή μαζί τους...» (Δήμος Λεβαδέων).

«Πολλές δυσκολίες, ειδικά λόγω της άγνοιας του κόσμου για τη προσφυγική κρίση, η αντιμετώπιση ήρθε με τις ενέργειες του δήμου για ενημέρωση του πληθυσμού» (Δήμος Λαρισαίων).

Στην ερώτηση για τις αντιδράσεις της κοινωνίας:

«Αρχικά κάποιες αντιδράσεις κατοίκων που γρήγορα άρθηκαν» (Δήμος Καλαμαριάς).

«Δεν υπήρξαν αντιδράσεις από την κοινωνία της Καρδίτσας παρά μόνο ελάχιστα και μεμονωμένα περιστατικά ήπιας έντασης» (Δήμος Καρδίτσας).

Κλείνοντας και αυτήν την κατηγορία ερωτήσεων, στην τελευταία ερώτηση, που αναφέρεται στις προτάσεις που επιθυμούν να κάνουν οι Δήμοι που συμμετέχουν στο Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη για την αποτελεσματικότερη λειτουργία του, όλοι οι Δήμοι που συμμετέχουν στην έρευνα έχουν κάτι να προτείνουν γιατί θεωρούν ότι, παρόλο που το έργο του εν λόγω Προγράμματος ήρθε σε πέρας με επιτυχία, υπάρχουν πάντα περιθώρια βελτίωσης, γεγονός που επίσης αποτιμάται θετικά, γιατί, αν το Πρόγραμμα δεν λειτουργούσε στην πράξη, στις απαντήσεις δεν θα υπήρχε η παραμικρή πρόταση, καθώς θα θεωρούταν χαμένη υπόθεση. Πιο συγκεκριμένα:

«Θα πρέπει να αποκτήσει νομική οντότητα, ώστε να μπορέσει σαν όργανο να διεκδικήσει χρηματοδοτήσεις. Θα πρέπει όλοι οι Δήμοι της χώρας να συμμετέχουν και να έχουν πιο ενεργό ρόλο στις αποφάσεις» (Δήμος Λεβαδέων).

«Στενότερη συνεργασία μεταξύ των εμπλεκόμενων Δήμων και μεγαλύτερη πίεση στα κέντρα αποφάσεων με στόχο την ποιοτικότερη και δικαιότερη παροχή υπηρεσιών στους πρόσφυγες.

Περισσότερες στρατιγικές και κίνητρα για την ένταξη και ανταλλαγή καλών πρακτικών. Περισσότερη στήριξη των αιρετών» (Δήμος Καλαμαριάς).

«Να συνεχίσουν προγράμματα ένταξης και να εργαστεί εξειδικευμένο προσωπικό, επίσης στο ήδη υπάρχον προσωπικό να γίνουν ενημερώσεις και σωστή εκπαίδευση» (Δήμος Λαρισαίων).

Κεφάλαιο 5 – Συμπεράσματα

Το μεταναστευτικό ζήτημα στη νεότερη ιστορία αποτελούσε ανέκαθεν αντικείμενο σοβαρού προβληματισμού για τους εμπλεκόμενους παράγοντες, είτε επρόκειτο για τις κοινωνίες υποδοχής, είτε για τους σχεδιαστές πολιτικών, είτε ακόμα και για τους ίδιους τους μετανάστες, καθώς η έλευση σε ένα κράτος ενός αριθμού ατόμων που δεν σχετίζονται καθόλου με αυτό διαταράσσει την ισορροπία που στηρίζεται στα κοινά πολιτισμικά χαρακτηριστικά που μοιράζονται οι ομογενείς και προσθέτει στη συγκεκριμένη κοινωνία ένα διαφορετικό στοιχείο (ξένο σώμα) που, στην πλειονότητα των περιπτώσεων, δεν μπορεί να βρεθεί μαζί του ούτε καν κοινό σημείο αφετηρίας. Για να εξακολουθήσει, λοιπόν, η κοινωνία στην οποία εισέρχεται αυτό το ξένο σώμα να υπάρχει, αλλά ταυτόχρονα και οι άνθρωποι να μπορούν να συνυπάρχουν μεταξύ τους είναι απαραίτητο να λάβει κάποια μέτρα.

Κατά καιρούς, οι πολιτικές που ακολουθήθηκαν ήταν από πολύ σκληρές (δέχονταν μεν τους μετανάστες, αλλά τους έβαζαν ή τους ωθούσαν να ζουν στο περιθώριο) έως απάνθρωπες (στο πλαίσιο προστασίας των συνόρων τους τούς εξωθούσαν σε επιστροφή στα μέρη από όπου προέρχονταν ή τους επέτρεπαν να μείνουν μέσα σε αντίξοες για την ανθρώπινη φύση συνθήκες). Αυτό, όμως, τα τελευταία χρόνια, ευτυχώς άλλαξε και σήμερα γίνεται ακόμα μεγαλύτερη προσπάθεια να βελτιωθεί περισσότερο. Αυτό σημαίνει ότι οι κοινωνίες που δέχονται στους κόλπους τους μετανάστες και πρόσφυγες καλούνται τώρα πλέον να τους εντάξουν στο πλαίσιο τους με τρόπο τέτοιο που να μπορούν να αλληλεπιδρούν με τους ομογενείς και να έχουν μεταξύ τους μια σχέση δούναι και λαβείν, όπου τόσο οι κοινωνίες θα βοηθούν τους μετανάστες και τους πρόσφυγες να ζουν αξιοπρεπώς όσο και οι μετανάστες και οι πρόσφυγες θα προσφέρουν με την εργασία τους στις κοινωνίες που τους υποδέχονται, ώστε και αυτές να μπορούν να παράγουν περισσότερα και να αναπτύσσονται ολοένα και περισσότερο.

Δεδομένου, όμως, ότι οι κοινωνίες όσο μικρότερες είναι τόσο καλύτερα μπορούν να προσεγγίσουν το ζήτημα, η προσπάθεια για την ένταξη των μεταναστών και των προσφύγων έχει μεταφερθεί από το εθνικό στο τοπικό επίπεδο, καθώς οι τελευταίες βρίσκονται πιο κοντά

στο πρόβλημα και, ως εκ τούτου, γνωρίζουν πολύ περισσότερο τη λύση. Όταν δε αυτές οι μικρές κοινωνίες μπορούν να οργανωθούν και να συνεργαστούν μεταξύ τους σχηματίζοντας μια ομάδα, αποκτούν μεγαλύτερη ισχύ, κατ' επέκταση, και ικανότητα επίλυσης του προβλήματος. Στην παρούσα εργασία έγινε προσπάθεια να διερευνηθεί ο ρόλος που μπορεί να παίζει η Τοπική Αυτοδιοίκηση στην ένταξη των μεταναστών και πόσο το Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη, το οποίο είναι η συνεργασία πολλών πόλεων μαζί, μπορεί να προσφέρει την πολυπόθητη ένταξη των μεταναστών και των προσφύγων στην ελληνική κοινωνία ώστε να μπορούν και τα δύο μέρη (κοινωνία υποδοχής και μετανάστες/πρόσφυγες) να αποκομίζουν οφέλη. Έτσι, τέθηκαν τέσσερα ερευνητικά ερωτήματα, προκειμένου να πλαισιώσουν το εξεταζόμενο θέμα και να δώσουν τις κατάλληλες απαντήσεις για το πώς θα πρέπει οι τοπικές κοινωνίες να αντιδρούν όταν εισέρχονται στο περιβάλλον τους μετανάστες και πρόσφυγες.

Στο πρώτο, λοιπόν, από τα ερευνητικά ερωτήματα, που είχε ως αντικείμενο διερεύνησης τον τρόπο με τον οποίο οι Δήμοι θα μπορούσαν να βοηθήσουν στην ένταξη των μεταναστών και των προσφύγων στην κοινωνία, παρατηρήθηκε ότι οι Δήμοι που συμμετείχαν στην έρευνα και ταυτόχρονα συνιστούν μέλη του Δικτύου Πόλεων για την Ένταξη, κάνουν λόγο για προγράμματα και δράσεις με τις οποίες προσπαθούν να καλύψουν κάποιες από τις βασικές ανάγκες αυτών των ανθρώπων, όπως είναι, για παράδειγμα, η στέγαση, η εκπαίδευση, η ιατροφαρμακευτική τους περίθαλψη και άλλες κοινωνικές υπηρεσίες γενικότερα, η πρόσβαση στην αγορά εργασίας κ.ο.κ. Αυτό σημαίνει ότι η ένταξη σε μια κοινωνία δεν είναι απλώς μια πρόταση σε ένα κείμενο ή κάποιο επίσημο έγγραφο, αλλά μια διαδικασία που απαιτεί σοβαρό σχεδιασμό και οι υπεύθυνοι γι' αυτήν (την ένταξη) οφείλουν να αντιμετωπίσουν το θέμα θέτοντας στο επίκεντρο τον άνθρωπο.

Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει να δώσουν βάρος πρώτα και κύρια στην ανθρώπινη πλευρά, να σεβαστούν, δηλαδή, τα ανθρώπινα δικαιώματα για να μπορούν οι μετανάστες και οι πρόσφυγες να αισθανθούν κυρίως ότι αντιμετωπίζονται ως ίσο προς ίσο και σε αυτό στοχεύει η ένταξή τους στη νέα γι' αυτούς κοινωνία, να μπορούν αλληλεπιδρούν και αλληλοβοηθούνται οι πολίτες για να είναι και αυτοί, με τη σειρά τους, σε θέση, στη συνέχεια, να προσφέρουν στην κοινωνία. Επειδή, όμως, οι μετανάστες και οι πρόσφυγες ξεκινούν από διαφορετικό σημείο αφετηρίας σε σχέση με τους ομογενείς και, ως εκ τούτου, βρίσκονται σε μειονεκτική θέση σε σχέση με τους τελευταίους, πρέπει οι κοινωνίες υποδοχής να τους παράσχουν όλα τα απαραίτητα αγαθά και τις υπηρεσίες που χρειάζονται για να καλύψουν το κενό, γεγονός που, σε μεγάλο βαθμό, επιτυγχάνεται με τις προαναφερόμενες δράσεις και τα προγράμματα που διαμορφώνονται γι' αυτόν τον σκοπό.

Στο δεύτερο από τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν στη συγκεκριμένη έρευνα, που αφορά στο γιατί είναι σημαντική η συμβολή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στο προσφυγικό ζήτημα, η απάντηση είναι ότι, μέσω αυτής, μειώνονται κατά πολύ τα επίπεδα διακυβέρνησης, με αποτέλεσμα να μπορούν όλα να λειτουργήσουν με μεγαλύτερη ευκολία, ενώ, παράλληλα, υποβοηθάται και η καλύτερη επικοινωνία των δύο μερών. Αυτό σημαίνει ότι μπορεί, από τη μια πλευρά, να γίνει ακριβέστερος σχεδιασμός για τον τρόπο που θα επιλυθεί το πρόβλημα και, από την άλλη πλευρά, να υπάρχει καλύτερη οργάνωση, εφόσον τα συνεργαζόμενα μέρη θα μπορούν να επικοινωνούν πιο άμεσα (χωρίς την εμπλοκή πολλών διαμεσολαβητών που θα δημιουργεί επισφάλεια στη σωστή μετάδοση των πληροφοριών), κατ' επέκταση, να βρίσκουν και πιο γρήγορα λύση στα όποια προβλήματα προκύπτουν ή τα εμπόδια που εμφανίζονται στον δρόμο τους.

Επιπλέον, οι τοπικές κοινωνίες που εκπροσωπεί η εκάστοτε Τοπική Αυτοδιοίκηση γνωρίζουν με ακρίβεια τις ανάγκες τους και μπορούν να στρέφουν τους μετανάστες και τους πρόσφυγες προς την κατεύθυνση που τις εξυπηρετεί περισσότερο. Γιατί, οι τοπικές κοινωνίες δεν αναφέρονται γενικά και αόριστα σε μετανάστες ή πρόσφυγες, αλλά σε συγκεκριμένα πρόσωπα με συγκεκριμένες ανάγκες και οι πολιτικές που σχεδιάζονται αφορούν σε αυτά τα πρόσωπα αποκλειστικά. Έτσι, οι όποιες πολιτικές εφαρμόζονται, δεν σχεδιάζονται σε μια γενική κατηγορία ανθρώπων, πολλά από τα μέλη της οποίας μπορεί να μην έχουν ούτε τον μέσο όρο αυτών που ορίζονται ως κοινά χαρακτηριστικά, αλλά έπειτα από παρατήρηση και διαβούλευση ενδεχομένως με τα ίδια τα άτομα που θα κληθούν να εφαρμόσουν αυτές τις πολιτικές.

Στο τρίτο ερευνητικό ερώτημα, το οποίο αφορά στην αποτίμηση της μέχρι σήμερα προσπάθειας των Δήμων στο ζήτημα της ένταξης των μεταναστών, τα αποτελέσματα είναι σε γενικές γραμμές θετικά. Η παροχή όλων των απαραίτητων για την επιβίωση και την όσο το δυνατόν καλύτερη διαβίωση των μεταναστών και των προσφύγων μέσω στις περιοχές που εξετάζονται, ακολουθείται με συνέπεια από τη συντριπτική πλειονότητα των Δήμων (βεβαίως πάντα υπάρχουν και οι εξαιρέσεις) και έτσι οι άνθρωποι αυτοί αισθάνονται ότι αποτελούν και μέρος των συγκεκριμένων κοινωνιών. Επιπλέον, εκτός από το υλικό έχει ικανοποιηθεί και το συναισθηματικό μέρος, αφού και οι κάτοικοι των κοινωνιών υποδοχής έχουν αποδεχτεί σε αρκετά μεγάλο βαθμό την παρουσία των μεταναστών και των προσφύγων στις περιοχές, αμβλύνοντας τις αρχικές αντιδράσεις τους. Γι' αυτό και πολλοί από τους συνεντευξιαζόμενους Δήμους είχαν να αναφέρουν και τουλάχιστον μία περίπτωση που οι πρόσφυγες ζουν χρόνια στην περιοχή.

Από την άλλη πλευρά, οι πενιχροί πόροι που διατίθενται για την ένταξη των μεταναστών και των προσφύγων, πολλές φορές έχουν αντίκτυπο στην ποιότητα και τη συχνότητα των προγραμμάτων και δράσεων που γίνονται γι' αυτόν τον σκοπό, το οποίο, με τη σειρά του, επηρεάζει και την αποτελεσματικότητα της προσπάθειας. Αυτό συμβαίνει γιατί οι υπεύθυνοι για την αναζήτηση των πιο κατάλληλων προγραμμάτων και δράσεων δεν είναι προσηλωμένοι αποκλειστικά σε αυτόν τον τομέα, αλλά είναι υποχρεωμένοι, από τη μια πλευρά, να επιλέξουν αυτό που θα θεωρήσουν ότι θα φέρει τα καλύτερα αποτελέσματα σε σχέση πάντα με τους διαθέσιμους πόρους και, από την άλλη πλευρά, να βρουν χρηματοδότες που θα τους προσφέρουν τους πόρους που χρειάζονται για την υλοποίησή τους. Σε τελική ανάλυση, όμως, η επιτυχία ή μη της ένταξης εξαρτάται από τη συνεργασία και τη συνέπεια των εμπλεκόμενων προσώπων και φορέων.

Τέλος, στο τέταρτο ερευνητικό ερώτημα που θέτει ευθέως το ζήτημα για το αν τελικά έχει επιτευχθεί η κοινωνική ένταξη των μεταναστών και των προσφύγων μέσα από τις δράσεις και τις πολιτικές που εφαρμόστηκαν, δίνεται και η απάντηση ευθέως πως ο σκοπός επιτεύχθηκε. Αυτό, όμως, δεν σημαίνει ότι πρέπει οι προσπάθειες να σταματήσουν εδώ ή οι υπεύθυνοι για τις πολιτικές, τα προγράμματα και τις δράσεις να μην επιδιώκουν συνεχώς τη μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα. Όλα πάντα, όμως, έχουν περιθώρια βελτίωσης και όλα πάντα μπορούν να γίνουν διαφορετικά ώστε να ικανοποιούν περισσότερες ανάγκες, και μεγαλύτερο αριθμό ανθρώπων. Η ένταξη σε μια κοινωνία μπορεί να έχει πολλές και διαφορετικές μορφές και πρέπει να γίνεται με τρόπο τέτοιον κάθε φορά που να ικανοποιεί τις αναδιαμορφωμένες, από τις διαφορετικές συνθήκες, ανάγκες.

Στην παρούσα φάση, ωστόσο, η προσπάθεια που έχει καταγραφεί από τους Δήμους κρίνεται θετικά, γι' αυτό και όσοι Δήμοι συμμετέχουν στο Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη μιλούν για επιτυχία του Προγράμματος. Από εκεί και πέρα, είτε στις προτάσεις που κάνουν για βελτίωση του Προγράμματος είτε στην αναφορά επιπρόσθετων στοιχείων, δείχνουν ότι το Πρόγραμμα έχει μέλλον γι' αυτό και θα πρέπει να είναι ευέλικτο απέναντι σε οτιδήποτε μπορεί να εμφανιστεί αργότερα και να απειλήσει την ακεραιότητά του. Την ίδια στιγμή, εφιστούν την προσοχή και στα υπόλοιπα μέλη του συγκεκριμένου Δικτύου να συνεχίσουν να προσπαθούν για το καλύτερο αποτέλεσμα και να αναλαμβάνουν το μερίδιο των ευθυνών που τους αναλογεί.

Συμπερασματικά, η διαπίστωση ότι το μεταναστευτικό ζήτημα πάντα θα υπάρχει γιατί κάποιοι άνθρωποι δεν θα βρίσκουν στις πατρίδες τους ομαλούς ή κατάλληλους όρους διαβίωσης και θα αναγκάζονται να τις εγκαταλείψουν, δημιουργεί στις υπόλοιπες κοινωνίες ένα αίσθημα ευθύνης για την προστασία και τη φροντίδα αυτών των ανθρώπων. Και επειδή ακριβώς πρόκειται για ανθρώπους, με συγκεκριμένες ανάγκες, δυνατότητες, δεξιότητες ή

επιθυμίες και όχι για κατηγορία ανθρώπων που όλοι έχουν τα ίδια ακριβώς χαρακτηριστικά, η προσέγγιση θα πρέπει να γίνεται σε όσο το δυνατόν πιο χαμηλό επίπεδο εξουσίας για να είναι τα μέτρα που λαμβάνονται για την ένταξη εξειδικευμένα και εξατομικευμένα. Η Τοπική Αυτοδιοίκηση, τα τελευταία χρόνια, έχει αποδειχθεί ότι μπορεί να εκπληρώσει στο έπακρο αυτόν τον σκοπό, γιατί οι τοπικές κοινωνίες που διοικεί αυτή έχουν πιο άμεση επαφή με τους ανθρώπους που επιζητούν βοήθεια. Είναι απαραίτητο, επομένως, και αυτή να αναλάβει ευθύνες και να σχεδιάσει πολιτικές που θα φέρουν το επιθυμητό αποτέλεσμα. Και, βέβαια, κάτι τέτοιο θα λειτουργήσει σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό αν υπάρξουν συνεργασίες μεταξύ των Δήμων, είτε ως προς την αναζήτηση καταλληλότερων πρακτικών είτε ως προς την ανταλλαγή των μέσων που θα βοηθήσουν την υλοποίηση αυτών των πρακτικών. Αυτό ακριβώς έγινε και με το Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη, που δημιουργήθηκε με πρωτοβουλία των Δήμων και δραστηριοποιείται τα τελευταία χρόνια, καθώς όσες αδυναμίες και να εντοπίζονται στη λειτουργία του, το τελικό αποτέλεσμα μόνο θετικά μπορεί να αποτιμηθεί.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία

Δασκαλάκη, Ι., Τσιώλη, Σ. & Ανδρουλάκης, Γ. (2017). Εθνογραφικές προσεγγίσεις της εκπαίδευσης των προσφύγων στην Ελλάδα. Πρακτικά 9^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου Ανοιχτής και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης, 9(4Α): 46-79.

IOM Office in Greece (2016). *Πρόγραμμα Μετεγκατάστασης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Relocation)*. Ανακτήθηκε από <https://greece.iom.int/el/>

Καραμαγκάλης, Ι. (2016). *Το Προσφυγικό Πρόβλημα το 2015*. Ανακτήθηκε από <https://www.dianeosis.org/2016/02/to-profil-twn-prosfygikwn-row-n-pros-tin-ellada-to-2015/>

Καρβούνης, Α. (2017). *Διπλωματία πόλεων II – Τα διεθνή δίκτυα πόλεων των ελληνικών Δήμων 2006-2016*. Αθήνα: Ελληνική Δημοκρατία Υπουργείο Μεταφορών.

Καψάλης, Α. (2018). *Μετανάστες εργάτες στην Ελλάδα*. Αθήνα: Τόπος.

Τσακηρίδη, Ο. (2012). Μια πολιτισμική προσέγγιση για την ένταξη των μεταναστών: όψεις θεωρίας και πρακτικής. Στο Α. Αφουξενίδης, Ν. Σαρρής, & Ο. Τσακηρίδη (Επιμ.), *Ένταξη των μεταναστών: αντιλήψεις, πολιτικές, πρακτικές*. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών

Τσιάκαλος, Γ. (2011). *Οδηγός Αντιρατσιστικής Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Χριστόπουλος, Δ. (2020). *Αν ο πρόσφυγας ήταν πρόβλημα, θα υπήρχε λύση*. Αθήνα: Πόλις.

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Akrivopoulou, C., Dimitropoulos, G. & Koutnatzis, S.I. (2012). The “Kallikratis Program” – The influence of International and European Policies on the reforms of greek local government (online). Available at: http://www.regione.emiliaromagna.it/affari_ist/Rivista_3_2012/Dimitropoulos.pdf (Accessed 20/8/2022).

Anagnostou, D., Kontogianni, A., Skleparis, D. & Tzogopoulos, G. (2016). *Local government and migrant integration in Greece*. Athens: ELIAMEP.

Arapoglou, V. & Gounis, K. (2017). *Contested landscapes of poverty and homelessness in Southern Europe – Reflections from Athens*. London: Palgrave Macmillan.

- Arvanitidis, P., Vergou, P, Manetos, P & Grigoriou, G. (2020). *Immigrant and refugee segregation dynamics (insert)*. London: LSE.
- Barber, B. (2013). *If mayors ruled the world: Dysfunctional nations, rising cities*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Berg, B.L. (2009). *Qualitative research methods for the social sciences*. Boston: Allyn & Bacon.
- Caponio, T. & Borkert, M. (2010). *The local dimension of migration policymaking*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Constantin, D.L., Vasile, V., Preda, D. & Nicolescu, L. (2004). The migration phenomenon from the perspective of Romania's accession to the European Union. *Romanian Journal of European Affairs*, 4(4): 15-36.
- Crabtree, B.F. & Miller, W.L. (1992). *A template approach to text analysis: Developing and using codebooks – Doing qualitative research*. Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Creswell, J.W. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative and mixed method approaches*. 3rd edition. Los Angeles: Sage Publications.
- Doomernik, J. & Jandl, M. (2008). *Modes of migration control and regulation in Europe*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Dryden-Peterson, S. (2016). Refugee education: The crossroads of globalization. *Educ Res*, 45(9): 473-482.
- European Commission (2002). *The stabilization and association process for South East Europe*. COM(2002) 163 final. Brussels: Commission of the European Communities.
- European Council (2016). EU-Turkey statement (online). Available at: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/#>.
- Glorius, B. & Doomernik, J. (2016). Refugee migration and local demarcations: New insight into European localities. *Journal of Refugee Studies*, 29(4): 429-439.
- Intercultural Cities (n.d.). Unlocking the potential of refugees and asylum seekers: Intercultural approaches to integration (online). Available at: www.coe.int/interculturalcities (Accessed 1/9/2022).

Kallas, K. & Kaldur, K. (2007). *Integration policies and measures case study of good practices in Sweden, Denmark and Great Britain*. Tartu: Institute of Baltic Studies.

Kaunert, C. (2018). *European internal security: Towards supranational governance in the area of freedom, security and justice*. New York: Palgrave Macmillan.

Kielmann, K., Cataldo, F. & Seeley, J. (2012). *Introduction to qualitative research methodology: A training manual*. UK: Department for International Development (DfID).

Kourachanis, N. (2018). Asylum seekers, hotspot approach and anti-social policy responses in Greece (2015-2017). *Journal of International Migration and Integration*, 19(4): 1153-1167.

Kourachanis, N. (2020). *Citizenship and social policy – From post-war development to permanent crisis*. London: Palgrave Macmillan.

Lambert, S. & Loisel, C. (2007). Combining individual interviews and focus groups to enhance data richness. *J Adv Nurs*, 62(2): 228-237.

Leedy, P. & Ormrod, J. (2001). *Practical research: Planning and design*. 7th edition. Upper Saddle River, NJ: Merrill Prentice Hall. Thousand Oaks: Sage Publications.

Leotsakos, A., Athanasiadi, E., Obaidou, A. & Hasanagas, N. (2014). Social policy implementation of “Kallikratis” program: Review and critique. Lesvos Conference about *Socio-economic sustainability – Regional development and spatial planning: European and International Dimensions & Perspectives*, 4-7 July 2014.

McBride, S., Mahon, R. & Boychuk, G. (2016). *After '08: Social policy and the global financial crisis*. UBC Press.

Ministry of Migration and Asylum (2021a). April report – International protection – Procedures of reception (online). Available at: https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2021/05/Απρίλιος-2021_YMA-GR-Ενημερωτικό-ΔΙΕΘΝΗ-ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ.pdf (Accessed 1/9/2022).

Ministry of Migration and Asylum (2021b). Reception and identification centres (RIC) (online). Available at: <https://migration.gov.gr/en/ris/perifereiakes-monades/kyt-domes/> (Accessed 1/9/2022).

Murphy, J. (2010). *The settlement and integration needs of immigrants: A literature review*. Ontario: The Ottawa Local Immigration Partnership (OLIP).

Myrberg, G. (2011). Political integration through associational affiliation? Immigrants and native Swedes in greater Stockholm. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 37(1): 99-115.

Myrberg, G. (2015). Local challenges and national concerns: Municipal level responses to national refugee settlement policies in Denmark and Sweden. *International Review of Administrative Sciences*, 3: 1-18.

OECD (2012). *Better regulation in Europe: Greece 2012*. OECD Publishing.

OECD (2018). *Integration of migrants and refugees at the local level – What should success look like?* European Commission.

Onwuegbuzie, A. & Leech, N. (2005). On becoming a pragmatic researcher: The importance of combining quantitative and qualitative research methodologies. *International Journal of Social Research Methodology*, 8(5): 375-387.

Papatzani, E., Psalidaki, T., Kandylis, G. & Micha, I. (2021). Multiple geographies of precarity: Accommodation policies for asylum seekers in metropolitan Athens, Greece. *European Urban and Regional Studies*, 29(2): 189-203.

Patton, Q. & Cochran, M. (2002). *A guide to using qualitative research methodology*. Patton & Cochran.

Pennix, R. (2005). Integration of migrants: Economic, social, cultural and political dimensions. In: M. Macura, L. Alphonse, M. Haug & W. Haug (eds). *The new demographic regime – Population challenges and policy responses* (pp. 137-151). Geneva: United Nations.

Polkinghorne, D.E. (2005). Language and meaning: Data collection in qualitative research. *Journal of Counseling Psychology*, 52: 137-145.

Punch, K.F. (2013). *Introduction to social research: Quantitative and qualitative approaches*. Sage Publications.

Scholten, P. & Penninx, R. (2016). The multilevel governance of migration and integration. In: B. Garces-Mascarenas & R. Penninx (eds). *Integration processes and policies in Europe* (pp. 91-108). IMISCOE research series.

Scipioni, M. (2018). Falling forward in EU migration policy? EU integration after the 2015 asylum and migration crisis. *Journal of European Public Policy*, 25(9): 1357-1375.

Shaheen, M., Pradhan, S. & Ranajee, R. (2019). Sampling in qualitative research. In: M., Shaheen, M. Gupta & K. Reddy (eds). *Qualitative techniques for workplace data analysis* (pp. 25-51). India: Shaheen, Gupta & Reddy.

Skamnakis, C. (2011). Inequality and social protection at the local level: Undermining or reinforcing social policy? *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 136: 45-62.

Spencer, S. & Delvino, N. (2018). *Cooperation between government and civil society in the management of migration: Trends, opportunities and challenges in Europe and North America*. Oxford: University of Oxford – COMPAS, School of Anthropology.

Tod, A. (2006). Interviewing. In: K. Gerrish & A. Lacey (eds). *The research process in nursing* (pp. 337-352). Oxford: Blackwell Publishing.

UNHCR. (2016). Refugee or Migrant? Which is right? Available at: <http://www.unhcr.org/news/latest/2016/7/55df0e556/unhcr-viewpoint-refugee-migrant-right.html>

UNHCR. (2017). *Global Trends. Forced Displacement in 2016*. Nations High Commissioner for Refugees Available at: <https://www.unhcr.org/5943e8a34.pdf>

UNHCR. (2020). *Statistics* Available at: <https://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean/location/5179>

Vergou, P. (2019). Living with difference: Refugee education and school segregation processes in Greece. *Urban Studies*, 56(15): 3162-3177.

Vergou, P., Arvanitidis, P. & Manetos, P. (2021). Refugee mobilities and institutional changes: Local housing policies and segregation processes in Greek cities. *Urban Planning*, 6(2): 19-31.

Williams, C & Mooney, G. (2008). Decentring social policy? Devolution and the discipline of social policy: A commentary. *Journal of Social Policy*, 37(3): 489-507.

Wilson, H.S. & Hutchinson, S.A. (1991). Triangulation of qualitative methods: Heideggerian hermeneutic and grounded theory. *Qualitative Health Research*, 1: 263-276.

Zapata-Barrero, R., Caponio, T. & Scholten, P. (2017). Theorizing the “local turn” in a multi-level governance framework of analysis: A case study in immigration policies. *International Review of Administrative Sciences*, 83(2): 241-246.

Zohrabi, M. (2013). Mixed method research: Instruments, validity, reliability and reporting findings. *Theory and Practice in Language Studies*, 3(2): 254-262.

Παράρτημα Ι

Δελτίο Συνέντευξης

Παρακαλώ συμπληρώστε το Δήμο σας

.....

Α. Συνεισφορά των Δήμων στην ένταξη των προσφύγων στην ελληνική κοινωνία

(Στην παρούσα ενότητα επιχειρείται η καταγραφή των δράσεων και των πολιτικών που εφαρμόστηκαν από τους Δήμους στην κατεύθυνση της ένταξης των προσφύγων στην ελληνική κοινωνία)

1. Υπάρχουν προγράμματα και στρατηγικές που επιδιώκει ο Δήμος σας (ανεξάρτητα αλλά και σε συνεργασία με ΜΚΟ) για την προώθηση της ένταξης των παιδιών προσφύγων στην εκπαίδευση;
2. Τι είδους κοινωνικά προγράμματα, όπως υπηρεσίες ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, συμβουλευτικής, κοινωνικό παντοπωλείο, vouchers κ.λπ., υλοποιούνται στον Δήμο σας ώστε να παρέχετε στήριξη στις προσφυγικές οικογένειες;

3. Υπάρχουν προγράμματα απασχόλησης και επαγγελματικής κατάρτισης των προσφύγων στον Δήμο σας;
4. Υπάρχουν προγράμματα στο Δήμο σας που προωθούν τη συμμετοχή των προσφύγων στα κοινά; (π.χ. συμβούλια ένταξης μεταναστών)
5. Προωθούνται στον Δήμο σας προγράμματα στέγασης και πρόσβασης σε αγαθά και υπηρεσίες για τους πρόσφυγες;
6. Προωθούνται στο δήμο σας δράσεις για την υποστήριξη και την αναγνώριση της πολιτισμικής και θρησκευτικής ετερότητας;
7. Ποια άλλη δράση που υλοποιήθηκε από το Δήμο σας θεωρείτε ότι είναι σημαντικό να αναφερθεί;

B. Η συμβολή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην ένταξη των προσφύγων *(Στην παρούσα ενότητα επιχειρείται η καταγραφή της συμβολής της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην ένταξη των προσφύγων)*

8. Ποια είναι η συνεισφορά του Δήμου σας στη χάραξη πολιτικής για τη στέγαση, τη διαμονή και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη των προσφύγων;

9. Ποια είναι η συνεισφορά του Δήμου σας στη χάραξη πολιτικής για ζητήματα απασχόλησης των προσφύγων;
10. Ποια είναι η συνεισφορά του Δήμου σας στον σχεδιασμό και την υλοποίηση προγραμμάτων εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης;
11. Είναι σε θέση να διασφαλίσει ο Δήμος σας την κοινωνική ασφάλεια που ορίζεται από την ΕΕ ως απαιτούμενο για την ένταξη των προσφύγων σε μια κοινωνία;
12. Ποιες είναι οι πηγές χρηματοδότησης των δράσεων του Δήμου σας;
13. Υπάρχει κάτι που θεωρείτε σημαντικό να αναφερθεί ως προς τη συμβολή του Δήμου σας και γενικότερα της τοπικής αυτοδιοίκησης στη χάραξη πολιτικής για την ένταξη των προσφύγων;

Γ. Αποτίμηση της μέχρι σήμερα πορείας των Δήμων στην ένταξη των προσφύγων (Στην παρούσα ενότητα επιχειρείται η αποτίμηση της πορείας των Δήμων στην κατεύθυνση της ένταξης των προσφύγων)

14. Έχει επιτευχθεί η κοινωνική ένταξη των προσφυγικών πληθυσμών μέσα από τις δράσεις και τις πολιτικές που εφαρμόστηκαν στον Δήμο σας; Δώστε μας συγκεκριμένα παραδείγματα.
15. Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίσατε κατά την υλοποίηση των δράσεων και των πολιτικών που εφαρμόστηκαν στον Δήμο σας;
16. Ποιες είναι οι προτάσεις του Δήμου σας για την αποτελεσματικότερη λειτουργία του Δικτύου Πόλεων για την Ένταξη;
17. Πως υποδέχτηκε η τοπική κοινωνία τις δράσεις του προγράμματος; Υπήρξαν αντιδράσεις;
18. Θα χαρακτηρίζατε επιτυχημένη την εφαρμογή του Προγράμματος Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη στον Δήμο σας; Εξηγήστε το μας με συγκεκριμένα παραδείγματα.
19. Πως κρίνετε τη συνεργασία σας με τους Δήμους που συμμετέχουν στο Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη;
20. Υπάρχει κάτι που θα θέλατε να προσθέσετε;

Παράρτημα II

Συνέντευξη 1^η (Δήμος Λεβαδέων)

A. Συνεισφορά των Δήμων στην ένταξη των προσφύγων στην ελληνική κοινωνία

(Στην παρούσα ενότητα επιχειρείται η καταγραφή των δράσεων και των πολιτικών που εφαρμόστηκαν από τους Δήμους στην κατεύθυνση της ένταξης των προσφύγων στην ελληνική κοινωνία)

1. Υπάρχουν προγράμματα και στρατηγικές που επιδιώκει ο Δήμος σας (ανεξάρτητα αλλά και σε συνεργασία με ΜΚΟ) για την προώθηση της ένταξης των παιδιών προσφύγων στην εκπαίδευση;

Ο Δήμος Λεβαδέων πέρα από την διασφάλιση αξιοπρεπών συνθηκών διαβίωσης των προσφύγων, εργάστηκε από την πρώτη ημέρα εγκατάστασης των προσφύγων στη πόλη για την ομαλή ένταξη των παιδιών στα σχολεία της πόλης. Μάλιστα ο αριθμός των εγγεγραμμένων παιδιών στα σχολεία ήταν αρκετά μεγάλος τα προηγούμενα χρόνια. Πέρα όμως από την ένταξη των παιδιών στα σχολεία, η Κοινοφελής Επιχείρηση του Δήμου Λεβαδέων, που είναι ο φορέας υλοποίησης του προγράμματος ESTIA, σχεδίασε προγράμματα εκμάθησης ξένων γλωσσών τόσο για τα παιδιά, όσο για τους ενήλικες πρόσφυγες, σε συνεργασία με εθελοντές καθηγητές. Επιπλέον, το 2018 συνεργάστηκε με τον ΔΟΜ για την εκμάθηση υπολογιστών σε παιδιά Συριακής καταγωγής.

2. Τι είδους κοινωνικά προγράμματα, όπως υπηρεσίες ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, συμβουλευτικής, κοινωνικό παντοπωλείο, vouchers κ.λπ., υλοποιούνται στον Δήμο σας ώστε να παρέχετε στήριξη στις προσφυγικές οικογένειες;

Το πρόγραμμα ESTIA στην Λιβαδειά προσφέρει ψυχοκοινωνική υποστήριξη και συμβουλευτική σε οικογένειες προσφύγων, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη με ελεύθερη πρόσβαση στις τοπικές δομές υγείας και το Γενικό Νοσοκομείο Λιβαδειάς, παρέχει συνοδευτικές υπηρεσίες σε υπηρεσίες του Δήμου και υπηρεσίες διερμηνείας. Επιπλέον, όταν κρίνεται αναγκαίο τους χορηγούνται voucher για την αγορά τροφίμων σε σουπερμάρκετ της πόλης, κάρτες με ποσοστό έκπτωσης για αγορές σε τοπικά κατάστημα, ενώ συνδράμουν σημαντικά και οι διεθνείς οργανισμοί, εθελοντικές οργανώσεις και τοπικοί σύλλογοι με την παροχή ειδών ένδυσης, φαρμάκων και τροφίμων. Η πρόσβαση στις κοινωνικές δομές του Δήμου Λεβαδέων (κοινωνικό παντοπωλείο, συσσίτιο, κλπ.) αυτήν την περίοδο δεν είναι εφικτή.

3. Υπάρχουν προγράμματα απασχόλησης και επαγγελματικής κατάρτισης των προσφύγων στον Δήμο σας;

Δεν υπάρχουν συγκεκριμένα προγράμματα απασχόλησης και επαγγελματικής κατάρτισης για τους πρόσφυγες που διαμένουν στην πόλη μας. Ο Δήμος έχει γραφείο απασχόλησης για όλους τους δημότες και οι ωφελούμενοι με την συνδρομή της ομάδας έργου της Κ.Ε.ΔΗ.Λ μπορούν να εγγραφούν και να γίνει η απαραίτητη επαφή με εργοδότες.

4. Υπάρχουν προγράμματα στο Δήμο σας που προωθούν τη συμμετοχή των προσφύγων στα κοινά; (π.χ. συμβούλια ένταξης μεταναστών)

Δεν υπάρχει Συμβούλιο Ένταξης Μεταναστών στον Δήμο Λεβαδέων. Από τις αρχές του έτους, ο Δήμος Λεβαδέων συμμετέχει στο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα «MUlti STakeholder Labs for migrants and stakeholders (MUST-a-Lab): Εργαστήρια πολλαπλών φορέων για μετανάστες και εμπλεκόμενους φορείς» διάρκειας 3 ετών (2022-2024) με στόχο την προώθηση του διαλόγου με εκπροσώπους φορέων που εμπλέκονται σε διάφορους τομείς για την ένταξη μεταναστών και προσφύγων.

5. Προωθούνται στον Δήμο σας προγράμματα στέγασης και πρόσβασης σε αγαθά και υπηρεσίες για τους πρόσφυγες;

Από την έναρξη του προγράμματος ESTIA στην πόλη της Λιβαδειάς, η Κ.Ε.ΔΗ.Λ. σχεδίαζε και υλοποιούσε δράσεις σε συνεργασία με τον Δήμο Λεβαδέων και τοπικούς συλλόγους για την ανταλλαγή πολιτιστικών ιδεών και εθίμων.

6. Προωθούνται στο δήμο σας δράσεις για την υποστήριξη και την αναγνώριση της πολιτισμικής και θρησκευτικής ετερότητας;

Ο Δήμος Λεβαδέων, μέσω της Κ.Ε.ΔΗ.Λ, υλοποιεί το πρόγραμμα ESTIA σε συνεργασία με το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, που αποτελεί ένα στεγαστικό πρόγραμμα για αιτούντες διεθνή προστασία και την παροχή υποστηρικτικών υπηρεσιών. Επιπλέον, υλοποιεί το πρόγραμμα HELIOS σε συνεργασία με τον ΔΟΜ, έχοντας αναλάβει το εκπαιδευτικό τομέα του προγράμματος, δηλαδή την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας σε δικαιούχους διεθνούς προστασίας.

7. Ποια άλλη δράση που υλοποιήθηκε από το Δήμο σας θεωρείτε ότι είναι σημαντικό να αναφερθεί;

Ο Δήμος Λεβαδέων συμμετέχει στο ευρωπαϊκό πρόγραμμα IncluCities (2020 – 2022) που είναι πρωτοβουλία του Συμβουλίου Δήμων και Περιφερειών της Ευρώπης (CEMR) και

χρηματοδοτείται από το Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης (AMIF) της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το πρόγραμμα στοχεύει στη βελτίωση της ένταξης των υπηκόων τρίτων χωρών σε πόλεις μικρού και μεσαίου μεγέθους, μέσω της συνεργασίας 8 ευρωπαϊκών πόλεων και των αντίστοιχων Εθνικών Ενώσεων Δήμων και Περιφερειών.

Οι στόχοι του έργου είναι να διευκολύνει την ανταλλαγή γνώσεων μεταξύ των 4 πόλεων – καθοδηγητών (mentor cities) και των 4 καθοδηγούμενων πόλεων (mentee cities), να αναπτύξει τις ικανότητες των πόλεων που συμμετέχουν στη δημιουργία και εφαρμογή πιο αποτελεσματικών πολιτικών ένταξης και να ενδυναμώσει το ρόλο των Εθνικών Ενώσεων ως κομβικών συντελεστών για τον καλύτερο συντονισμό των δράσεων μεταξύ των διαφορετικών επιπέδων διακυβέρνησης και για την ενίσχυση της διαδικασίας ανταλλαγής γνώσεων.

B. Η συμβολή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην ένταξη των προσφύγων *(Στην παρούσα ενότητα επιχειρείται η καταγραφή της συμβολής της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην ένταξη των προσφύγων)*

8. Ποια είναι η συνεισφορά του Δήμου σας στη χάραξη πολιτικής για τη στέγαση, τη διαμονή και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη των προσφύγων;

Ο Δήμος Λεβαδέων ήταν ο πρώτος περιφερειακός δήμος που συνεργάστηκε με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα το 2016 (Νοέμβριος 2016) υλοποιώντας πιλοτικά την φιλοξενία των προσφύγων σε διαμερίσματα, μέσω των υπηρεσιών του και συγκεκριμένα μέσω της Κοινωφελούς του Επιχείρησης. Ήταν ένα πρόγραμμα που πέτυχε σε σύντομο χρονικό διάστημα τον στόχο του, καταρρίπτοντας τις αμφιβολίες των εταίρων και κερδίζοντας την εμπιστοσύνη της κοινωνίας που στήριξε την φιλοξενία των προσφύγων σε διαμερίσματα μέσα στον ιστό της πόλης. Επιπλέον, διεκδίκησε την άμεση και ίση πρόσβαση των προσφύγων στις ιατρικές δομές και την εκπαίδευση. Ο Δήμος Λεβαδέων έγινε πρότυπο για άλλους 12 Δήμους της χώρας, που οι οποίοι ακολούθησαν το δικό του παράδειγμα και συνεργάστηκαν με την UNHCR για υλοποίηση αντίστοιχου προγράμματος, προσαρμόζοντας το στις δικές τους ανάγκες.

9. Ποια είναι η συνεισφορά του Δήμου σας στη χάραξη πολιτικής για ζητήματα απασχόλησης των προσφύγων;

Δυστυχώς ο Δήμος δεν έχει καταφέρει ακόμα να χαράξει πολιτικές αναφορικά με την απασχόληση των προσφύγων. Στόχος του Δήμου μας είναι η διεκδίκηση προγραμμάτων κοινωφελούς εργασίας και η ένταξη των προσφύγων σε αυτά, ώστε να γίνει πιο ομαλή η ένταξη και η συνύπαρξη των προσφύγων με την τοπική κοινωνία.

10. Ποια είναι η συνεισφορά του Δήμου σας στον σχεδιασμό και την υλοποίηση προγραμμάτων εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης;

Ο Δήμος Λεβαδέων έχει αποδείξει ότι μπορεί να ανταποκριθεί σε μεγάλο βαθμό και με επιτυχία στην υλοποίηση προγραμμάτων εκπαίδευσης για τους πρόσφυγες και τους μετανάστες. Σημαντικός παράγοντας για την υλοποίηση προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης είναι η επιθυμία των ίδιων των προσφύγων να παραμείνουν στην Ελλάδα και κυρίως στην περιοχή της Λιβαδειάς.

11. Είναι σε θέση να διασφαλίσει ο Δήμος σας την κοινωνική ασφάλεια που ορίζεται από την ΕΕ ως απαιτούμενο για την ένταξη των προσφύγων σε μια κοινωνία;

Ο Δήμος έχει αποδείξει ότι μπορεί να διασφαλίσει την κοινωνική ασφάλεια των προσφύγων, ενώ εργάζεται καθημερινά για να βελτιώσει τις παροχές και τις υπηρεσίες του και να διευκολύνει την πρόσβασή τους στους βασικούς τομείς που είναι η στέγαση, η εκπαίδευση, η υγεία και η εργασία.

12. Ποιες είναι οι πηγές χρηματοδότησης των δράσεων του Δήμου σας;

Κύριες πηγές χρηματοδότησης για τα προγράμματα που αφορούν την στέγαση και την εκπαίδευση των προσφύγων ήταν τα διάφορα διαρθρωτικά ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (DG ECHO, DG HOME). Πλέον, η χρηματοδότηση των προγραμμάτων βασίζεται στο Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης (AMIF) της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

13. Υπάρχει κάτι που θεωρείτε σημαντικό να αναφερθεί ως προς τη συμβολή του Δήμου σας και γενικότερα της τοπικής αυτοδιοίκησης στη χάραξη πολιτικής για την ένταξη των προσφύγων;

Ο Δήμος Λεβαδέων συνέβαλε σημαντικά στην χάραξη πολιτικών για την στέγαση και ένταξη των προσφύγων επηρεάζοντας θετικά και άλλους δήμους, αναδεικνύοντας τα προβλήματα και κενά των προγραμμάτων, αναζητώντας λύσεις και διεκδικώντας προγράμματα και συνέργειες με Ευρωπαϊκούς δήμους με μεγαλύτερη εμπειρία στο προσφυγικό με στόχο να βελτιώσουν τις συνθήκες διαβίωσης τόσο των προσφύγων, όσο και των ευάλωτων ατόμων στις τοπικές κοινωνίες.

Γ. Αποτίμηση της μέχρι σήμερα πορείας των Δήμων στην ένταξη των προσφύγων (Στην παρούσα ενότητα επιχειρείται η αποτίμηση της πορείας των Δήμων στην κατεύθυνση της ένταξης των προσφύγων)

14. Έχει επιτευχθεί η κοινωνική ένταξη των προσφυγικών πληθυσμών μέσα από τις δράσεις και τις πολιτικές που εφαρμόστηκαν στον Δήμο σας; Δώστε μας συγκεκριμένα παραδείγματα.

Θεωρούμε ότι έχει επιτευχθεί σε μεγάλο βαθμό η κοινωνική ένταξη των προσφύγων στον Δήμο μας. Η δυνατότητα να μείνουν σε διαμερίσματα και όχι σε camp, ανάμεσα σε Έλληνες κατοίκους υπό τις ίδιες συνθήκες αποτέλεσε ένα σημαντικό βήμα. Το μεγάλο ποσοστό ένταξης των παιδιών στα σχολεία και η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας τους βοήθησε στην συνύπαρξη με την τοπική κοινωνία και στην ευκολότερη εξυπηρέτησή τους. Επιπλέον, η καθημερινή παρουσία τους σε δομές υγείας, τοπικές δημόσιες υπηρεσίες και στην τοπική αγορά συνέδραμε σημαντικά. Τέλος, ακόμα και στον τομέα της εργασίας υπήρχαν περιπτώσεις που κατάφεραν να εργαστούν είτε νόμιμα, είτε παράνομα και να ενταχθούν με αυτόν τον τρόπο στην τοπική κοινωνία.

15. Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίσατε κατά την υλοποίηση των δράσεων και των πολιτικών που εφαρμόστηκαν στον Δήμο σας;

Πριν την έλευση των προσφύγων στην πόλη μας υπήρξαν αρκετά ρατσιστικά σχόλια στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Όμως, όλα αυτά εξαλείφθηκαν αμέσως όταν έφτασαν οι πρώτες πολυμελείς οικογένειες Σύριων και Ιρακινών προσφύγων στην πόλη και ήρθαν σε επαφή μαζί τους. Στην αρχή, η ένταξη των παιδιών στα σχολεία δεν ήταν εύκολη, καθώς για μεγάλο διάστημα υπήρχαν σχολικές διαρροές. Οι νέες συνθήκες διαβίωσης σε σχέση με τα κέντρα φιλοξενίας, το ζήτημα της γλώσσας, το αίσθημα του φόβου για το νέο άγνωστο μέρος που ήρθαν να διαμείνουν, αλλά και η μη υποχρέωση στην χώρα τους για την εκπαίδευση ήταν παράγοντες που επηρέαζαν την σχολική διαρροή. Η παρουσία της ομάδας έργου στα σχολεία και η καθημερινή συμβουλευτική βοήθησε να μειωθούν οι απουσίες των παιδιών. Επιπλέον, σημαντικό παράγοντα που επηρεάζει ακόμα και σήμερα την ένταξη των προσφύγων είναι η αντίληψή που έχουν για την Ελλάδα ότι είναι ένας ενδιάμεσος σταθμός και όχι ο τελικός προορισμός τους, οπότε δεν επιδιώκουν την πλήρη ένταξή τους στην χώρα μας.

16. Ποιες είναι οι προτάσεις του Δήμου σας για την αποτελεσματικότερη λειτουργία του Δικτύου Πόλεων για την Ένταξη;

Θα πρέπει να αποκτήσει νομική οντότητα, ώστε να μπορέσει σαν όργανο να διεκδικήσει χρηματοδοτήσεις. Θα πρέπει όλοι οι Δήμοι της χώρας να συμμετέχουν και να έχουν πιο ενεργό ρόλο στις αποφάσεις.

17. Πως υποδέχτηκε η τοπική κοινωνία τις δράσεις του προγράμματος; Υπήρξαν αντιδράσεις;

Δεν υπήρξαν αντιδράσεις. Αντιθέτως τις υποδέχτηκαν, τις στήριξαν και την αγκάλιασαν. Υπήρξαν φορείς που συμμετείχαν ενεργά στις δράσεις μας βάζοντας και εκείνοι το δικό τους λιθαράκι στην επιτυχή υλοποίηση των δράσεων.

18. Θα χαρακτηρίζατε επιτυχημένη την εφαρμογή του Προγράμματος Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη στον Δήμο σας; Εξηγήστε το μας με συγκεκριμένα παραδείγματα.

Μέχρι σήμερα το Δίκτυο Πόλεων έχει καταφέρει να ενώσει αρκετούς Δήμους που ανέλαβαν την πρωτοβουλία φιλοξενίας των προσφύγων και να τους φέρει στο ίδιο τραπέζι συζητήσεων και διεκδικήσεων για το προσφυγικό/μεταναστευτικό. Η αβεβαιότητα για την συνέχιση των προγραμμάτων φιλοξενίας έχει επηρεάσει αρνητικά την λειτουργία του, ενώ θα πρέπει να τεθούν νέοι στόχοι και ενέργειες που θα βοηθήσουν όλους τους δήμους.

19. Πως κρίνετε τη συνεργασία σας με τους Δήμους που συμμετέχουν στο Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη;

Η συνεργασία μας με τους άλλους Δήμους είναι εξαιρετική

20. Υπάρχει κάτι που θα θέλατε να προσθέσετε;

Συνέντευξη 2^η (Δήμος Καλαμαριάς)

A. Συνεισφορά των Δήμων στην ένταξη των προσφύγων στην ελληνική κοινωνία

(Στην παρούσα ενότητα επιχειρείται η καταγραφή των δράσεων και των πολιτικών που εφαρμόστηκαν από τους Δήμους στην κατεύθυνση της ένταξης των προσφύγων στην ελληνική κοινωνία)

1. Υπάρχουν προγράμματα και στρατηγικές που επιδιώκει ο Δήμος σας (ανεξάρτητα αλλά και σε συνεργασία με ΜΚΟ) για την προώθηση της ένταξης των παιδιών προσφύγων στην εκπαίδευση;

Υπάρχει συνεχής ενημέρωση, υποστήριξη κατά την διαδικασία των εγγραφών, συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς και τους ΣΕΠ, ώστε να μην παρατηρούνται φαινόμενα ελλειπών φοίτησης ή διακοπής της φοίτησης. Στενή συνεργασία με όλους τους εμπλεκόμενους, συμπεριλαμβανομένων και των γονέων των μαθητών. Συνεργασία με ΜΚΟ για παροχή μαθημάτων γλώσσας και ενισχυτικής διδασκαλίας, ώστε να διευκολυνθεί η σχολική

φοίτηση. Παρακολούθηση της σχολικής φοίτησης καθ' όλη την διάρκεια του σχολικού έτους και παρεμβάσεις όπου χρειάζονται.

- 2. Τι είδους κοινωνικά προγράμματα, όπως υπηρεσίες ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, συμβουλευτικής, κοινωνικό παντοπωλείο, vouchers κ.λπ., υλοποιούνται στον Δήμο σας ώστε να παρέχετε στήριξη στις προσφυγικές οικογένειες;**

Ιατροφαρμακευτική περίθαλψη από το ΚΕΠ του Δήμου, το Δημοτικό Ιατρείο και το Κοινωνικό φαρμακείο, με πληθώρα ιατρικών ειδικοτήτων, όπως παιδίατρος, ψυχίατρος, παθολόγος, νευρολόγος, καρδιολόγος, ορθοπαιδικός, ψυχολόγος, διαιτολόγος κ.α. Έκτακτη βοήθεια μέσω του κοινωνικού παντοπωλείου όταν χρειαστεί σε έκτακτες περιπτώσεις, παροχή ρουχισμού και άλλων προϊόντων ανάλογα με τις ανάγκες, καθώς οι περισσότεροι λαμβάνουν μηνιαίο επίδομα από το Υπουργείο.

- 3. Υπάρχουν προγράμματα απασχόλησης και επαγγελματικής κατάρτισης των προσφύγων στον Δήμο σας;**

Υπάρχει "ΓΡΑΦΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΚΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ" το οποίο προσφέρει: α)Υποδοχή ανέργων και πληροφόρηση σε θέματα εργασίας, β) Αναζήτηση διαθέσιμων θέσεων εργασίας & αντιστοίχιση αυτών με τα επαγγελματικά προσόντα του ανέργου, γ)Διαμόρφωση εργασιακού προφίλ και ενίσχυση επαγγελματικών δεξιοτήτων, δ) Εξατομικευμένες συνεντεύξεις και ατομικές /ομαδικές εκπαιδευσεις ανέργων, ε) Υποστήριξη στην σύνταξη βιογραφικού κ.α

- 4. Υπάρχουν προγράμματα στο Δήμο σας που προωθούν τη συμμετοχή των προσφύγων στα κοινά; (π.χ. συμβούλια ένταξης μεταναστών)**

Όχι, δεν υπάρχουν.

- 5. Προωθούνται στον Δήμο σας προγράμματα στέγασης και πρόσβασης σε αγαθά και υπηρεσίες για τους πρόσφυγες;**

Όχι, δεν υπάρχουν.

- 6. Προωθούνται στο δήμο σας δράσεις για την υποστήριξη και την αναγνώριση της πολιτισμικής και θρησκευτικής ετερότητας;**

Ναι, ο Δήμος υλοποιεί και συμμετέχει στο πρόγραμμα ΕΣΤΙΑ 1 & ΕΣΤΙΑ 2, REACT, από το 2016, αρχικά με την χρηματοδότηση της Ύπατης Αρμοστείας και από το 2020 με το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου

7. Ποια άλλη δράση που υλοποιήθηκε από το Δήμο σας θεωρείτε ότι είναι σημαντικό να αναφερθεί;

Έχουν πραγματοποιηθεί διάφορες δράσεις ανά τα χρόνια, αλλά θεωρώ ήταν η δράση που έγινε κατά την έναρξη του προγράμματος "REACT", που αφορούσε στην δημόσια διαβούλευση που έγινε με την τοπική κοινωνία της Καλαμαριάς, ώστε να την ενημερώσει και να την προετοιμάσει για την φιλοξενία προσφύγων στον Δήμο.

B. Η συμβολή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην ένταξη των προσφύγων (Στην παρούσα ενότητα επιχειρείται η καταγραφή της συμβολής της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην ένταξη των προσφύγων)

8. Ποια είναι η συνεισφορά του Δήμου σας στη χάραξη πολιτικής για τη στέγαση, τη διαμονή και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη των προσφύγων;

Ο Δ. Καλαμαριάς, συμμετέχει στο Εταιρικό σχήμα REACT-ESTIA 2021, με επικεφαλής Δήμο τον Δήμο Θεσ/νίκης, ενώ συμμετέχουν στο σχήμα αυτό και άλλοι Δήμοι και ΜΚΟ της πόλης. Το πρόγραμμα λειτουργεί από το 2016 έως σήμερα. Παρείχε και εξακολουθεί να παρέχει φιλοξενία σε μισθωμένα από τον Δήμο διαμερίσματα, σε αιτούντες ασύλου και πρόσφυγες. Υποστηρίζει τους ωφελούμενους ψυχοκοινωνικά, τους προετοιμάζει για την ένταξη, προσφέρει πρόσβαση ιατροφαρμακευτική, ψυχολογική υποστήριξη ενώ ταυτόχρονα συνεργάζεται και παραπέμπει σε νοσοκομεία, άλλες ΜΚΟ και ότι άλλη ανάγκη προκύψει. Επίσης τους υποστηρίζει σε νομικά ζητήματα και ζητήματα παιδικής προστασίας με συνεργασίες και παραπομπές σε άλλες ΜΚΟ.

9. Ποια είναι η συνεισφορά του Δήμου σας στη χάραξη πολιτικής για ζητήματα απασχόλησης των προσφύγων;

Μέσω του γραφείου εργασιακής πολιτικής και των κ.λπ. που εργάζονται στο ΕΣΤΙΑ προωθούνται οι ωφελούμενοι στην αγορά εργασίας αφού πρώτα προετοιμαστούν για αυτό.

10. Ποια είναι η συνεισφορά του Δήμου σας στον σχεδιασμό και την υλοποίηση προγραμμάτων εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης;

Μέσω του γραφείου εργασιακής πολιτικής και των κ.λπ. που εργάζονται στο ΕΣΤΙΑ προωθούνται οι ωφελούμενοι στην αγορά εργασίας αφού πρώτα προετοιμαστούν για αυτό.

11. Είναι σε θέση να διασφαλίσει ο Δήμος σας την κοινωνική ασφάλεια που ορίζεται από την ΕΕ ως απαιτούμενο για την ένταξη των προσφύγων σε μια κοινωνία;

Ναι.

12. Ποιες είναι οι πηγές χρηματοδότησης των δράσεων του Δήμου σας;

Αρχικά η Ύπατη Αρμοστεία και μετέπειτα το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου

13. Υπάρχει κάτι που θεωρείτε σημαντικό να αναφερθεί ως προς τη συμβολή του Δήμου σας και γενικότερα της τοπικής αυτοδιοίκησης στη χάραξη πολιτικής για την ένταξη των προσφύγων;

Το γεγονός ότι οι πρόσφυγες που ζουν στην Καλαμαριά, βρίσκονται μέσα στον αστικό ιστό , ανάμεσα και δίπλα στην τοπική κοινωνία της Καλαμαριάς. Είναι γείτονες με τους κατοίκους της Καλαμαριάς, ψωνίζουν στα ίδια μαγαζιά, φοιτούν στα ίδια σχολεία. Κοινωνικοποιούνται με τους ντόπιους διατηρώντας ταυτόχρονα τους δεσμούς με τους ομοεθνείς τους που επίσης βρίσκονται στην περιοχή. Έτσι, οι πρόσφυγες στην Καλαμαριά είναι ενταγμένοι και έχουν πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες που έχουν και οι υπόλοιποι κάτοικοι του Δήμου.

Γ. Αποτίμηση της μέχρι σήμερα πορείας των Δήμων στην ένταξη των προσφύγων
(Στην παρούσα ενότητα επιχειρείται η αποτίμηση της πορείας των Δήμων στην κατεύθυνση της ένταξης των προσφύγων)

14. Έχει επιτευχθεί η κοινωνική ένταξη των προσφυγικών πληθυσμών μέσα από τις δράσεις και τις πολιτικές που εφαρμόστηκαν στον Δήμο σας; Δώστε μας συγκεκριμένα παραδείγματα.

Θεωρούμε πως ναι. Αρχικά υπήρξαν περιστατικά ρατσισμού τα οποία στην συνέχεια άρθηκαν. Τα περιστατικά αυτά σημειώθηκαν σε σχολεία της Καλαμαριάς, όπου δ/ντες αρνιόντουσαν την εγγραφή των προσφύγων μαθητών χωρίς κάποιο συγκεκριμένο λόγο, όπως και αρνήσεις γονέων. Έπειτα από ορθή διαχείριση τα φαινόμενα αυτά εξαφανίστηκαν.

15. Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίσατε κατά την υλοποίηση των δράσεων και των πολιτικών που εφαρμόστηκαν στον Δήμο σας;

Αρχικά κάποιες αντιδράσεις κατοίκων που γρήγορα άρθηκαν.

16. Ποιες είναι οι προτάσεις του Δήμου σας για την αποτελεσματικότερη λειτουργία του Δικτύου Πόλεων για την Ένταξη;

Στενότερη συνεργασία μεταξύ των εμπλεκόμενων Δήμων και μεγαλύτερη πίεση στα κέντρα αποφάσεων με στόχο την ποιοτικότερη και δικαιότερη παροχή υπηρεσιών στους πρόσφυγες. Περισσότερες στρατηγικές και κίνητρα για την ένταξη και ανταλλαγή καλών πρακτικών. Περισσότερη στήριξη των αιρετών.

17. Πως υποδέχτηκε η τοπική κοινωνία τις δράσεις του προγράμματος; Υπήρξαν αντιδράσεις;

Αρχικά κάποιες αντιδράσεις κατοίκων που γρήγορα άρθηκαν.

18. Θα χαρακτηρίζατε επιτυχημένη την εφαρμογή του Προγράμματος Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη στον Δήμο σας; Εξηγήστε το μας με συγκεκριμένα παραδείγματα.

Ευχάριστη και χρήσιμη συνεργασία. Επιτυχημένη με την έννοια ότι ήρθαμε σε επαφή επαγγελματίες που ασχολούνται στο πεδίο απ'όλη σχεδόν την Ελλάδα και ως έναν βαθμό μοιραστήκαμε κοινά προβλήματα και πρακτικές/ιδέες.

19. Πως κρίνετε τη συνεργασία σας με τους Δήμους που συμμετέχουν στο Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη;

Ευχάριστη και χρήσιμη συνεργασία. Επιτυχημένη με την έννοια ότι ήρθαμε σε επαφή επαγγελματίες που ασχολούνται στο πεδίο απ'όλη σχεδόν την Ελλάδα και ως έναν βαθμό μοιραστήκαμε κοινά προβλήματα και πρακτικές/ιδέες.

20. Υπάρχει κάτι που θα θέλατε να προσθέσετε;

Όχι.

Συνέντευξη 3^η (Δήμος Τρικάλων)

A. Συνεισφορά των Δήμων στην ένταξη των προσφύγων στην ελληνική κοινωνία

(Στην παρούσα ενότητα επιχειρείται η καταγραφή των δράσεων και των πολιτικών που εφαρμόστηκαν από τους Δήμους στην κατεύθυνση της ένταξης των προσφύγων στην ελληνική κοινωνία)

1. Υπάρχουν προγράμματα και στρατηγικές που επιδιώκει ο Δήμος σας (ανεξάρτητα αλλά και σε συνεργασία με ΜΚΟ) για την προώθηση της ένταξης των παιδιών προσφύγων στην εκπαίδευση;

Εκτός από το πρόγραμμα ESTIA και το ΚΕΜ, υπάρχει σχετικό Στρατηγικό Σχέδιο Ένταξης Προσφύγων και Μεταναστών

- 2. Τι είδους κοινωνικά προγράμματα, όπως υπηρεσίες ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, συμβουλευτικής, κοινωνικό παντοπωλείο, vouchers κ.λπ., υλοποιούνται στον Δήμο σας ώστε να παρέχετε στήριξη στις προσφυγικές οικογένειες;**

Κοινωνικό παντοπωλείο, κοινωνικό φαρμακείο, ΚΕΜ, Κέντρο Στήριξης Θυμάτων Ενδοοικογενειακής Βίας, Κινητή Μονάδα Ψυχικής Υγείας

- 3. Υπάρχουν προγράμματα απασχόλησης και επαγγελματικής κατάρτισης των προσφύγων στον Δήμο σας;**

Ότι ισχύει μέσω ΟΑΕΔ

- 4. Υπάρχουν προγράμματα στο Δήμο σας που προωθούν τη συμμετοχή των προσφύγων στα κοινά; (π.χ. συμβούλια ένταξης μεταναστών)**

Κατά καιρούς πραγματοποιούνται δράσεις ένταξης

- 5. Προωθούνται στον Δήμο σας προγράμματα στέγασης και πρόσβασης σε αγαθά και υπηρεσίες για τους πρόσφυγες;**

Ναι.

- 6. Προωθούνται στο δήμο σας δράσεις για την υποστήριξη και την αναγνώριση της πολιτισμικής και θρησκευτικής ετερότητας;**

Ναι.

- 7. Ποια άλλη δράση που υλοποιήθηκε από το Δήμο σας θεωρείτε ότι είναι σημαντικό να αναφερθεί;**

Όλες οι πολιτιστικές δράσεις κοινωνικής ενδυνάμωσης και ένταξης των προσφύγων που έχουν πραγματοποιηθεί τα τελευταία χρόνια.

B. Η συμβολή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην ένταξη των προσφύγων (Στην παρούσα ενότητα επιχειρείται η καταγραφή της συμβολής της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην ένταξη των προσφύγων)

8. Ποια είναι η συνεισφορά του Δήμου σας στη χάραξη πολιτικής για τη στέγαση, τη διαμονή και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη των προσφύγων;

Στήριξη του προγράμματος ESTIA από το σύνολο των δημοτικών δομών από το 2017 μέχρι και σήμερα.

9. Ποια είναι η συνεισφορά του Δήμου σας στη χάραξη πολιτικής για ζητήματα απασχόλησης των προσφύγων;

Πρωτόηση και στήριξη των προσφύγων μέσα από τα τοπικά γραφεία ΟΑΕΔ

10. Ποια είναι η συνεισφορά του Δήμου σας στον σχεδιασμό και την υλοποίηση προγραμμάτων εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης;

Στήριξη όλων των εκπαιδευτικών προγραμμάτων τόσο των σχολικών όσο και των εξωσχολικών για παιδιά και ενήλικες πρόσφυγες.

11. Είναι σε θέση να διασφαλίσει ο Δήμος σας την κοινωνική ασφάλεια που ορίζεται από την ΕΕ ως απαιτούμενο για την ένταξη των προσφύγων σε μια κοινωνία;

Ναι.

12. Ποιες είναι οι πηγές χρηματοδότησης των δράσεων του Δήμου σας;

Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής καθώς και άλλα κρατικά προγράμματα.

13. Υπάρχει κάτι που θεωρείτε σημαντικό να αναφερθεί ως προς τη συμβολή του Δήμου σας και γενικότερα της τοπικής αυτοδιοίκησης στη χάραξη πολιτικής για την ένταξη των προσφύγων;

Όχι.

Γ. Αποτίμηση της μέχρι σήμερα πορείας των Δήμων στην ένταξη των προσφύγων
(Στην παρούσα ενότητα επιχειρείται η αποτίμηση της πορείας των Δήμων στην κατεύθυνση της ένταξης των προσφύγων)

14. Έχει επιτευχθεί η κοινωνική ένταξη των προσφυγικών πληθυσμών μέσα από τις δράσεις και τις πολιτικές που εφαρμόστηκαν στον Δήμο σας; Δώστε μας συγκεκριμένα παραδείγματα.

Ναι σε μεγάλο βαθμό. Υπάρχουν οικογένειες προσφύγων που ζούνε αρμονικά τα τελευταία 5 χρόνια.

15. Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίσατε κατά την υλοποίηση των δράσεων και των πολιτικών που εφαρμόστηκαν στον Δήμο σας;

Στην αρχή του έργου ESTIA υπήρξαν δυσκολίες ως προς τον συντονισμό και την ενημέρωση όλων των τοπικών δομών που έπρεπε να στηρίζουν τους ωφελούμενους του προγράμματος.

16. Ποιες είναι οι προτάσεις του Δήμου σας για την αποτελεσματικότερη λειτουργία του Δικτύου Πόλεων για την Ένταξη;

δεν έχω κάτι να συμπληρώσω

17. Πως υποδέχτηκε η τοπική κοινωνία τις δράσεις του προγράμματος; Υπήρξαν αντιδράσεις;

Δεν υπήρχαν ιδιαίτερες αντιδράσεις. Η αποδοχή του πληθυσμού υπήρξε από την πρώτη στιγμή κυρίως θετική.

18. Θα χαρακτηρίζατε επιτυχημένη την εφαρμογή του Προγράμματος Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη στον Δήμο σας; Εξηγήστε το μας με συγκεκριμένα παραδείγματα.

Είναι ένα καλό πρόγραμμα ως προς την ανταλλαγή καλών πρακτικών.

19. Πως κρίνετε τη συνεργασία σας με τους Δήμους που συμμετέχουν στο Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη;

Καλή.

20. Υπάρχει κάτι που θα θέλατε να προσθέσετε;

Όχι.

Συνέντευξη 4^η (Δήμος Χανίων)

A. Συνεισφορά των Δήμων στην ένταξη των προσφύγων στην ελληνική κοινωνία

(Στην παρούσα ενότητα επιχειρείται η καταγραφή των δράσεων και των πολιτικών που εφαρμόστηκαν από τους Δήμους στην κατεύθυνση της ένταξης των προσφύγων στην ελληνική κοινωνία)

1. Υπάρχουν προγράμματα και στρατηγικές που επιδιώκει ο Δήμος σας (ανεξάρτητα αλλά και σε συνεργασία με ΜΚΟ) για την προώθηση της ένταξης των παιδιών προσφύγων στην εκπαίδευση;

ΝΑΙ

2. Τι είδους κοινωνικά προγράμματα, όπως υπηρεσίες ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, συμβουλευτικής, κοινωνικό παντοπωλείο, vouchers κ.λπ., υλοποιούνται στον Δήμο σας ώστε να παρέχετε στήριξη στις προσφυγικές οικογένειες;

Κέντρο Κοινότητας, Κοινωνικό Παντοπωλείο, Συμβουλευτική με Διαπολιτισμικό Διαμεσολαβητή.

3. Υπάρχουν προγράμματα απασχόλησης και επαγγελματικής κατάρτισης των προσφύγων στον Δήμο σας;

Όχι.

4. Υπάρχουν προγράμματα στο Δήμο σας που προωθούν τη συμμετοχή των προσφύγων στα κοινά; (π.χ. συμβούλια ένταξης μεταναστών)

Όχι.

5. Προωθούνται στον Δήμο σας προγράμματα στέγασης και πρόσβασης σε αγαθά και υπηρεσίες για τους πρόσφυγες;

Ναι, Συνεργασία με ΜΚΟ, Φιλόπτωχα συσσίτια και οργανισμούς

6. Προωθούνται στο δήμο σας δράσεις για την υποστήριξη και την αναγνώριση της πολιτισμικής και θρησκευτικής ετερότητας;

Όχι.

7. Ποια άλλη δράση που υλοποιήθηκε από το Δήμο σας θεωρείτε ότι είναι σημαντικό να αναφερθεί;

έκθεση φωτογραφίας σε συνεργασία με το ΔΟΜ, ημερίδα Α21

B. Η συμβολή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην ένταξη των προσφύγων (Στην παρούσα ενότητα επιχειρείται η καταγραφή της συμβολής της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην ένταξη των προσφύγων)

8. Ποια είναι η συνεισφορά του Δήμου σας στη χάραξη πολιτικής για τη στέγαση, τη διαμονή και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη των προσφύγων;

Μέσω του Δήμου Χανίων διατίθεται το επίδομα στέγασης.

9. Ποια είναι η συνεισφορά του Δήμου σας στη χάραξη πολιτικής για ζητήματα απασχόλησης των προσφύγων;

Συνεργασία με ΜΚΟ, συμμετοχή στο Δίκτυο Πόλεων

10. Ποια είναι η συνεισφορά του Δήμου σας στον σχεδιασμό και την υλοποίηση προγραμμάτων εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης;

Ο Δήμος δε πραγματοποιεί προγράμματα εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης.

11. Είναι σε θέση να διασφαλίσει ο Δήμος σας την κοινωνική ασφάλεια που ορίζεται από την ΕΕ ως απαιτούμενο για την ένταξη των προσφύγων σε μια κοινωνία;

Ναι.

12. Ποιες είναι οι πηγές χρηματοδότησης των δράσεων του Δήμου σας;

Ίδιοι πόροι ή ΕΣΠΑ

13. Υπάρχει κάτι που θεωρείτε σημαντικό να αναφερθεί ως προς τη συμβολή του Δήμου σας και γενικότερα της τοπικής αυτοδιοίκησης στη χάραξη πολιτικής για την ένταξη των προσφύγων;

Όχι.

Γ. Αποτίμηση της μέχρι σήμερα πορείας των Δήμων στην ένταξη των προσφύγων (Στην παρούσα ενότητα επιχειρείται η αποτίμηση της πορείας των Δήμων στην κατεύθυνση της ένταξης των προσφύγων)

14. Έχει επιτευχθεί η κοινωνική ένταξη των προσφυγικών πληθυσμών μέσα από τις δράσεις και τις πολιτικές που εφαρμόστηκαν στον Δήμο σας; Δώστε μας συγκεκριμένα παραδείγματα.

Το πρόγραμμα ΕΣΤΙΑ και το πρόγραμμα ΗΛΙΟΣ διενεργήθηκε στο Δήμο με επιτυχία.

15. Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίσατε κατά την υλοποίηση των δράσεων και των πολιτικών που εφαρμόστηκαν στον Δήμο σας;

Δεν εφαρμόστηκε εκ μέρους του Δήμου Χανίων κάποια δράση.

16. Ποιες είναι οι προτάσεις του Δήμου σας για την αποτελεσματικότερη λειτουργία του Δικτύου Πόλεων για την Ένταξη;

Σταθερή λειτουργία, υλοποίηση προγραμμάτων

17. Πως υποδέχτηκε η τοπική κοινωνία τις δράσεις του προγράμματος; Υπήρξαν αντιδράσεις;

Δεν υλοποιήθηκαν δράσεις.

18. Θα χαρακτηρίζατε επιτυχημένη την εφαρμογή του Προγράμματος Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη στον Δήμο σας; Εξηγήστε το μας με συγκεκριμένα παραδείγματα.

Η εφαρμογή του Προγράμματος Δικτύου Πόλεων δε θεωρώ ότι ήταν πετυχημένη στο Δήμο Χανίων

19. Πως κρίνετε τη συνεργασία σας με τους Δήμους που συμμετέχουν στο Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη;

Αρχικά ξεκίνησε αρκετά δημιουργικά, αλλά στην πράξη δε θεωρώ ότι ο Δήμος Χανίων ωφελήθηκε ουσιαστικά.

20. Υπάρχει κάτι που θα θέλατε να προσθέσετε;

Όχι.

Συνέντευξη 5^η (Δήμος Λάρισας)

A. Συνεισφορά των Δήμων στην ένταξη των προσφύγων στην ελληνική κοινωνία

(Στην παρούσα ενότητα επιχειρείται η καταγραφή των δράσεων και των πολιτικών που εφαρμόστηκαν από τους Δήμους στην κατεύθυνση της ένταξης των προσφύγων στην ελληνική κοινωνία)

1. Υπάρχουν προγράμματα και στρατηγικές που επιδιώκει ο Δήμος σας (ανεξάρτητα αλλά και σε συνεργασία με ΜΚΟ) για την προώθηση της ένταξης των παιδιών προσφύγων στην εκπαίδευση;

Ναι, δράσεις που αφορούν την εκπαίδευση των παιδιών, ένταξη στο πρόγραμμα κατασκήνωση στη πόλη, συνεργασίες με δομές του δήμου για μαθήματα Ελληνικών

2. Τι είδους κοινωνικά προγράμματα, όπως υπηρεσίες ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, συμβουλευτικής, κοινωνικό παντοπωλείο, vouchers κ.λπ., υλοποιούνται στον Δήμο σας ώστε να παρέχετε στήριξη στις προσφυγικές οικογένειες;

Εκτός από τα δύο μεγάλα νοσοκομεία ΓΝΛ και ΠΓΝΛ τόσο ιατροί, παιδίατροι στο ΙΚΑ καθώς και στα ΤοΜΥ με παθολόγους και παιδίατρος

3. Υπάρχουν προγράμματα απασχόλησης και επαγγελματικής κατάρτισης των προσφύγων στον Δήμο σας;

Αποκλειστικά μέσω του ΔΥΠΙΑ πρώην ΟΑΕΔ, για αναζήτηση εργασίας.

4. Υπάρχουν προγράμματα στο Δήμο σας που προωθούν τη συμμετοχή των προσφύγων στα κοινά; (π.χ. συμβούλια ένταξης μεταναστών)

Ναι, υπάρχει το ΣΕΜ (Συμβούλιο ένταξης μεταναστών)

5. Προωθούνται στον Δήμο σας προγράμματα στέγασης και πρόσβασης σε αγαθά και υπηρεσίες για τους πρόσφυγες;

Όχι.

6. Προωθούνται στο δήμο σας δράσεις για την υποστήριξη και την αναγνώριση της πολιτισμικής και θρησκευτικής ετερότητας;

Εκτός από το πρόγραμμα Estia το οποίο ξεκίνησε το 2017 και αναμένεται να τελειώσει το 2022 σύμφωνα με την απόφαση του υπουργείου μεταναστευτικής πολιτικής, δεν υπάρχει κάποιο άλλο πρόγραμμα στέγασης (δεν συμπεριλαμβάνω το καμπ)

7. Ποια άλλη δράση που υλοποιήθηκε από το Δήμο σας θεωρείτε ότι είναι σημαντικό να αναφερθεί;

Σχολές γονέων σε πρόσφυγες, ομάδες γυναικών με μεγάλη θεματολογία, ομάδες αντρών με θεματολογία και πολλές δράσεις ενημέρωσης.

B. Η συμβολή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην ένταξη των προσφύγων (Στην παρούσα ενότητα επιχειρείται η καταγραφή της συμβολής της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην ένταξη των προσφύγων)

8. Ποια είναι η συνεισφορά του Δήμου σας στη χάραξη πολιτικής για τη στέγαση, τη διαμονή και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη των προσφύγων;

Το πρόγραμμα Estia ήταν ένα πραγματικά υπέροχο πρόγραμμα με τη χρηματοδότηση της ύπατης αρμοστείας του ΟΗΕ το οποίο παρείχε στέγαση, συνοδείες σε υπηρεσίες, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, νομικές συμβουλές και πολλές άλλες δράσεις. Όταν η ύπατη αρμοστεία παρέδωσε τη διαχείριση στο υπουργείο μεταναστευτικής πολιτικής το πρόγραμμα ανακοινώθηκε ότι θα λήξει στο τέλος του 2022.

9. Ποια είναι η συνεισφορά του Δήμου σας στη χάραξη πολιτικής για ζητήματα απασχόλησης των προσφύγων;

Ενημερώσεις και δράσεις σχετικά με την ένταξη στα μητρώα εργατικού δυναμικού

10. Ποια είναι η συνεισφορά του Δήμου σας στον σχεδιασμό και την υλοποίηση προγραμμάτων εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης;

Κέντρο δια βίου μάθησης με μαθήματα Ελληνικών

11. Είναι σε θέση να διασφαλίσει ο Δήμος σας την κοινωνική ασφάλεια που ορίζεται από την ΕΕ ως απαιτούμενο για την ένταξη των προσφύγων σε μια κοινωνία;

Ναι, αρκεί να υπάρχουν προγράμματα τα οποία να απασχολούν εξειδικευμένο προσωπικό, ικανοποιητικό προσωπικό για να παρέχει υπηρεσίες φροντίδας, όπως στέγασης, συνοδεία υπηρεσιών κ.λπ.

12. Ποιες είναι οι πηγές χρηματοδότησης των δράσεων του Δήμου σας;

Η Χρηματοδότηση των προγραμμάτων που αφορούν το προσφυγικό είναι εξολοκλήρου από την Ε.Ε.

13. Υπάρχει κάτι που θεωρείτε σημαντικό να αναφερθεί ως προς τη συμβολή του Δήμου σας και γενικότερα της τοπικής αυτοδιοίκησης στη χάραξη πολιτικής για την ένταξη των προσφύγων;

Το ΣΕΜ βοήθησε αρκετά για τη διεκδίκηση δικαιωμάτων των προσφύγων

Γ. Αποτίμηση της μέχρι σήμερα πορείας των Δήμων στην ένταξη των προσφύγων (Στην παρούσα ενότητα επιχειρείται η αποτίμηση της πορείας των Δήμων στην κατεύθυνση της ένταξης των προσφύγων)

14. Έχει επιτευχθεί η κοινωνική ένταξη των προσφυγικών πληθυσμών μέσα από τις δράσεις και τις πολιτικές που εφαρμόστηκαν στον Δήμο σας; Δώστε μας συγκεκριμένα παραδείγματα.

Ναι, το πρόγραμμα Estia παρείχε βοήθεια για την ομαλή ένταξη των προσφύγων βοηθώντας τους να κάνουν τα απαραίτητα βήματα για να ενταχτούν κάνοντας χρήση υπηρεσιών και καθοδηγώντας τους μέσω δράσεων ενημέρωσης.

15. Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίσατε κατά την υλοποίηση των δράσεων και των πολιτικών που εφαρμόστηκαν στον Δήμο σας;

Πολλές δυσκολίες ειδικά λόγω της άγνοιας του κόσμου για τη προσφυγική κρίση, η αντιμετώπιση ήρθε με τις ενέργειες του δήμου για ενημέρωση του πληθυσμού.

16. Ποιες είναι οι προτάσεις του Δήμου σας για την αποτελεσματικότερη λειτουργία του Δικτύου Πόλεων για την Ένταξη;

Να συνεχίσουν προγράμματα ένταξης και να εργαστεί εξειδικευμένο προσωπικό, επίσης στο ήδη υπάρχον προσωπικό να γίνουν ενημερώσεις και σωστή εκπαίδευση.

17. Πως υποδέχτηκε η τοπική κοινωνία τις δράσεις του προγράμματος; Υπήρξαν αντιδράσεις;

Όπως κάθε κοινωνία, όταν υπάρχει κάτι άγνωστο στην αρχή υπάρχει και δυσπιστία, με τον καιρό αυτό άλλαξε και η πόλη έγινε πιο δεκτική σε τέτοιου είδους δράσεις.

18. Θα χαρακτηρίζατε επιτυχημένη την εφαρμογή του Προγράμματος Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη στον Δήμο σας; Εξηγήστε το μας με συγκεκριμένα παραδείγματα.

Ήταν μια επιτυχημένη φιλότιμη προσπάθεια για το χρονικό διάστημα που κράτησε, γίνανε δράσεις, ενημερώσεις, παρείχε ουσιαστική βοήθεια σε ανθρώπους που το είχαν ανάγκη.

19. Πως κρίνετε τη συνεργασία σας με τους Δήμους που συμμετέχουν στο Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη;

Τα προγράμματα για την ένταξη είναι πολύ σημαντικά και οι δήμοι οφείλουν να τα συνεχίσουν καθώς δίχως τέτοιου είδους ενέργειες δημιουργούνται δυστυχώς περισσότερες κοινωνικές ανάγκες που αφορούν την επιβίωση ευάλωτων πληθυσμιακών ομάδων. Η συνεργασία ήταν θετική σε αρκετούς τομείς αλλά φυσικά υπήρχαν και δυσκολίες σε κάποιους άλλους όπως είναι λογικό.

20. Υπάρχει κάτι που θα θέλατε να προσθέσετε;

Ως επαγγελματίας ψυχικής υγείας εργαζόμενος στην Ελλάδα παρατηρώ ότι ενώ γίνονται φιλότιμες προσπάθειες για παροχή ποιοτικών υπηρεσιών σε ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες, όλα είναι εφήμερα και καταρρέουν με το πέρας κάποιων ετών καθώς σταματάνε τις χρηματοδοτήσεις. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μη δίνεται ουσιαστική σημασία στις ανάγκες των ανθρώπων, όταν παύουν τα προγράμματα που παρέχουν πραγματική ποιότητα υπηρεσιών. Η ένταξη και η ενσωμάτωση οφείλει να έχει δράσεις συνεχόμενες, με χρηματοδοτήσεις ικανοποιητικές, παροχή σοβαρών υπηρεσιών, προσωπικό επαγγελματιών εξειδικευμένο και μισθοδοσία αξιοπρέπειας στους επαγγελματίες ανάλογα με τις ώρες εργασίας τους.

Συνέντευξη 6^η (Δήμος Καρδίτσας)

A. Συνεισφορά των Δήμων στην ένταξη των προσφύγων στην ελληνική κοινωνία

(Στην παρούσα ενότητα επιχειρείται η καταγραφή των δράσεων και των πολιτικών που εφαρμόστηκαν από τους Δήμους στην κατεύθυνση της ένταξης των προσφύγων στην ελληνική κοινωνία)

1. Υπάρχουν προγράμματα και στρατηγικές που επιδιώκει ο Δήμος σας (ανεξάρτητα αλλά και σε συνεργασία με ΜΚΟ) για την προώθηση της ένταξης των παιδιών προσφύγων στην εκπαίδευση;

Ναι, υπάρχουν προγράμματα αλλά και στρατηγικές που επιδιώκει και εφαρμόζει ο Δήμος Καρδίτσας για την ένταξη των παιδιών στα σχολεία. Συγκεκριμένα, ο Δήμος Καρδίτσας έχει ιδρύσει μια Επιτροπή Παιδείας στην οποία συμμετέχουν όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς που δραστηριοποιούνται στη πόλη με αντικείμενο την εκπαίδευση των προσφύγων όπως η Α'βάθμια και η Β' βάθμια εκπαίδευση, οι διευθυντές των σχολείων που έχουν τμήματα ΖΕΠ, ο ΔΟΜ, η UNICEF, η Αναπτυξιακή Καρδίτσας κλπ. και η οποία συνεδριάζει 3-4 φορές το χρόνο με θέμα την ένταξη των παιδιών προσφύγων στην τυπική και άτυπη εκπαίδευση, τόσο σε επίπεδο στρατηγικής, όσο σε επίπεδο υλοποίησης δράσεων ένταξης και διαχείρισης των προβλημάτων.

2. Τι είδους κοινωνικά προγράμματα, όπως υπηρεσίες ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, συμβουλευτικής, κοινωνικό παντοπωλείο, vouchers κ.λπ., υλοποιούνται στον Δήμο σας ώστε να παρέχετε στήριξη στις προσφυγικές οικογένειες;

Στο Δήμο Καρδίτσας, στο πλαίσιο εφαρμογής του προγράμματος ΕΣΤΙΑ έχουν υλοποιηθεί δράσεις πρόληψης Υγείας σε συνεργασία με τις Επισκέπτριες Υγείας του Γενικού Νοσοκομείου Καρδίτσας, τον Αντικαρκινικό Σύλλογο Ελλάδας Παράρτημα Καρδίτσας και τους Γιατρούς του Κόσμου. Επίσης, τα άτομα των προσφυγικών κοινοτήτων εξυπηρετούνται από δομές ψυχοκοινωνικής υποστήριξης όπως το ΚΕΘΕΑ, την Οργάνωση ΑΠΟΣΤΟΛΗ και άλλες κινητές ομάδες πρόληψης υγείας που έχουν έρθει στην πόλη μας. Τέλος, οι πρόσφυγες που διαμένουν στην πόλη μας, εξυπηρετούνται από τις κοινωνικές δομές του Δήμου όπως Κοινωνικό Φαρμακείο, Κοινωνικό Παντοπωλείο, Τράπεζα Ρούχων κ.λπ. αλλά και οργανώσεις σίτισης της εκκλησίας.

3. Υπάρχουν προγράμματα απασχόλησης και επαγγελματικής κατάρτισης των προσφύγων στον Δήμο σας;

Η Αναπτυξιακή Καρδίτσας υλοποιεί το πρόγραμμα "YES" το οποίο παρέχει συμβουλευτική στην απασχόληση σε πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο 18-29 ετών, η οποία αφορά στην

υποστήριξη για το σχεδιασμό του προσωπικού πλάνου ανάπτυξης του ανέργου, coaching & Mentoring. Επίσης γίνονται μαθήματα επαγγελματικής κατάρτισης από το πρόγραμμα ΗΛΙΟΣ. Μέσω του προγράμματος ΕΣΤΙΑ γίνονται μαθήματα ελληνικών.

4. Υπάρχουν προγράμματα στο Δήμο σας που προωθούν τη συμμετοχή των προσφύγων στα κοινά; (π.χ. συμβούλια ένταξης μεταναστών)

Ναι στο Δήμο μας, από τον Ιούνιο του 2022 υπάρχει Συμβούλιο Ένταξης Μεταναστών (ΣΕΜ). Μέχρι σήμερα υπάρχει ένα άτυπο όργανο στον Δήμο Καρδίτσας, το Urban Working Group στο οποίο συμμετέχουν όλοι οι φορείς που παρέχουν υπηρεσίες σε πρόσφυγες και μετανάστες και συνεδριάζει κάθε 2 -3 μήνες.

5. Προωθούνται στον Δήμο σας προγράμματα στέγασης και πρόσβασης σε αγαθά και υπηρεσίες για τους πρόσφυγες;

Ναι έχουν υλοποιηθεί κατά καιρούς πάρα πολλές πολιτιστικές δράσεις μέσω των προγραμμάτων ΕΣΤΙΑ και ΗΛΙΟΣ αλλά και από τοπικούς φορείς, όπως Σύλλογοι Γυναικών, Θεατρικές ομάδες, πολιτιστικούς οργανισμούς κλπ.

6. Προωθούνται στο δήμο σας δράσεις για την υποστήριξη και την αναγνώριση της πολιτισμικής και θρησκευτικής ετερότητας;

Ναι, το πρόγραμμα ΕΣΤΙΑ που αφορά στην στέγαση αιτούντων άσυλο και το πρόγραμμα ΗΛΙΟΣ το οποία αφορά στην στέγαση προσφύγων.

7. Ποια άλλη δράση που υλοποιήθηκε από το Δήμο σας θεωρείτε ότι είναι σημαντικό να αναφερθεί;

Φεστιβάλ με χορούς από τις φιλοξενούμενες κοινότητες και διαπολιτισμική κουζίνα.

B. Η συμβολή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην ένταξη των προσφύγων (Στην παρούσα ενότητα επιχειρείται η καταγραφή της συμβολής της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην ένταξη των προσφύγων)

8. Ποια είναι η συνεισφορά του Δήμου σας στη χάραξη πολιτικής για τη στέγαση, τη διαμονή και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη των προσφύγων;

Είναι σημαντική και ουσιαστική. Ο Δήμος Καρδίτσας έχει υποστηρίξει μέσω των υπηρεσιών και των δομών που διαθέτει τον προσφυγικό πληθυσμό που διαμένει στην πόλη μας πολλές φορές και έχει συμβάλει στην επίλυση προβλημάτων που αντιμετωπίσαμε. Επίσης υπάρχει Στρατηγικό Σχέδιο Ένταξης το οποίο άμεσα θα εγκριθεί από το Δημοτική Συμβούλιο.

9. Ποια είναι η συνεισφορά του Δήμου σας στη χάραξη πολιτικής για ζητήματα απασχόλησης των προσφύγων;

Μέσω των συναντήσεων του Urban Working Group το οποίο έχει ήδη 2 επιτροπές, Την Επιτροπή Παιδείας και την Επιτροπή Απασχόλησης συμβάλει στον στρατηγικό σχεδιασμό για ζητήματα απασχόλησης προσφύγων

10. Ποια είναι η συνεισφορά του Δήμου σας στον σχεδιασμό και την υλοποίηση προγραμμάτων εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης;

Μέσω της Επιτροπής Παιδείας και του ΣΕΜ συμβάλει στον σχεδιασμό προγραμμάτων εκπαίδευσης. Επίσης στη Δομή Δια Βίου Μάθηση προσπαθεί να εντάξει προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης που να είναι εφικτό να τα παρακολουθήσουν πρόσφυγες.

11. Είναι σε θέση να διασφαλίσει ο Δήμος σας την κοινωνική ασφάλεια που ορίζεται από την ΕΕ ως απαιτούμενο για την ένταξη των προσφύγων σε μια κοινωνία;

Εκτιμούμε ότι η Καρδίτσα είναι μία πόλη ασφαλής χωρίς ιδιαίτερα φαινόμενα κοινωνικού ρατσισμού. (εάν εννοείται αυτό στην ερώτησή σας). Όσον αφορά την έκδοση αριθμού και κάρτας κοινωνικής ασφάλισης (για το σύστημα υγείας) είναι υπεύθυνη για την έκδοσή τους η Υπηρεσία Ασύλου

12. Ποιες είναι οι πηγές χρηματοδότησης των δράσεων του Δήμου σας;

Οι περισσότερες δράσεις και προγράμματα που υλοποιούνται στο Δήμο μας χρηματοδοτούνται από το Ταμείο Μετανάστευσης και Ασύλου της ΕΕ.

13. Υπάρχει κάτι που θεωρείτε σημαντικό να αναφερθεί ως προς τη συμβολή του Δήμου σας και γενικότερα της τοπικής αυτοδιοίκησης στη χάραξη πολιτικής για την ένταξη των προσφύγων;

Σημαντική είναι η λειτουργία του ΣΕΜ καθώς σε αυτό συμμετέχουν εκπρόσωποι των φιλοξενούμενων κοινοτήτων και είναι πολύ σημαντικό να συμμετέχουν και οι ίδιοι στο σχεδιασμό δράσεων ένταξης.

Γ. Αποτίμηση της μέχρι σήμερα πορείας των Δήμων στην ένταξη των προσφύγων
(Στην παρούσα ενότητα επιχειρείται η αποτίμηση της πορείας των Δήμων στην κατεύθυνση της ένταξης των προσφύγων)

14. Έχει επιτευχθεί η κοινωνική ένταξη των προσφυγικών πληθυσμών μέσα από τις δράσεις και τις πολιτικές που εφαρμόστηκαν στον Δήμο σας; Δώστε μας συγκεκριμένα παραδείγματα.

Έχουν εργαστεί συνολικά κατά την παραμονή τους εδώ περίπου 50 άτομα σε εποχιακές και άλλες εργασίες, τα παιδιά φοιτούν στα σχολεία της πόλης με μικρό ποσοστό σχολικής διαρροής και ένα μικρό ποσοστό αυτών (περίπου 5 άτομα) παρέμειναν στην πόλη διαβιώνουν αυτόνομα πλέον σε αυτή.

15. Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίσατε κατά την υλοποίηση των δράσεων και των πολιτικών που εφαρμόστηκαν στον Δήμο σας;

Η μεγαλύτερη δυσκολία που αντιμετωπίσαμε ήταν όταν οι ωφελούμενοι του προγράμματος ΕΣΤΙΑ για μια περίοδο περίπου 2-3 μηνών δεν έπερναν το οικονομικό βοήθημα με αποτέλεσμα να έχει ενεργοποιηθεί η Δημοτικής Αρχή, οι Κοινωνικές Υπηρεσίες και η εκκλησία για να καλυφθούν οι ανάγκες επιβίωσης των φιλοξενούμενων κοινοτήτων.

16. Ποιες είναι οι προτάσεις του Δήμου σας για την αποτελεσματικότερη λειτουργία του Δικτύου Πόλεων για την Ένταξη;

- Η συνεδρίαση της ολομέλειας των μελών του Δικτύου μία φορά το μήνα.
- Η ανταλλαγή καλών πρακτικών και η προώθηση των επιμέρους προβλημάτων που αντιμετωπίζει κάθε Δήμος.
- Η από κοινού υλοποίηση προγραμμάτων υποστήριξης της ένταξης των προσφύγων
- Να συζητά θέματα στρατηγικού σχεδιασμού για την ένταξη των φιλοξενούμενων κοινοτήτων

17. Πως υποδέχτηκε η τοπική κοινωνία τις δράσεις του προγράμματος; Υπήρξαν αντιδράσεις;

Δεν υπήρξαν αντιδράσεις από την κοινωνία της Καρδίτσας παρά μόνο ελάχιστα και μεμονωμένα περιστατικά ήπιας έντασης.

17. Θα χαρακτηρίζατε επιτυχημένη την εφαρμογή του Προγράμματος Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη στον Δήμο σας; Εξηγήστε το μας με συγκεκριμένα παραδείγματα.

Ναι, δεδομένου ότι δίνεται η ευκαιρία στους Δήμους να ανταλλάζουν μεταξύ τους καλές πρακτικές αλλά και να έχουν μία κοινή φωνή στα προβλήματα που κατά καιρούς αντιμετωπίζουν.

18. Πως κρίνετε τη συνεργασία σας με τους Δήμους που συμμετέχουν στο Δίκτυο Πόλεων για την Ένταξη;

Πάρα πολύ χρήσιμη και φυσικά επιτυχημένη.

19. Υπάρχει κάτι που θα θέλατε να προσθέσετε;

Όχι.